

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Главни и одговорни уредник:

проф. др Драгана Грујић – Катедра за библиотекарство и информатику
Филолошког факултета Универзитета у Београду

Редакција:

др Богдан Трифуновић – Градска библиотека
„Владислав Петковић – Дис”, Чачак
др Татјана Брзуловић Станисављевић – Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић”, Београд
др Драгана Милуновић – Народна библиотека Србије, Београд
др Виолета Стојменовић – Народна библиотека Бор
Оливера Кривошић – Библиотека Матице српске, Нови Сад
Бојана Вукотић – Народна библиотека Србије, Београд
др сц. Марина Винај – Књижница Музеја Славоније, Осијек, Хрватска
доц. др Ана Ангелова (Анна Ангелова) – Универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски”, Софија, Бугарска
др Вусоб Џонг (Wooseob Jeong) – Школа за библиотечко-информациони
менаџмент, Државни универзитет Емпорија, Канзас, САД
Марија Алексејева (Мария Алексеева) – Руска државна библиотека за
младе, Москва, Русија

Класификација текстова по УДК

Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Први број часописа *Библиотекар* објављен је 1948. године.
Библиотекар се реферише у EBSCO и CEEOL бази података.

Објављивање овог броја часописа *Библиотекар* омогућило је
Министарство културе Републике Србије.

ISSN 0006-1816

БИБЛИОТЕКАР

часопис за теорију и праксу библиотекарства

Год. LXV, св. 2 (2023)

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Београд, 2023.

САДРЖАЈ

ТЕМА

Издавачка делатност из области библиотекарства

Виолета Стојменовић, Гордана Ћилас: <i>Библиотекар: 1948–1997</i>	9
Војана Вукотић: Анализа грађе за библиотекарску библиографију монографских публикација објављених у Србији 2010–2022	35
Гордана Љубановић: Едиција „Б плус”	53
Горан Траиловић: Издавачка делатност Градске библиотеке Панчево из области библиотекарства	65

ПРИКАЗИ

Иња Фирањ: Библиотека – место развоја активног и одговорног друштва	77
Наташа Дакић: Повезивање традиције и технологије	82
Оливера Кривошић: <i>Златна књига Библиотеке Матице српске</i>	84
Снежана Николић: Монографија о Библиотеци Матице српске	91
Биљана Јоцић: Благо записано на страницама	95
Упутство за ауторе прилога	99
Уређивачка политика	112

Тема

***Издавачка делатност из
обласи библиојекарства***

Виолета Стојменовић
Народна библиотека Бор
sloterdajk@gmail.com

Гордана Ђилас
Библиотека Матице српске,
Нови Сад
gordanadjilas@gmail.com

ОРИГИНАЛАН НАУЧНИ РАД
УДК 050.02БИБЛИОТЕКАР(497.11)"1948/1997"
02:061.2(497.11)"1948/1997"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2023.65.2.1>

БИБЛИОТЕКАР: 1948–1997

САЖЕТАК: На основу архивских докумената и објављених извештаја, у раду се излаже историја часописа *Библиоотекар* од његовог покретања 1948. године до пред крај 20. века, када је привремено престао да излази. Анализирају се кључни изазови везани за његову концепцију и оријентацију, сарадњу са библиотекама и обезбеђивање тематски и формално разноврсних, квалитетних и правовремених прилога, као и проблеми везани за финансирање, самим тим и за редовну периодичност часописа, са којима су се редакције све време носиле, покушавајући да одрже гласило које ће истовремено свестрано репрезентовати и са свих аспеката унапређивати струку и рад стручног удружења библиотекара у Србији, уз нужна прилагођавања променљивим системским правилима и другим условима рада. Као оруђе конституисања и позиционирања библиотекар(ств)а у ширим областима културних и просветних делатности, националне културе и науке часопис се често суочавао с недовољном финансијском подршком државних органа, уз немогућност да до потребних средстава дође другим путевима, а као стручно информативно и едукативно гласило – са незаинтересованошћу библиотечких радника, нарочито у унутрашњости, сходно томе и са недостатком одређене врсте прилога, са неравномерним развојем делатности и стручних знања, али и са конкуренцијом у оквиру Републике и заједничке државе. Архивска грађа сведочи о начинима на које су Друштво библиотекара Србије, као издавач, и уредништва покушавали, и донекле успевали, да наведене и друге препреке савладају, или заобиђу, како би с променљивим успехом, током пола века, одржали континуитет публикације, решавали питања његовог пласмана и унапређивали његов стручни и научни значај.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Библиоотекар* (часопис), Библиотекарско друштво Србије (БДС) / Друштво библиотекара Србије, издаваштво, информисање, периодика, стручни часопис, уређивање.

Оснивање часописа

Покретање стручног часописа који као „помагач“, „информатор“, али и „изградитељ“ библиотекара у Србији „мора да продре до најмање библиотеке“,¹ било је међу основним мотивима и циљевима оснивања Друштва библиотекара Народне Републике Србије (ДБС) – та је намера исказана и у првом обраћању оснивача Друштва Министарству унутрашњих послова Народне Републике Србије, 15. децембра 1947. године. Стога се ставка *Њрипрема за издавање часописа* нашла у првом плану рада Друштва (за прво тромесечје 1948. године), усвојеном на првој седници Управног одбора Друштва. О часопису је на другој седници УО реферисао Ђуза Радовић,² након чега је договорено да гласило има сталне рубрике: 1. чланци из библиотекарства општег карактера; главни политички догађаји у вези са библиотекарством; 2. историја књиге и библиотекарства; 3. упутства за рад; 4. вести из библиотека; 5. пропаганда наше књиге у иностранству и изложбе књига; 6. обавештења о раду модерних библиотека на страни; 7. библиографија; 8. прикази.³

Часописом је, дакле, требало покрити све аспекте делатности, укључујући и стручно оспособљавање за њено обављање, не занемарујући шири друштвено-политички контекст и оквир организације и оријентације рада али ни потребу да се делатност развија и с обзиром на иностране, нарочито интернационалне праксе, стандарде и процедуре рада у библиотекама. Као информативно гласило *Библиоџекар* је, с једне стране, замишљен као инструмент текуће и ретроспективне библиотекарске библиографије и као „агрегатор“ (углавном новинских) вести о библиотекама у Србији, путем којег би се на једном месту, на основу медијских извештаја, стицао увид у опште стање домаћег библиотекарства у датом тренутку, у значајне, потенцијално подстицајне и поновљиве активности, програме, акције и њихове одјеке у различитим локалним срединама. С друге стране, селекцијом наслова и примера добре праксе из иностранства, *Библиоџекар* је требало да омогући да се то стање као и организационе и програмске праксе наших библиотека

¹ Архива Библиотекарског друштва Србије (у наставку АБДС) бр. 49 (2. јул 1948). Библиографском или садржинском анализом часописа у одређеним периодима досад се бавило више аутора, нпр.: Здравка Радуловић, Долорес Калођера Петровић, „Библиографија часописа Библиотекар: (1948–1997)“, *Библиоџекар* год. 48, бр. 1–4 (2006); Десанка Стаматовић, „Нови почетак часописа Библиотекар“, *Библиоџекар* год. 49, бр. 1–2 (2007): 9–13; Здравка Радуловић, „Библиотекар 1948–2013: историјски преглед“, *Библиоџекар* год. 55, бр. 1–2 (2013): 11–42; Ана Савић, „Аналитичка библиографија Библиотекара: 2006–2012“, *Библиоџекар* год. 55, бр. 1–2 (2013): 43–116; Милица Стевановић, „Стручни часопис као сведочанство развоја библиотекарства и ширих културних и историјских кретања у друштву“, *Библиоџекар* год. 62, бр. 1/2 (2015): 34–47; Драгана Грујић, „Поводом јубилеја“, *Библиоџекар* год. 60, бр. 2 (2018): 9–12; Драгана Грујић, „Прво званично гласило библиотекарка“, у *Библиоџекарско друштво Србије: 1947–2022*, ур. Драгана Грујић (Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2022), 175–190. и др.

² Ђуза Радовић (1906–1989) – као библиотекар, радио је у Народној библиотеци Србије, а касније и у Библиотеци Српске академије наука и уметности у Београду.

³ Записници са прве четири седнице Управе ДБС, АБДС, неаведено. Вид. и Грујић, „Прво званично гласило“..., 176.

различитог типа упореде с праксама у другим, другачије уређеним државама и библиотечким системима и да се, потенцијално, унапреде, остајући, ипак, у оквирима званичних пословних, односно радноправних политика, општих културних стремљења и конкретних културно-просветних циљева младе државе. Међутим, мисија *Библиоџекара* била је да изграђује, пропагира и развија не само практичну страну делатности, веома значајну за формирање исправно информисаног, идеолошки и класно освешћеног, свестраног, образованог и комунистички оријентисаног појединца и друштва, већ и саму дисциплину, њену теоријску базу, али и да подстиче релевантна историјска истраживања. Речју, часопис је требало да испуњава и информативну односно информативно-едукативну и информативно-пропагандну, али и дидактичку, научноистраживачку, научно-комуникативну и критичко-полемичку функцију и да узима у обзир информативне, едукативне и професионалне потребе и интересовања више циљних група, читалаца чији су се задаци као и врста и ниво образовања веома разликовали.

Након одлуке да реферише о будућем часопису (са треће седнице одржане 3. фебруара 1948),⁴ Ђуза Радовић је на четвртој седници то и учинио и мада нам реферат није доступан, на основу записника закључујемо да *се развила жива дискусија*, какву ће *Библиоџекар* и надаље често, из врло различитих разлога, изазивати. „Решено је да он сазове саветовање, као и да преко Комитета за културу и уметност ФНРЈ ступи у везу са другим републикама у погледу растурања часописа и у погледу сарадње. Исто тако решено је да се позову библиотекари народних књижница и библиотекари синдикалних библиотека да шаљу дописе из својих библиотека. Решено је да се створи актив за упис чланова у Београду, за универзитет, за министарства и за рејонске библиотеке.”⁵ И пре но што је припремљен и званично именован, стручни часопис Друштва подразумевао је, дакле, широку друштвену акцију.

У Извештају о раду Друштва библиотекара НР Србије, од 24. маја 1948. године, наводи се да је прикупљен материјал за први број часописа, који је, као новоосновано гласило, по тадашњем *Закону о шћамџи*, 22. октобра 1948. пријављен Одсеку за евиденцију штампе при Јавном тужилаштву Града Београда. Избор штампарије условио је Комитет за школе и науку при Влади ФНРЈ, који је, поред Комитета за научне установе, Универзитет и школе (надлежан за праћење рада Друштва), финансирао издавање првог броја гласила јер новац прикупљен од чланарина не би био довољан за тај подухват.⁶ Стога се Милица Продановић 1. октобра обратила Дирекцији Научне књиге као будућем штампару часописа *Библиоџекар: ордан Друшћива библиоџекара НР Србије*.

---

⁴ Исто.

⁵ Исто.

⁶ АБДС, Комитет за школе и науку при Влади ФНРЈ, бр. 11123 (22. септембар 1948); АБДС бр. 26 (20. април 1948), бр. 49 (2. јул 1948), бр. 52 (17. јул 1948) и бр. 122 (21. децембар 1948).

Први број нашег часописа састављен је, рукописи сређени и може одмах ићи у штампу. Часопис ће излазити тромесечно, на пет до осам табака. Формата осмине (64 x 91). Први број треба да изиђе одмах; у току 1949 I–I, I–IV, I–VII и I–X. Лист ће се штампати само ћирилицом. Предвиђен тираж за први бројјесте 3.000 примерака. По уметничком нацрту, корице ће бити у две боје и за њих је потребна пунија фина корична хартија;⁷ уз то, први број имаће и један уметнички уметак који је потребно штампати исто тако на одговарајућој хартији. Напомињемо, како наш лист по својој садржини и намени има да приказује развој и улогу библиотекарства, што значи да једним својим делом има да пропагира у првом реду нашу књигу, њен садржајни квалитет и њену техничку опрему, то сматрамо да је потребно да он буде штампан на бољој хартији и пажљиво слаган и опреман. Стога вас молимо да ове чињенице имате у виду при одређивању штампарије и избору хартије.⁸

У истом допису се инсистира на томе да је Друштво издавач публикације и да се то мора назначити. Поред тога, Милица Продановић обратила се и Одељењу за цене и наднице с молбом да се часопису, односно Друштву као издавачу, дозволи оглашавање и одреди тарифа за наплату огласа. Образложење потребе за додатним финансијским извором представља заправо оправдање мисије публикације: „Часопис има за циљ да проучавањем библиотечарских проблема подигне код нас ниво библиотека и библиотекарства, што значи да шири културу” али, подједнако, и „да продре у што шире народне слојеве”.⁹

Први број *Библиоџекара* оглашен је, као и оснивање Друштва, у дневној штампи¹⁰ а евидентиран је и у првом броју *Историјској часопису*. Рад овог гласила почео је да прати Првош Сланкаменац (1892–1952), доктор филозофије и један од оснивача Српског филозофског друштва, а наставила Зорка Мандић у *Историјском гласнику*, где је објавила три прилога о *Библиоџекару* (1952, 1956. и 1958).

Редакција

Први уређивачки одбор *Библиоџекара* сачињавали су, углавном, већ истакнути представници трију највећих и најразвијенијих српских библио-

⁷ Клише за насловну страницу израдила је Цинкографија Минић и Ракић, по нацрту академског сликара проф. Ивана Табаковића. АБДС бр. 85 (12. октобар 1948).

⁸ АБДС бр. 79 (1. октобар 1948).

⁹ АБДС бр. 90 (22. октобар 1948).

¹⁰ Нпр. „Први број часописа ‘Библиотекар’”, *Борба* (23. 11. 1948): 4. Друштво је и иначе своје активности, пре свега пленарне састанке, касније скупштине, али и предавања домаћих и гостујућих стручњака из иностранства, оглашавало у *Борби*, *Полицији* и другим листовима, некада бесплатно, на основу договора, а некада у виду плаћених најава.

тека: Милица Војиновић, виши библиотекар Универзитетске библиотеке,¹¹ Љубинка Јовановић, библиотекар Универзитетске библиотеке, Слободан Јовановић, библиотекар Народне библиотеке, Младен Лесковац, управник Библиотеке Матице српске, Бисенија Лукић, руководилац библиотеке Друштва за културну сарадњу Југославија – СССР,¹² Душан Милачић, управник Народне библиотеке, Владимир Питовић, библиотекар Народне библиотеке, Милица Б. Продановић, управник Универзитетске библиотеке, Ђуза Радовић, виши библиотекар Народне библиотеке. Уредници су били: Слободан Јовановић, Владимир Питовић, Милица Б. Продановић и Ђуза Радовић, а одговорни уредник Милица Б. Продановић.¹³

Током деценија, мењали су се и број и назив и величина телâ која су часопис директно или индиректно уређивала, а у чијем саставу нису увек били искључиво чланови Друштва. Примера ради, почетком шездесетих година 20. века установљена је редакција часописа у којој су, поред изабраног одговорног уредника и секретара, учествовали представници, тачније по двоје делегата свих сталних секција Друштва,¹⁴ чиме се, по самоуправном друштвено-економском организационом моделу у развоју, обезбеђивала могућност равноправног учешћа различитих стручних оријентација у одређивању и уређивању садржаја часописа. Тада је Чедомир Миндеровић, као председник Извршног одбора Друштва, предлагао да се гломазна редакција са 17 сведе на седморо чланова, али је управа на крају ипак одлучила да редакција има 11 чланова.¹⁵ Још „гломазније” било је тело које је издавањем *Библиоџекара* руководило по доношењу *Закона о јавном информисању* 1973. године. Часопис је од тада (до дефинитивног распада заједничке државе и престанка важења њених закона), поред уредништва, имао и савете. Одмах је образован двадесеточлани Издавачки савет, чији је први председник био Слободан Јовановић, управник крушевачке библиотеке, док су међу делегираним члановима, поред библиотекара из разних типова библиотека, били и представници Културно-просветне заједнице, Републичке заједнице културе, Сталне конференције издавача, Југословенског библиографског института, али и привреде – јер су се релевантни закони и прописи донети у СФРЈ и СРС током прве половине 70-их година 20. века (па и *Усйав* из 1974) заснивали, између осталог, на нужности и претпостављеним

---

¹¹ Милица Војиновић, једна од иницијаторки, а онда и дугогодишња секретарка међуратног Друштва југословенских библиотекара односно његове Београдске секције, била је и у одбору за израду плана библиотекарског часописа који је 1932. требало да оснује Београдска секција Друштва југословенских библиотекара („Скупштина Београдске секције Друштва југословенских библиотекара”, *Правда*, бр. 358 (23. 12. 1932): 7).

¹² О овом друштву више у: Љубодраг Димић, *Антицироч култура* (Београд: Рад, 1988), 165–170, а о његовом значају за издаваштво ДБС/БДС у: Гордана Ђилас и Виолета Стојменовић, „Издавачка делатност Библиотекарског друштва Србије”, *Библиоџекарско друштво Србије: 1947–2022*, ур. Драгана Грујић (Београд: Библиоџекарско друштво Србије, 2022), 146–147.

¹³ АБДС бр. 80 (2. октобар 1948).

¹⁴ Вид. нпр. Записник са IV седнице Извршног одбора Друштва, АБДС бр. 137 (20. мај 1964).

¹⁵ АБДС, Записник са 5. седнице Извршног одбора Друштва библиотекара Србије, одржане 13. јуна 1964. у просторијама Народне библиотеке Србије у Београду (незаведено).

еманципаторским, демократским и развојним потенцијалима тешње сарадње, самоуправног споразумевања и стварне интеракције друштвених (културних, просветних, научних итд.) и привредних субјеката, тј. тзв. производних и непроизводних делатности (Грађевинско предузеће „Ратко Митровић” било је заступник привреде у Савету *Библиоџекара*). Уместо петоро, уредништво убрзо опет има једанаесторо па и дванаесторо чланова, до 1981 (и новог Статута), када се редакција, с новим Програмским саветом као друштвеним контролором, изнова смањује.¹⁶ По *Сјайиушу Друштва библиоџечких радника Србије*, ови савети доносили су пословнике о свом раду и правилник којим се уређивало пословање *Библиоџекара*, чији се главни и одговорни уредник с четворогодишњим мандатом у том периоду и том административном и правном контексту бирао конкурсом, на основу концепција које су кандидати нудили.¹⁷

Тираж, пласман и дистрибуција

Иако је први број часописа изашао у години када се, због оскудице хартије, препоручивало значајно смањење планираних тиража,¹⁸ предвиђени тираж *Библиоџекара* је премашен: у допису Дирекцији пошта, Милица Продановић је обавестила да је први број *Библиоџекара* изашао не у 3000 него у 5000 примерака и да ће од тог броја око 100 примерака бити послато у иностранство ради размене; стога је молила да им се одобри поштарина по нижој цени, што је и одобрено.¹⁹ Тираж часописа је, међутим, брзо опао, а опет је повећан од броја 6 (за 1963. годину) на 1100 примерака,²⁰ да би се од средине 60-их до краја 80-их година 20. века углавном кретао око 1200 примерака. С распадом државе и након њега, тираж *Библиоџекара* пада на 600 односно 800 примерака.

Међутим, питање тиража, неизбежно када је реч о континуираном издавању часописа, нестабилне финансијске залеђине и напорима да се одржи задата периодичност (тримесечно првих 12 година, па двомесечно од 1961), у датим друштвено-економским околностима неминовно је укључивало и питање о броју претплатника и којим путем га повећати. На први званичан позив

¹⁶ Следуређивачких тела и одговорних функција може се испратити у: Радуловић и Калођерпа-Петровић, „Библиографија”..., 29–30.

¹⁷ Чланови 54–56 Статута (*Библиоџекар* год. 37, бр. 1–3 (1985): 90–91).

¹⁸ Б. Докнић, *Културна историја Југославије: 1946–1963* (Београд: Службени гласник, 2013), 49. С друге стране, у том се периоду иначе инсистирало на доста високим тиражима – тираж од 3000 примерака по наслову био је мање-више уобичајен (сем за дела партијских икона, која су се објављивала у око 10–30 пута већим тиражима) – бројем примерака надокнађивала се релативна оскудица у броју нових наслова, узрокована оскудицом кадрова и техничко-технолошких ресурса (Димић, *Агитпроп...*, 158–159).

¹⁹ АБДС бр. 104 (22. новембар 1948) и бр. 122 (21. децембар 1948). Замисао је била да се примерци намењени иностранству штампају на квалитетнијој хартији (Грујић, „Прво званично гласило”..., 178, 181).

²⁰ АБДС бр. 57 (19. фебруар 1964). План за тираж у 1964. години био је 1200, судећи по незаведеном допису тадашње главне уреднице Наде Стевин Извршном одбору Друштва од 22. априла 1964.

за претплату на часопис, упућен одељењима за народно просвећивање свих републичких министарстава просвете и покрајинским повереништвима за просвету,²¹ Друштву библиотекара НР Србије одазвао се већи број републичких органа власти из читаве Југославије.²² Као први и једини стручни библиотечки часопис у Југославији, *Библиоџекар* је у почетку – свакако и захваљујући званичној финансијској и агитационој подршци, која је у ФНРЈ имала значајну улогу у подизању (или наметању) свести о значају информисаности и перманентног усавршавања – имао значајан број претплатника,²³ при чему су се сви чланови Друштва до 1988. третирали и као претплатници на часопис.²⁴ У почетку се, ван претплате, продаје чак 1800 примерака.²⁵

Број претплатника је, ипак, опадао: 1957, када је Савет за културу НРС дотирао више него раније, омогућивши да све свеске часописа изађу на време (те да читаоци буду припремљени за Скупштину Друштва), било их је свега 627, уз констатацију да из бројних већих градова у Србији уопште нема претплатника, ни појединачних ни институционалних.²⁶ У Извештају за 1962–1963. констатује се да је број од око 1000 претплатника далеко мањи од збира броја библиотека у Србији (око 1800 потенцијалних претплатника) и броја чланова Друштва (534), што број претплатника чини незадовољавајућим. Почетком наредне, 1964. године, *Библиоџекар* има 1030 претплатника, од чега су 350 установе, а 40 претплатници из иностранства. Из Пописа послова хонорарног службеника Друштва Стојана Милосављевића, задуженог, између осталог, и за дистрибуцију часописа и касније основаног *Билићена*, сазнајемо да је у априлу 1965. било 600 претплаћених чланова, 350 установа-претплатника и 34 претплатника из иностранства. Године 1970. *Библиоџекар* има 850 претплатника,

---

²¹ АБДС бр. 100 (13. новембар 1948).

²² АБДС, Министарство просвете Народне Републике Босне и Херцеговине, Одјелjenje за народно просвећивање бр. 40332/48 (19. новембар 1948), које очекује од 200 до 300 претплатника на часопис; АБДС, Главни извршни одбор Народне Скупштине АР Војводине, Повереништво за просвету бр. 20.280 (22. новембар 1948); АБДС, Лјудска Република Словенија, Министарство за просвету, Лјубљана III. 13813/1 (22. новембар 1948); АБДС, Народна Република Црна Гора, Министарство просвете, Одјељење III, Цетиње бр. 23935 (23. новембар 1948); АБДС, Народна Република Хрватска, Министарство просвете, Одјел за народно просвећивање, Загреб бр. 72156 (јули 1948); АБДС, Градски народни одбор Сарајево, Одјелjenje за културу и умјетност X-број 652 (1948).

²³ У архиви Друштва сачувани су разни документи који директно или индиректно сведоче о повременим и редовним претплатницима на часопис *Библиоџекар*, међу којима су републичке, националне и иностране библиотеке свих типова и друге установе културе, појединци, удружења, школе, факултети, институти, заводи и др. Из финансијског извештаја поднетог Комитету за школе и науку ФНРЈ, зарад покривања трошкова издавања првог броја, види се да је у Коларчевој штампарији штампано и циркуларно писмо за претплате: Друштво је, дакле, од почетка користило сва, у датом тренутку, доступна средства информисања и пласмана.

²⁴ Одлука о раздвајању чланарине и претплате донета је 1988. „Друштво библиотекара Србије: 1948–2004“, пр. Душанка Ристић, *Библиоџекар* год. 49, бр. 1–2 (2007): 153. Чланови су ипак задржали право на 50% попушта на цену часописа („Трећа конференција Друштва библиотечких радника Србије: 22. март 1190. године“, *Библиоџекар* год. 42, бр. 1–2 (1990/91): 118. 116–127.

²⁵ *Извештају Уједнојеног одбора Друштва библиотекара НР Србије о раду Друштва у времену од 13 маја 1950 до 13 маја 1951 године*, АБДС бр. 79 (6. јул 1951).

²⁶ АБДС, Извештај Извршног одбора друштва библиотекара НР Србије поднет редовној годишњој скупштини 23. 2. 1958 (незаведен).

док се 250 примерака шаље у размену.²⁷ Године 1971. пријавили су 800 претплатника, а из документације поднете на Конкурсу Републичке заједнице културе за помоћ у издавању листова и часописа сазнајемо да је на почетку 1973, поред тих 800 домаћих претплатника, Друштво свој часопис слало на 68 адреса у иностранству.²⁸ Током те деценије број чланова претплатника ишао је до 1110 (1978), да би у кризној 1979. пао испод 600.

За пласман часописа у иностранству, уз рабат од 30% до 50%, били су, иначе, задужени Нолит, Југословенска књига и Просвета.²⁹ Међутим, издавачки каталози нису били једино средство информисања иностране стручне и шире јавности о постојању *Библиоџекара*. На видљивости свог гласила Друштво је радило и слањем свезака и томова часописа организаторима различитих изложби публикација. Тако је, на пример, Друштво своја издања, међу којима је био и *Библиоџекар* за 1954, 1955. и један број за 1956. годину, преко библиотекара British Council-а, послало за међународну библиотекарску изложбу у Фолкестону, у Британији.³⁰ Комплет часописа послат је и Одбору за изложбе југословенске књиге у иностранству,³¹ а у току 1962. и за ISIP.³² Друштво је у ову врсту маркетинга улагало и новац па је, на пример, 1967. Удружењу издавача платило за излагање четири броја свог часописа на изложби приређеној за Међународни сајам књига у Београду.³³ Поред тога, и интернационалној видљивости колико и модернизацији часописа као стручног гласила, свакако је допринело и повремено присуство уредника на међународним стручним састанцима везаним за стручну периодику. Тако је на пример 1963. главна уредница Нада Стевин пutoвала у Софију на састанак уредника стручних библиотечких часописа, а на такав службени пут ишла је касније и Смиља Мишић, 1968. године, у тадашњу Чехословачку (у Татранске Ломнице), о трошку Републичког секретаријата за културу и образовање, који је тада финансирао и издавање самог *Библиоџекара*. Ова врста сарадње, прво само са земљама тзв. Источног блока, касније је проширена захваљујући интензивној сарадњи Југославије с Унеском, па је тако Бранка Поповић као секретарка редакције, 1972. године, ишла на састанак редакција библиотечких часописа у Паризу, који је организовао Унеско.³⁴

Претплата и продаја нису биле једини видови „растурања” часописа. *Библиоџекар* се размењивао за гласила других домаћих и иностраних, или међу-

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А
Р

²⁷ АБДС, Редакција часописа *Библиоџекар* бр. 15/70 (28. април 1970).

²⁸ АБДС, Редакција часописа *Библиоџекар* бр. 11 (10. јул 1973).

²⁹ АБДС бр. 10 (31. јануар 1967); АБДС, Редакција *Библиоџекара* бр. 30 (23. јун 1970) и бр. 59, без датума.

³⁰ АБДС бр. 288 (6. јул 1956).

³¹ АБДС бр. 106 (14. мај 1958).

³² Интернационална стална изложба публикација основана је у Загребу, на Техничком факултету, 1951. као Стална изложба стране научне и стручне литературе. Садашњи назив је добила 1957. Данас представља одељење Националне и свеучилишне књижнице. „Internacionalna stalna izložba publikacija”, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021), <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27645> (preuzeto 20. 8. 2023).

³³ АБДС бр. 124 (26. јун 1967).

³⁴ АБДС, Редакција часописа *Библиоџекар* бр. 233 (11. мај 1972).

народних правних субјеката, између осталог и за *Билџен* Међународне федерације за документацију (*FID News Bulletin*).³⁵ Часопис је бесплатно достављан другим републичким друштвима библиотекара и Савезу друштава библиотекара Југославије и пре но што су нека од ових тела покренула своја гласила, када се прешло на размену. Часопис су добијале и редакције дневних новина, недељника, часописа за културу и новинских агенција *Полијшике*, *Борбе*, *Књижевних новина*, *Културној живојиа*, *НИН-а*, *Вечерњих новосји*, *Лейојиса Мајишце срјске*, *Економских анала*, *Танјуја*, *Јујојреса*, *Слободне Војводине*.³⁶ Поред тога, три стотине комплекта поклоњено је, 1961. године, општинским библиотекама које нису могле да се претплате на часопис, а 22 комплекта поклоњена су Библиотекарској школи – два за школску библиотеку, а 20 предвиђених да буду награде за истакнуте ученике.³⁷ Поклон је омогућио да *Библиошкар* од 1966. буде доступан и у Библиотеци Српске патријаршије – Друштво је тој библиотеци поклонило непотпуни комплет бројева изашлих до 1965.³⁸ Друштво је у пар наврата покушавало да примерке старих бројева прода по знатно нижим ценама, а 1994. је комплете свог гласила поклонило свим матичним библиотекама у Србији.³⁹

Сарадње, сарадници и програмске концепције

Друштво библиотекара је, у складу са решењем да се стручна јавност позове на сарадњу, послало позивно писмо⁴⁰ (највероватније библиотекама у Југославији), на које се 18. новембра 1948. године одазвала Централна народна библиотека на Цетињу, пославши (очито никада објављен) рад извесне библиотекарке Радовановић.⁴¹ Формирана по упутству ресорног министарства и његових органа, Комисија Друштва за израду плана рада у 1949. (Милица Војиновић, Бисенија Лукић и Ђуза Радовић) у незаведеном допису Друштву библиотекара НРС (12. новембар 1948) одмах планира отварање дописништва (које није реализовано, мада се идеја периодично понављала) и развијање сарадње. Међутим, библиотекари ван неколико најразвијенијих библиотека нису се одазивали на задовољавајући начин, тако да је часопис готово увек оскудевао у вестима и дужим чланцима о праксама мањих библиотека, библиотека у саставу и библиотека у унутрашњости.

Сарадња какву су планирали убрзо се, дакле, испоставила као тешко остварива. Отуда и изванштан отпор управе Друштва према библиотечкој пери-

³⁵ АБДС бр. 228 (3. новембар 1967). Уп. Грујић, „Прво званично гласило“... 178–179.

³⁶ АБДС, Редакција часописа *Библиошкар* бр. 23 (9. фебруар 1962).

³⁷ Небојша Лазаревић, „Рад Друштва библиотекара Србије у првој половини 1961. године“, *Библиошкар* год. 13, бр. 1–3 (1961): 144.

³⁸ АБДС бр. 167 (1. октобар 1966).

³⁹ „Извештај о раду Библиотечког друштва Србије у 1995. години“, *Библиошкар* год. 48, бр. 1–2 (1995): 118.

⁴⁰ Позивно писмо у Архиви Друштва нисмо пронашли, али је на основу одговора могуће закључити да је послато у октобру 1948.

⁴¹ АБДС, Централна народна библиотека, Цетиње, бр. 846 (18. новембар 1948).

одици која је неколико година касније почела да се оснива у Војводини, а коју је Покрајински одбор Друштва или преузео (*Књижничар*, основан 1952) или пак сам основао (*Библиоџкарски јодишњак Војводине*, 1961) управо зато што у *Библиоџкару* није било довољно текстова који су се тицали свакодневног рада и стања у популарним библиотекама, што је стручношћу чланака превазилазио интересе и интересовања радника у „библиотекама за народ”. Гашење *Књижничара* (његово наводно „спајање” с *Библиоџкарком* 1959) није довело до интензивирања сарадње шире (и углавном још увек недовољно квалификоване) стручне јавности у Србији са опет јединим библиотекарским часописом. На 12. скупштини, када је због неочекиваног покретања *Библиоџкарској јодишњака* дошло до расправе, чак и до оспоравања смисла и функције постојања другог библиотекарског часописа у Србији, Драгиша Полужански је изнова предложио именовање дописника *Библиоџкара* из унутрашњости, који би имали контакте са по једним чланом редакције, путем којег би часопис снабдевали текстовима о библиотечким дешавањима и питањима из читаве Србије.⁴² И први број исте (1961) године покренутог *Билџена* Друштва искоришћен је за позив ширем и разноврснијем кругу потенцијалних сарадника, како би часопис постао актуелнији – „жива трибина библиотечких радника на територији Републике”.⁴³

Међутим, ни то није довело до жељене анимације најшире стручне заједнице. Тако, на пример, Светомир Михајловић, председник Покрајинског одбора Друштва Косово и Метохија, на седници Извршног одбора Друштва одржаној 13. јуна 1964, изнова констатује да је *Библиоџкар* заправо научни часопис јер „популарне” библиотеке слабо сарађују. Стога је за Извештај о раду Друштва у 1962–1963. урађена и анализа сарадника часописа, по којој је од 543 чланова Друштва, са часописом сарађивало 77 (1962) односно 57 (1963).

Ни петнаестак година од покретања часопис није добио „физиономију” која би одговарала жељама и схватањима првобитног уредништва и каснијих редакција.⁴⁴ Редакција је покушавала да чланове Друштва мотивише покретањем дискусија (о библиотекарској терминологији, на пример: Смиља Мишић⁴⁵ предлаже да се дискутује о, по њој, неадекватном термину „народна библиотека” или о терминима као што су библиотекар/књижничар, азбучни каталог и сл.),⁴⁶ затим анкетама (издавач-библиотека – 1962, или координација набавне политике сродних библиотека и могућности за једнообразну набавку и каталогизацију – 1963) и позивима да се поводом неких изванредних

⁴² „Записник са XII годишње скупштине Друштва библиотекара НР Србије одржане у Београду 18. марта 1961. год. у просторијама Народне библиотеке Србије”, *Библиоџкар* год. 13, бр. 1–3 (1961): 132.

⁴³ „Часопис”, *Билџен Управе Друштва библиотекара НР Србије*, бр. 1 (5. мај 1961): 3. О *Књижничару*, *Библиоџкарском јодишњаку Војводине* и *Билџену* детаљније у Ђилас и Стојменовић, „Издаваштво”...158–162.

⁴⁴ АБДС, *Извештај о раду* бр. 46 (15. фебруар 1964), 30.

⁴⁵ Смиља Мишић (1899–1981) као библиотекарка, радила је у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић”, а затим и као управница Библиотеке Српске академије наука и уметности.

⁴⁶ Позив на дискусију, АБДС, Редакција *Библиоџкара* бр. 155 (17. август 1964).

догађаја (као што је спаљивање Универзитетске библиотеке у Алжиру) јавно изнесу мишљења, тј. дају изјаве за часопис.

Неуспели покушаји да се прошири круг библиотек(ар)а, којима би часопис био намењен, као и да се његов садржај приближи потребама различитих типова библиотека, били су разлог дискусијама о часопису и касније, што сазнајемо и из извештаја објављених у самом (самокритичном) гласилу Друштва. Пошто је Извештај о раду Друштва између 15. и 16. скупштине показао да број сарадника не расте (1966. било их је 58, а 1967. свега 46)⁴⁷ на проширеним седницама ИО о концепцији часописа се опет дискутовало 12. и 26. јуна 1968.⁴⁸

Сама редакција и јавно констатује да „ниједна библиотека није одговорила на позив за сарадњу”, тј. да пише о конкретним проблемима у својој институцији. „Редакција је исто тако покушала да путем анкете заинтересује друштвено-политичке и културне јавне раднике за проблеме библиотека и библиотекарства у нашој земљи, али је и овај покушај остао без тог резултата, јер на 120 писама, колико их је послато, није стигао ниједан одговор”.⁴⁹

Међу иницијативама за проширење и диверзификацију круга сарадника, што би допринело и популаризацији и демократизацији гласила, била је и одлука да се у *Библиотекару* више пише о награђеним библиотекарима, усвојена на 14. седници ИО Друштва, одржаној 8. новембра 1965, чији је један од резултата кратак интервју са сеоским библиотечким радником – песником Бором Наумовићем из села Макца, поводом награде за најбољег сеоског књижничара у 1969. години. Документација везана за овај „случај” (питања редакције, аутограф и прекуцана верзија Бориних одговора, заједно са његовом песмом)⁵⁰ у потпуности је сачувана и веома индикативна. Објављени интервју са Бором⁵¹ представља драстичну прераду оригиналног документа: опширнији него што су у објављеној верзији, веома искрени, на моменте дирљиви, а нада све ентузијастични одговори књижничара-песника-сељака, врве од граматичких и правописних грешака, лапсуса, синтаксички и семантички незграпних формулација. Уредништво је, поправљајући и чистећи, тек донекле сачувало аутентичност ауторове упорне посвећености књизи и промоцији читања и његове самоуке љубави према послу који му је поверен, због које је, читом с правом, награђен. Пар година касније, редакција ће донети одлуку да се у часопису пише о добитницама и добитницима Награде „Милорад Панић-Суреп”.⁵²

---

⁴⁷ „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између петнаесте и шеснаесте скупштине: (4. 4. 1966 – 10. 5. 1968)”, *Библиотекар* год. 20, бр. 3 (1968): 246.

⁴⁸ Ксенија Лазаревић, „Рад Друштва библиотекара СР Србије”, *Библиотекар* год. 20, бр. 3 (1968): 250–251.

⁴⁹ „Извештај о раду Друштва библиотекара СР Србије између петнаесте и шеснаесте скупштине: (4. 4. 1966 – 10. 5. 1968)”, *Библиотекар* год. 20, бр. 3 (1968): 246.

⁵⁰ АБДС; Редакција *Библиотекара* бр. 5/70 (19. и 25. 2. 1970). Поред ових докумената, у Архиви се налази и писмо које је Бора, са још две песме, послао крајем 1970. у знак захвалности због прилике да посети Народну библиотеку Србије и сретне многе књиге. (АБДС, Редакција *Библиотекара* бр. 6/71).

⁵¹ „Најбољи сеоски књижничар”, *Библиотекар* год. 22, бр. 2 (1970): 152–153.

⁵² АБДС, Редакција часописа *Библиотекар* бр. 21 (26. август 1972).

Насупрот овим покушајима приближавања садржаја часописа ширем кругу стручних и културних радника, јављају се и они који теже чисто научном профилу часописа. Међу њима је, на пример, Слободан Комадинић, библиотекар Библиографског института, који је предложио да се у *Библиоџекару* штампају чланци на енглеском и француском језику, пошто се шаље у иностранство, али и да се објављује више текстова о каталогизацији *са више научних аргумента*, те да се више пажње посвети централном каталогу.⁵³ О пропустима у *Библиоџекару* говорио је и на редовној годишњој скупштини Друштва библиотекара НР Србије одржаној 27. децембра 1953. године у Београду, јер је часопис због нередовног излагања губио на актуелности, додајући да би *Књижник*, тада још увек билтен Библиотечког центра АП Војводине, могао да доноси „кратке стручне чланке о актуелним проблемима библиотекарства”. У правцу приближавања *Библиоџекара* „физиономији” научног часописа ишле су и одлуке да се чланци опреме резимеима односно сажетцима на руском и енглеском језику (од бр. 3–4/1964⁵⁴).

О програмској оријентацији часописа често се дискутовало на састанцима управних тела Друштва, при чему у дискусијама нису учествовали само чланови актуелне редакције/уредништва већ и други заинтересовани чланови, најчешће и сами редовни аутори и ауторке прилога. Инсистирало се на сталном ажурирању концепције часописа,⁵⁵ на његовој актуелности, као и на препознавању и решавању потреба струке које би часопис могао да задовољи (да се, на пример, објављује више приказа већини чланова углавном недоступне, самим тим и непознате стране стручне литературе)⁵⁶ те да се часопис конципира на основу дискусија са широм стручном заједницом.

Упркос проблемима, круг заинтересованих за објављивање у *Библиоџекару* почетком 70-их година 20. века проширио се толико да је редакција морала и да одбија сараднике. Узрок томе била је и обавеза да се остане на 48 (тј. 6*8) табака годишње како би се испоштовале одредбе уговара с Републичком заједницом културе, која је часопис дотирала на основу унапред дефинисаних техничких, формалних и садржинских параметара. Међу сарадницима више нису само библиотекари, али ни само домаћи аутори. Јављају се стручњаци из Румуније, Русије, Пољске и других земаља, те се развија институционална сарадња. Тако је, на пример, 1970, након посете руске делегације, успостављена сарадња са московским *Библиоџекаром* – требало је да једни другима шаљу

⁵³ АБДС бр. 70 (8. мај 1952).

⁵⁴ АБДС бр. 192 (29. јун 1964); „Из редакције часописа „Библиотекар”, Билтен Управе Друштва библиотекара НР Србије год. 5, бр. 3 (8. јул 1965): 7.

⁵⁵ Тако је, на пример, 4. 11. 1970, ИО ДБС изнео опаску о извесном заостајању *Библиотекара* за другим стручним часописима, нарочито због малог броја библиотекара који у њему објављују, тражећи притом и веће ангажовање свих чланова редакције на прикупљању грађе („Рад Извршног одбора Друштва библиотекара СР Србије у периоду од 17. 9. до 26. 11. 1970”, АБДС, незаведено), а касније и отворене консултације са другим стручњацима АБДС бр. 43 (5. март 1974), Записник са седнице Републичког одбора Друштва библиотекара СРС одржане 1. 3. 1974, стр. 7.

⁵⁶ Исто.

теме и рокове, тако да библиотечки радници из Србије пишу о темама везаним за српско и југословенско библиотекарство које интересују совјетске библиотекарке (самоуправљање у библиотекама, библиотечки пунктови, рад са читаоцима) и обрнуто. Сачуван је списак тема наручених за руске часописе *Библиоџекер* и *Свеиј књија* и за *Зборник библиоџекерџива и библиоџрафије у иносџранџиву*, као позив редакције стручној јавности да се у ову сарадњу укључи.⁵⁷

С обзиром на то да се и Друштво врло активно, са разрађеним и амбициозним програмом, укључило у акције обележавања Унескове Међународне године књиге, и редакција *Библиоџекера* је за сваки од бројева припремљених током 1972. (а из штампе су у току те календарске године изашла четири броја) обезбедила оригиналне радове, реферате, преводе и друге прилоге везане за ову кампању, међу којима је и хроника у којој су се, на основу дневне штампе, преносиле вести о свим библиотечким активностима, програмима и дешавањима везаним за спровођење *Године књиге* у СР Србији. На тај начин је изнова уведена рубрика за праћење медијских извештаја о библиотекама и библиотекарству у Србији, какву је од 1958. до краја 1965. писала Зора Пантелић.

Током шездесетих година 20. века постепено су се појављивали и други стручни библиотечки часописи – гласила других републичких друштава библиотекара и гласила појединих установа или новооснованих организација каква је *Заједница мајичних библиоџека*, а имајући у виду значај који се у правно-административној и политичкој сфери, и пре доношења *Закона о удруженом раду* (1976), придавао удруживању и сарадњи на свим нивоима федерације, Савез друштава је уредништву *Библиоџекера* 1972. поверио да организује први састанак уредника и представника часописа свих републичких друштава библиотекара.⁵⁸ У позиву уредништвима *Библиоџекер*, односно потписани уредник Жарко Протић, истиче потребу за бољом комуникацијом између републичких библиотечких друштава, која се може унапредити управо путем часописа тако што би стручни часописи извештавали и о дешавањима у друштвима у другим републикама, предлажући, поред тога, и покретање билтена Савеза друштава⁵⁹ или објављивање зборника радова на савезном нивоу, у којима би се нашли најбољи прилози из свих југословенских библиотечких часописа и анотиране библиографије чланака објављених у њима. Трећи предлог *Библиоџекера* била је специјализација часописа.⁶⁰ На састанку одржаном 15. децембра 1972. у Београду, били су уредници и (ли) други представници седам од десет уредништва, колико је укупно било часописа из области библиотекарства у СФРЈ. На састан-

⁵⁷ АБДС, Редакција *Библиоџекера* бр. 7 (7. март 1970).

⁵⁸ АБДС, Редакција *Библиотекара* бр. 35 (8. децембар 1972). Уп. „Састанак уредника југословенских библиотекарских часописа“, *Библиотекар* бр. 6 (1972): 780–781.

⁵⁹ Друштво библиотекара је Савезу друштава библиотекара ФНРЈ још 1959. послало допис у којем их, на њихову молбу, извештава о свом виђењу савезног библиотечког часописа. У допису се, између осталог, предлаже формирање централне редакције, седиште Савеза (иначе променљиво) као место излагања, као и да се прилози објављују на језицима свих народа и народности. АБДС бр. 1Н [!] (26. септембар 1959).

⁶⁰ АБДС, Редакција *Библиоџекера* бр. 35 (8. децембар 1972).

ку је прихваћена и даље пласирана идеја о информативном билтену Савеза друштава, за који би свако републичко друштво делегирало дописника и који би излазио по потреби. Идеја о антологијским зборницима чланака разрађена је у идеју о превођењу изабраних чланака на енглески, или који други светски језик како би такав зборник међународној стручној јавности представио домете и правце развоја теорије и праксе библиотекарства у Југославији.⁶¹

Наредне, 1973. године, уредништво *Библиоотекара* донело је, а после усвајања Републичког одбора и објавило, први дугорочни програм часописа, што је представљено као један вид обележавања двадесетпетогодишњице часописа.⁶² Други је требало да буде јубиларни број *Библиоотекара* у коме би се 1974. објавила потпуна библиографија часописа за период 1948–1973, који се 1980. и даље само планира.⁶³

После 25 година релативно редовног излагања, дугови и недостатак новца дефинитивно постају највећи камен спотицања.

Финансирање

Због тога што број чланова Друштва и других претплатника на часопис није покривао трошкове издавања четири односно шест бројева часописа годишње, извори финансирања од почетка били су и остали највећи проблем *Библиоотекара*. Председница Друштва Милица Продановић се већ 24. фебруара 1949. обратила Комитету за научне установе, универзитет и високе школе са молбом да Научна књига настави издавање часописа *Библиоотекар* а да га Друштво ипак задржи као своје издање, због недовољног броја претплатника који би могао да обезбеди трошкове штампе,⁶⁴ што је Комитет и одобрио 16. марта 1949.⁶⁵

Трошкове које је Научна књига имала надокнађивало је Министарство за науку и културу НР Србије. Међутим, убрзо је указано на нередовност у излагању. Управни одбор Друштва предложио је да се часопис штампа у 2000 уместо у 3000 примерака, да се број табака по свесци смањи на шест те да се повећа претплата (односно чланарина), да се 4–6 страна сваког броја резервише за огласе и рекламе издавачких предузећа, часописа и другог, да се смање хонорари а писмени радови за испит штампају без хонорара. Повећање броја претплатника сматрало се кључним за опстанак часописа. Поред несигурне

⁶¹ АБДС, Редакција *Библиоотекара* бр. 3 (?) (27. децембар 1973).

⁶² „Извештај уредништва Библиотекара: (1972–1973)”, АБДС, Редакција *Библиотекара* бр. 30 (5. децембар 1974). Доношење овог документа било је условљено и захтевом Републичке заједнице културе да пријава на конкурс за финансирање часописа садржи и документ о програмској оријентацији публикације. Сам програм објављен је у: *Библиоотекар* год. 25, бр. 1 (1973): 98–100.

⁶³ „Читаоцима”, *Библиоотекар* год. 32, бр. 1–6 (1980): 7. Број 1–3 (1974) никада није изашао из штампе иако је наведен у кумулативном садржају тома за 1974. годину.

⁶⁴ АБДС бр. 6 (24. фебруар 1949).

⁶⁵ АБДС, Народна Република Србија, Комитет за научне установе, универзитет и велике школе Владе Н. Р. Србије бр. 1437 (16. март 1949).

финансијске ситуације, проблем је представљало и често поскупљење хартије. Намера је била да се одустане од сарадње са Научном књигом и да Друштво изнова преузме његово издавање. Од часописа се, дакле, није одустајало, па је Извршни одбор Друштва у извештају од 8. јуна 1952. навео да иако Друштво нема могућности за издавање књига: „Једино чега се нисмо одрекли и чега се не сме-мо одрећи, то је наш часопис *Библиоџекар*.”⁶⁶

Савет за просвету, науку и културу је, на Предлог буџета Друштва за 1953, одбио да да средства за издавање *Библиоџекара*, сматрајући да Друштво треба да се ангажује око популарисања и издавања и да часопис *џреба да излази само у случају ако је у ситању да сам себе џокрива*.⁶⁷ Од 1954. Друштво је ипак изнова преузело дистрибуцију *Библиоџекара*, али је његово редовно излажење и даље зависило од спремности органа власти, реорганизованих Уставним законом из 1953, којим су самоуправни принципи и процедуре проширени и на ванпривредне делатности, да Друштво и часопис подрже. Тек 1957. године Друштво је од Савета за културу добило дотацију довољну да излажење *Библиоџекара* ажурира. Иако неки сачувани завршни рачуни Друштва показују да је *Библиоџекар* доносио приходе (зарада од *Библиоџекара* 1963. године, на пример, износила је око 1,2 милиона тадашњих динара и наизглед је била већа него трошкови издавања *Библиоџекара* и *Билиџена*, који су износили око 1 милиона),⁶⁸ стварни трошкови издавања часописа били су већи, тако да је овај сегмент рада Друштва зависио од тзв. дотација, у том тренутку конкретно Републичког фонда за унапређење издавачке делатности при Секретаријату за културу СРС, а касније и других органа власти. Претплате чланова и других правних или приватних лица и продаја часописа покривали су једно време трећину тих трошкова а касније и много мање од тога. Тако је 1963. Фонд дотирао 2,5 милиона, док се за 1964. за издавање *Библиоџекара* и *Билиџена* тражила дотација од 3,4 милиона. Један од разлога било је вишеструко поскупљење штампарских услуга.⁶⁹ Због те сталне зависности од Фонда и аконтација није увек било могуће у току године издати све бројеве предвиђене за ту годину, па је тако бр. 6 за 1963. предат у штампу тек у фебруару 1964.⁷⁰

---

⁶⁶ АБДС бр. 65 (8. јун 1952).

⁶⁷ АБДС, Савет за просвету, науку и културу, Београд бр. 1157 (13. јануар 1953). Имајући у виду модел самоуправног социјализма који се, након сукоба и идеолошког разлаза Југославије и СССР-а, од 1950. постепено развијао и институционализовао у тадашњој Југославији, у образложењу Савета препознајемо један од покушаја да се из управљања културом искључи буџетски, наводно „патерналитички” (Б. Докнић, Културна политика... 134, 329) начин обезбеђивања средстава за поједине културне односно издавачке делатности, који се никада није у потпуности остварио. Децентрализација финансирања културе, сем што је променила „правила игре” за обезбеђивање материјалних средстава за реализацију планираних активности у области културе, ипак је довела и до извесног смањења буџетских улагања у културу током 1953–1954.

⁶⁸ АБДС бр. 34 (5. фебруар 1964).

⁶⁹ Незаведени допис Наде Стевин Републичком фонду за унапређење издавачке делатности. Поскупљење штампарских услуга (гачније папира) било је толико да су оне износиле скоро четири и по пута више од свих хонорара (ауторски, уреднички, технички и лекторски) заједно.

⁷⁰ АБДС бр. 57 (19. 2. 1964).

Поред тога, дотације су неких година биле и вишеструко мање од тражених и планираних средстава па су се проблеми са финансирањем издавања *Библиоџекара* рефлектовали и на односе у Друштву. Тако одговорна уредница Нада Стевин 1965. године захтева увид у приходе Друштва од претплате и чланарина ради исплате заосталих ауторских хонорара.⁷¹ Спомиње се, такође, и дуг за штампарске услуге.⁷² Поред тога, Правилник о хонорарима сарадника часописа *Библиоџекар*, који је припремила редакција *Библиоџекара*, ИО није хтео да усвоји без додатног образложења,⁷³ које је достављено у мају 1966. и у којем се редакција позива на *Закон о ауторским хонорарима*.⁷⁴ У једном од писама које је уредница Нада Стевин упутила ИО ДБС поводом доношења законски обавезног Правилника о исплати хонорара сарадницима, наводи се да редакција разуме материјалну ситуацију Друштва и да је зато за сваку врсту рада понуђен распон, а не фиксна цена, као и да су хонорари *Библиоџекара* нижи од хонорара многих других часописа.⁷⁵ Правилник је усвојен тек 11. јула 1966,⁷⁶ пошто је формирана нова редакција. Наиме, Нада Стевин дала је оставку на место одговорне уреднице *Библиоџекара*⁷⁷ (званично образложење: хронични високи притисак и троје деце).⁷⁸ На својој другој седници 1966, ИО је опет поставио питање „физиономије” овог часописа, сматрајући да је потребно више пажње и места посветити актуелној проблематици из домена библиотекарства, предлажући теме везане за образовне аспекте и потенцијале библиотека, као што су библиотеке као образовне установе и библиотеке и продужено школовање.⁷⁹

Нова редакција *Библиоџекара*, изабрана крајем јуна,⁸⁰ активна је од 1. јула 1966; нова одговорна уредница постала је Смиља Мишић.⁸¹ Редакција је почела да ради на броју 5 за 1966, јер се претходна редакција, односно уредница,

---

⁷¹ АБДС, Записник са 16. седнице Извршног одбора Друштва библиотекара СР Србије, одржане 14. 9. 1965, стр. 4.

⁷² Исто, стр. 3.

⁷³ АБДС, Записник са седнице Извршног одбора Друштва библиотекара СР Србије, одржане 12. фебруара 1966. у просторијама БГБ, стр. 5

⁷⁴ АБДС бр. 123 (23. мај 1966). Из тог документа сазнајемо да су се хонорари до краја 1965. исплаћивали на основу договора и одлука ИО ДБС те да су се обрачунавали по штампарском, а не по ауторском табаку, као и да су од 1961. до 1965. хонорари били за 50% већи него пре тога.

⁷⁵ АБДС бр. 114 (20. мај 1966).

⁷⁶ „Правилник о исплати и висини ауторских и других хонорара часописа Библиотекар”, Записник са 4. седнице ИО ДБС, одржане 11. јула 1966. у просторијама НБС, стр. 3–6; Предложени Правилник је заведен у АБДС бр. 65 (12. фебруар 1965), а усвојени – АБДС бр. 121 (13. јул 1966).

⁷⁷ АБДС, Записник са 2. седнице Извршног одбора Друштва библиотекара СР Србије одржане 20. 6. 1966. у просторијама Народне библиотеке Србије.

⁷⁸ Допис Наде Стевин ИО ДБС од 13. јуна 1966. Допис Нади Стевин Новак којим се усваја њена оставка, АБДС бр. 109 (11. јул 1966).

⁷⁹ Да је у актуелном ИО, или макар код неких његових чланова, било незадовољства када је о садржају *Библиоџекара* реч сведочи и рукописна примедба („Зар ни белешка о пленуму?”) на откуцаном примерку Садржаја бр. 3 за 1965, који је Нада Стевин послала ИО 13. априла 1965, када је број предат у штампу.

⁸⁰ Записник са 3. седнице Извршног одбора Друштва библиотекара СР Србије, одржане 25. јуна 1966. у просторијама НБС, стр. 10–11.

⁸¹ Допис упућен Извршном одбору Савеза друштава библиотекара Југославије, АБДС бр. 118 (11. јул 1966); АБДС бр. 115, (11. јул 1966).

обавезала да заврши све послове везане за четврти број, предат у штампу 30. јуна 1966, после оставке.⁸²

Од априла 1970, главна уредница *Библиошекара* је Љубица Којић, која је тада руководила Библиотеком Народног музеја,⁸³ а издавање *Библиошекара* помаже Републичка заједница културе.⁸⁴ Међутим, због тога што је објављивање броја 5 за 1970, посвећеног реорганизацији Народне библиотеке Србије,⁸⁵ НБС и финансијски помогла, редакција је Републичку заједницу културе известила да ће, заузврат, објавити архивску грађу о попису првих читаоница у Србији 1874.⁸⁶ Проблеми са штампањем се настављају упркос подршци централне установе: Љубица Којић од управника НБС тражи дозволу да се у расписе Матичне службе библиотекама у Србији укључи и њен допис, којим се чланови Друштва, као и много пута раније, подсећају на то да чланарину (која је и претплата) уплаћују на време, те да шаљу прилоге из својих установа, док се руководиоци библиотека подстичу да својим радницима изнова укажу на приручни значај *Библиошекара* и потребу за редовним праћењем стручне литературе.⁸⁷ Поред свега, *Библиошекар* је 1971. на конкурс од Републичке заједнице културе добио упола мању дотацију но што је тражио и очекивао (иако су штампарске и графичке услуге значајно поскупеле), тако да су у току те године објављена само прва три броја, док су остали пренети у 1972.⁸⁸ Иако дотација од 64.800 дин. није била најнижа (крагујевачки *Кораџи* су, на пример, добили мање од 30.000 дин), она јесте била пет до осам пута мања од дотација намењених *Књижевним новинама* (најдотиранија серијска публикација те године), *Књижевности*, *Савременику*, *Делу*.⁸⁹ Поновљена молба редакције и уреднице, уз детаљно образложење значаја и опсега часописа, спомињање иностраних сарадника и сл., није уродила плодом.⁹⁰ Било је много рекламација, што директних, што преко Југословенске књиге, у име претплатника из иностранства па и отказа претплате. Почетком 1972. године Љубица Којић је поднела оставку на место одговорне уреднице. Иако се у њеној оставци наводе „лични разлози”,⁹¹ може се претпоставити да је у Љубичином повлачењу с места главне и одговорне уреднице извесну улогу одиграло и позивање на Конгрес културне акције у пријави

⁸² АБДС, Редакција часописа *Библиошекар* бр. 140; АДБС бр. 101 (30. јун 1966).

⁸³ АБДС, Редакција *Библиошекара* Републичком секретаријату за информације 12 (20. април 1970).

⁸⁴ АБДС, Редакција *Библиошекара* Републичкој заједници културе бр. 879 (19. мај 1970).

⁸⁵ Када је о овом броју реч, иако је тираж часописа и даље 1200, од тадашњег штампара, НИП „Привредни преглед” тражи се и 500 посебно повезаних примерака с другачијом насловном страном. АБДС, Редакција *Библиошекара* бр. 52 (7. септембар 1970).

⁸⁶ АБДС, Редакција *Библиошекара* Републичкој заједници културе бр. 8 (30. јануар 1971). Реч је свакако о тексту Бранка Перуничкића, објављеном наредне, 1971. године.

⁸⁷ АБДС, Редакција часописа *Библиошекар* бр. 28 (15. мај 1971).

⁸⁸ АБДС, Редакција *Библиошекара* Републичкој заједници културе бр. 3 (27. јануар 1972). Број 1 за 1972. најављен за август те године (АБДС, Редакција *Библиотекара* бр 17 (24. јул 1972)), изашао је тек на јесен, и то као двоброј (26. септембар 1972). Уп. и „Извештај уредништва часописа *Библиотекар*” у оквиру „Скупштина Савеза библиотечких радника Србије”, *Библиошекар* год. 27, бр. 5–6 (1975): 623.

⁸⁹ СРС, Републичка заједница културе бр. 650–777/71/02 (24. јун 1971).

⁹⁰ АБДС, Редакција часописа *Библиошекар* бр. 32 (16. јун 1971) и бр. 35 (1. јул 1971).

⁹¹ АБДС, Редакција часописа *Библиошекар* бр. 4 (без датума).

на конкурс за помагање издавања листова и часописа у 1972. (уместо „уклапања у [званични] петогодишњи план развоја библиотекарства” из претходне конкурсне пријаве⁹²): „Предвиђено је праћење свих догађаја у вези са Културном акцијом Србије у односу на библиотекарство”.⁹³

У последњем извештају који је поднела управи Друштва, као уредница часописа, Љубица је истакла да је међу узроцима лоше финансијске ситуације и неорганизовано пословање, тј. то што се на административно-финансијским пословима често смењују службеници ангажовани по Уговору о делу и закључује: „Одавно је прошло време када је рад на часопису био аматерски и када су библиотекарски сами обављали све послове из ентузијазма и из жеље да наше библиотекарство достигне ниво земаља са далеко већом традицијом. Данаас из истих разлога морамо се борити да на сваком послу ради одговарајући стручњак”.⁹⁴ Овај закључак (или упозорење) о неопходности професионализације, односно поделе рада и специјализације, а у контексту „хватања укорак” са „развијенијима”, очит је одјек тадашњих ширих, политичко-економских и општедруштвених имплицитних и експлицитних неслагања у вези са смислом и сврхом усвајања реформских облика организације и метода повећања продуктивности рада („да на нов начин прилазимо проблемима и задацима нашег даљег развоја”, „да почнемо да радимо и мислимо као већ развијенија земља”). Она су се, између осталог, тичала и све изразитијих разлика између рационално-менаџерског и политичко-идеолошког приступа послу, кадровима и струци.

Нови уредник *Библиоџекар* је Жарко Протић, библиотекар Института за савремену историју.⁹⁵ Часопис ће два пута променити поднаслов: од 1972. је часопис Друштва библиотекара Србије, а након годину дана (по доношењу *Закона о јавном информисању*) – часопис Друштва библиотекара СР Србије. Ситуација с финансијама је још гора, дотација је нешто већа али недовољна за ис-

⁹² АБДС, бр. 27 (12 мај 1971).

⁹³ АБДС, Редакција часописа *Библиоџекар* бр. 3 (27. јануар 1972). Конгрес културне акције одржан у Крагујевцу крајем октобра 1971. окупио је неколико стотина делегата из свих републичких установа културе (укључујући и Народну библиотеку Србије, коју је представљао тадашњи управник Светислав Ђурић) и друштвено-политичких тела, просветних и других установа, организација, организационих јединица и истакнутих појединаца задужених, или заинтересованих, за развој, концепирање, реализацију и праћење културних програма на различитим нивоима и у различитим делокрузима рада. Циљеви окупљања били су свестрано разматрање стања и предлагање даљих могућности унапређења али и даље децентрализације, материјалног, кадровског и економског оснаживања, као и демократизације, па и либерализације културе у Србији. Речју, изузев иницијалне кампање против кича и шунда, скуп у целини и појединачна саопштења делегата нису били сасвим „на линији” званичне културне политике и идеологије КПЈ, иако су организацији скупа учествовали званичници и партијска лица, па су и скуп и публикације скупа (пре свега зборник Конгрес културне акције у СР Србији: Крагујевац 28, 29 и 30. октобар 1971., ур. Милорад Гончин (Београд: Републичка конференција ССРН СР Србије, 1972), пропраћени сумњичењем за реакционарност, прећуткивањем, а сам скуп и изгредом (спаљивање „жуте” штампе и другог „шунда”) групе крагујевачких омладинаца, што се јавно није много коментарисало али је имало своје закулисне и индиректне последице чији је циљ био да се на Конгрес што пре заборави. Конгресом се недавно, кроз документарни филм (Конгрес заборави, 2017), текстове и предавања позабавио Владимир Пауновић („Четири и по деценије конфузне тишине”, *Култура*, бр. 161 (2018): 186–200, <https://doi.org/10.5937/kultura1861186P>).

⁹⁴ АБДС, Редакција часописа *Библиоџекар* бр. 8 (30. мај 1972), стр. 2.

⁹⁵ АБДС, Редакција *Библиоџекар* бр. 276 (6. септембар 1972); бр. 288 (12. октобар 1972).

плату већ закаснелих бројева из 1971. и одржавање устаљене динамике објављивања свезака, а нарочито за повећање хонорара за сараднике и уреднике, који су били симболични и толико ниски да су, по речима главног уредника, одвраћали неке квалитетне сараднике. Само Друштво у *Библиоџекар* је „улагало” половину чланарине, што је покривало тек 10% укупних трошкова издавања шест бројева часописа годишње (обима 8 штампарских табака по броју, мада је укупан обим у 1972. години – Међународној години књиге, упркос уговору с РЗК, премашен).⁹⁶ У току 1973. Друштво ни тих 10% трошкова није могло да покрије.⁹⁷ Уредништво (нови термин уместо редакције) покушава да прода огласни простор издавачким кућама – до тада је *Библиоџекар* само повремено објављивао огласе за публикације Друштва библиотекара Србије и, још ређе, других републичких друштава библиотекара или Народне библиотеке Србије. Жарко Протић је сада огласни простор понудио БИГЗ-у, Просвети, Нолиту, Матици српској, ИП „Вук Караџић”, Научној књизи, Комунисту (чији је оглас објављен у двоброју 1–2 за 1972), Заводу за издавање уџбеника, СКЗ-у,⁹⁸ а добили су и понуду да објаве оглас за полице за књиге словеначке фирме Примат.⁹⁹ Нова редакција такође планира да зарад опстанка подигне цене претплате и цене примерака у продаји, што је усвојено крајем 1974,¹⁰⁰ али и да смањи трошкове, опредељујући се у наредном периоду за нешто скромнију опрему.¹⁰¹ Идеја за решавање финансијских проблема није мањкало: да се интересовање библиотека за часопис, које би их у већем броју подстакло на претплату односно суфинансирање часописа, подстакне слањем усвојених програмских оријентација за наредни период заједно са предрачуном или да се библиотекама „изнајмљује” простор у часопису¹⁰² – мада већина њих заправо није реализована.

Финансијска ситуација часописа до краја осме деценије 20. века још је компликованија, због нагомиланих дугова и кашњења, али и због тога што Друштво своје гласило није благовремено регистровало код Републичког секретаријата за информације (што је било дужно да учини по *Закону о јавном информисању* из 1973). Тиме је онемогућило уплату дотације, коју је Републич-

⁹⁶ „Уговор између издавача и уредништва часописа *Библиоџекар*...”, АБДС бр. 24 (14. фебруар 1973).

⁹⁷ „Извештај уредништва *Библиоџекара*: (1972–1973)”, АБДС, Редакција *Библиоџекара* бр. 30 (5. децембар 1974). Смањење дотација условљено растом запослености и плата, уз стагнацију стопе раста привредне (индустријске) производње, од које је све у земљи зависило, а онда и усложњавање процедура везаних за регистрацију гласила и њихово учешће у финансијским средствима РЗК довели су током 1972–1973. до гашења великог броја других часописа у Србији: 1971. било их је 730, 1972. – 641, а реформске 1973. – 474, од чега су више од трећине (165) издала управо струковна (стручна) удружења (Статистички годишњак СР Србије: 1974 (Београд: Републички завод за статистику, 1974), 530).

⁹⁸ АБДС, Редакција *Библиоџекара* бр. 22 (26. август 1972).

⁹⁹ АБДС, Редакција *Библиоџекара* бр. 11 (22. јун 1972).

¹⁰⁰ АБДС, Редакција *Библиоџекара* бр. 121 (24. октобар 1974).

¹⁰¹ „Извештај уредништва Библиотекара за 1972. годину” (Прилог 4 документације с којом је Друштво конкурисало код Републичке заједнице културе на Конкурсу за помогање издавања листова и часописа у 1973) – АБДС бр. 25 (14. фебруар 1973).

¹⁰² Записник са седнице Републичког одбора Друштва библиотекара СРС одржане 1. 3. 1974, стр. 7–8. АБДС бр. 43 (5. март 1974),

ка заједница културе одобрила часопису за 1974,¹⁰³ на основу веома ентузијастичних и амбициозних планова и оцена: „Библиотекарство Србије, а посебно Београда, налази се сада на таквом степену развоја, са бројним стручним кадром и пред тако обимним и сложеним задацима, да би могло и морало да има месечни стручни и научни часопис”.¹⁰⁴ Уредништво се одлучило на јавни позив / јавну молбу библиотекама за донацију, на шта се одазвало седам библиотека.¹⁰⁵ Крајем септембра, Жарко Протић је, због болести али свакако и због свих споменутих финансијских и административних препрека, могуће и због несугласица са челницима Друштва, поднео оставку на место главног уредника *Библиоџекара*, коју ИО Друштва није хтео да прихвати, замоливши га (у одсуству) да на том месту остане до краја те године и наложивши хитну регистрацију часописа у републичком Секретаријату за информације (што је подразумевало склапање валидног уговора између Друштва као издавача и уредништва) у складу са законом.¹⁰⁶ Тек у октобру 1975. Друштво је добило додатна средства да покрије трошкове штампања и хонорара за издавање бројева из 1974. године,¹⁰⁷ мада дугови нису дозвољавали да се трошкови покривају по реду и плану.

Упркос свим финансијским проблемима, часопис је успео да обезбеди средства за штампање четири тематска зборника радова, који су првобитно објављени као темати појединих бројева часописа, а онда издвојени у посебне публикације (*Савештовање „Радник као чийјалац”, 1974; Иво Андрић, О књижи и библиоџеци, 1975; О 250-годишњици обнове шtamпања српских књижа и О 250-годишњици рођења Захарије Орфелина, 1976*), као и обимног вишејезичног и мултидисциплинарног зборника посвећеног Владимиру Мошину.¹⁰⁸ У концизном и прегледном тексту, у којем прати рад Друштва током три деценије његовог рада, Станија Глигоријевић дотакла се и издавања *Библиоџекара*, истакавши тада оно што бисмо могли да потврдимо и данас. Наиме, као једна од најстаријих стручних публикација у култури Србије, била је једна од најбољих.¹⁰⁹

Сам пак часопис наставио је да излази спорадично, када су финансијске прилике то допуштале, у једној, највише две свеске годишње, које су се

---

¹⁰³ АБДС бр. 30 (5. децембар 1974), „Извештај уредништва Библиотекара: (1972–1973)”.

¹⁰⁴ АБДС бр. 42 (5. март 1974), Програм „Библиотекара” за 1974, стр. 5.

¹⁰⁵ „Од уредништва”, *Библиоџекар* год. 26, бр. 4–6 (1974): [174].

¹⁰⁶ АБДС, Записник са седнице Извршног одбора Друштва библиотекара СРС одржане 31. 10. 1974.

¹⁰⁷ АБДС, Републичка заједница културе бр. 650-2133/75/02 (1. октобар 1975), АБДС (8. октобар 1975). Уп. „Извештај уредништва часописа *Библиоџекар*” у оквиру „Скупштина Савеза библиотечких радника Србије”, *Библиоџекар* год. 27, бр. 5–6 (1975): 624.

¹⁰⁸ Интересантно је да у свом историјском прегледу часописа *Библиоџекар*, Здравка Радуловић, библиотекар Библиотекара, ни речу не спомиње нити овај „излет” часописа у издаваштво, нити темате из тог периода (по њеној периодизацији реч је о декади 1968–1977), па чак ни Међународну годину књиге, којој је часопис посветио толико простора и разноврсних текстова током готово две године. (Радуловић, „Библиотекар 1948–2013”..., 21–25. О овим публикацијама детаљније у Ђилас и Стојменовић „Издавачка делатност ВДС”..., 155–157.

¹⁰⁹ Станија Глигоријевић, „Савез библиотечких радника Србије и његова улога у развоју библиотекарства”, *Библиоџекар* год. 30, бр. 1–6 (1978): 7–14.

објављивале с вишегодишњим закашњењем па и преко реда.¹¹⁰ Тек је 1980. постало могуће да се кашњење у излажењу часописа, у чијем издавању је тада учествовала и Народна библиотека Србије, са три године сведе на једну годину.¹¹¹ Стога је 1981. године предложено да *Библиоџекар* постане заједничко издање Друштва, Народне библиотеке Србије и библиотечких заједница, јер би здружени финансијски извори могли да допринесу решавању материјалног положаја часописа, који је током кризних и дужничких 80-их година 20. века непрестано био на рубу гашења.¹¹² Из тог разлога Члан 18. Статута Друштва библиотечких радника предвидео је могућност самоуправног споразума о *Библиоџекару* као заједничком издању.¹¹³

Ка научном часопису

Смањени обим свезака и далеко мањи број прилога ипак нису спречавали редакције/уредништва часописа у настојањима да објављени прилози и садржински и формално буду разнолики и да часопис, уз неопходне концепцијске измене и повремено фокусирање на одређене теме, области или аспекте библиотекарства, задржи свестраност, актуелност и отвореност ка новим библиотечким праксама и трендовима у земљи и глобално. О проблему финансирања *Библиоџекара* расправљало се и на Скупштини Савеза библиотечких радника Србије, одржаној 14. марта 1984. године. Осим финансијских проблема, тада је изнова истакнут и проблем са *џројамском оријентацијом*.¹¹⁴ Часопис се стога, 1985. године, враћа накратко напуштеном одређењу: часопис за теорију и праксу библиотекарства, којим се 1980. по први пут из наслова изоставила својеврсна ознака припадности часописа једном географски и политички ситуираном, па и национално спецификованом актеру у области библиотекарства, док се, с друге стране, истакао теоријски односно научни (самим тим и интернационални) оквир библиотечке делатности, као и од почетка присутна тежња часописа да задовољи очекивања и потребе и библиотечких радника, који се баве научноистраживачким радом у различитим подручјима библиотечно-информационе делатности, као и оних који ту делатност реализују и унапређују кроз искуства, у непосредном раду са корисницима и грађом. Научни профил часописа утврђен је и увођењем обавезне стручне рецензије за оригиналне научне радове, док је као могуће решење за честу примедбу о (не)препознатљивој физиономији гласила („неопходно је утврдити физиономију *Библиоџекара*”,

---

¹¹⁰ Године 1979. изашли су бројеви за 1975. и део 1976, а да још увек нису објављени сви бројеви из 1974.

¹¹¹ Милан Јанковић, „Савез библиотечких радника Србије у 1980. години”, *Библиоџекар* год. 32, бр. 1–6 (1980): 167–168.

¹¹² Нпр. Душица Ристић, „Четврта редовна скупштина Савета библиотечких радника Србије (14. 3. 1984)”, *Библиоџекар* год. 36, бр. 1–3 (1984): 57.

¹¹³ „Статут Друштва”..., 82.

¹¹⁴ Ристић, „Четврта редовна Скупштина”... 57.

каже Владимир Јокановић у име уредништва), понуђено увођење сталних рубрика којих би се уредништва доследно придржавала.¹¹⁵

Поред тежње да се очува континуитет „оног најбољег у досадашњој уређивачкој политици“¹¹⁶ (што, претпостављамо, укључује отклон од замирућих и већ одбачених друштвено-политичких циљева делатности али и од експлицитне идеологизације професионалних усмерења), те да часопис настави да информише о раду Друштва и других библиотечких организација, као и о најновијим научним и стручним достигнућима у библиотечко-информативној делатности у земљи и глобално, јавља се и тежња ка извесној авангардности: очекивање да часопис буде „не само хроничар, него и весник нових идеја и тенденција“¹¹⁷ (које су у датом тренутку, нарочито када је реч о аутоматизацији пословања и новим информационим системима, за највећи део библиотечке мреже у Србији још увек далека, готово недостижна будућност).

Библиотекар као гласило БДС: од прекида до новог почетка

Године 1993, након поновног уједињења дотадашњег републичког Савеза библиотечких радника са покрајинским и формирања садашњег БДС, редакција је изнова формулисала концепцију, сада већ националног библиотекарског гласила, а 1995. задужила данас веома познатог сликара и илустратора Вељка Михајловића да часопис редизајнира. Стилизовани цртеж на чисто белој позадини који вертикално повезује мотив везан за средњовековну српску писменост и особу/библиотекара за рачунаром, замењујући некадашње тониране фотографије штампаних референсних публикација (које углавном и данас постоје у фондовима наших библиотека) и, потом, читаонице са каталожним орманом, речито је указао на реоријентацију културно-идеолошке и идентитетске парадигме у новонасталој држави и националној култури.

Године 1997. часопис је, ипак, привремено престао да излази мада је поводом педесетогодишњице Друштва (1997) и часописа (1998) Библиотекарско друштво Србије планирало не само даље континуирано излагање свог часописа, већ и објављивање библиографије *Библиотекара* за период од 1948. до 1998. Долорес Калођера Петровић приредила је такву библиографију, са 1606

¹¹⁵ Предвиђене сталне рубрике, по концепцији Владимира Јокановића као једног од уредника изабраних конкурсом, биле су формално одређене и, заправо, идентичне с рубрикама многих научних часописа: Оригинални научни радови, Стручни радови, Преводи, Прилози и грађа, Прикази; *Informations*; Библиографија. Владимир Јокановић, „Реч главног и одговорног уредника“, *Библиотекар* год. 38, бр. 1–3 (1986): 7. Иако објављена у броју из 1986, концепција новог уредника, за мандатни период 1987–1990, датирана је маја 1987.

¹¹⁶ Исто.

¹¹⁷ Исто.

библиографских јединица, али она тада није објављена¹¹⁸ – коауторска библиографија *Библиоотекара* објављена је, у „свечаном“ броју штампаном 2007 (бр. 1–4 за 2006),¹¹⁹ десет година касније, пошто је управа ревитализованог Друштва, на челу са Александром Вранеш, часопис обновила. По статутима БДС-а, часопис је прво требало да служи не само стручном усавршавању већ и информисању чланства и јавности,¹²⁰ за шта се сада користе онлајн средства и алати, а затим и остваривању бројних и врло разноврсних развојних, интегративних, организационих, промотивних, етичких, едукативних и других задатака и циљева које је Друштво себи поставило,¹²¹ што наставља да чини прилагођавајући се околностима и мењајући се у складу са савременим издавачким, научним и стручним токовима и стандардима.¹²²

Захваљујући континуираној посвећености и истрајности, несумњивој стручности и ширини интересовања библиотечких радника који су га стварали, а упркос бројним потешкоћама, *Библиоотекар* је од самог почетка узоран стручни и научни часопис чији су садржаји незаобилазан извор за сагледавање и разумевање путева и странпутица развоја свих аспеката библиотекарства и библиотечко-информационе делатности у Србији после Другог светског рата, али и више од тога. Бројни чланци, расправе, реферати, па чак и прикази и извештаји, нуде информације, сазнања, промишљања, осврте, који су и данас релевантни јер се дотичу увек актуелних питања везаних за начине, могућности, смисао и сврхе рада са различитим врстама грађе и различитим категоријама корисника у различитим библиотечким окружењима. Стога пажњу и истраживање заслужују и часопис у целини, и драгоцени доприноси појединих библиотекара, библиографа, историчара књиге и библиотека, археографа и других (заборављених) стручњака као што су Ксенија Лазић, Јеремија Митровић, Нада Стевин Новак, Лидија Суботин и други.

Literatura i izvori:

1. Arhiva Bibliotekarskog društva Srbije (ABDS).
2. *Bilten Uprave Društva bibliotekara NR Srbije*.
3. Crnogorac, Vesna. „Bibliotekarsko društvo Srbije”. *Bibliotekar* god. 49, br. 1–2 (2007): 225–238. (na ćirilici)

---

¹¹⁸ „Програм прославе педесет година Библиотекарског друштва Србије”, *Библиоотекар* год. 47, бр. 1–2 (1997): 87; Здравка Радуловић, „Библиоотекар”..., 32.

¹¹⁹ Чини се да тадашња управа Друштва није знала за рад Долорес Калођерпа Петровић јер се у Извештају о раду Управног одбора Друштва за 2006. наводи да је у јануару 2006. израда библиографије „поверена стручњацима из Народне библиотеке Србије Слободанки Комненић и Здравки Радуловић (Весна Црногорац, „Библиотекарско друштво Србије”, *Библиоотекар* год. 49, бр. 1–2 (2007): 229).

¹²⁰ „Статут библиотекарског друштва Србије”, *Библиоотекар* год. 49, бр. 1–2 (2007): 264.

¹²¹ Још увек актуелан Статут Друштва, донет 2011, доступан је на: <https://bds.rs/o-nama/dokumenta/> (преузето 26. 7. 2022).

¹²² О развоју нове серије часописа, детаљније у: Грујић, „Прво званично гласило”...185–186.

4. „Čitaocima”. *Bibliotekar* god. 32, br. 1–6 (1980): 7. (na ćirilici)
5. Grujić, Dragana. „Prvo zvanično glasilo bibliotekara”. U *Bibliotekarsko društvo Srbije: 1947–2022*, 175–190. Beograd: BDS, 2022. (na ćirilici)
6. Grujuć, Dragana. „Povodom jubileja”. *Bibliotekar* god. 60, br. 2 (2018): 9–12. (na ćirilici)
7. Gligorijević, Stanija. „Savez bibliotečkih radnika Srbije i njegova uloga u razvoju bibliotekarstva”. *Bibliotekar* god. 30, br. 1–2 (1978): 7–14. (na ćirilici)
8. Dimić, Ljubodrag. *Agitprop kultura*. Beograd: Rad, 1988. (na ćirilici)
9. Doknić, Branka. *Kulturna politika Jugoslavije: 1946–1963*. Beograd: Službeni glasnik, 2013. (na ćirilici)
10. Đilas, Gordana i Violeta Stojmenović. „Izdavačka delatnost Bibliotekarskog društva Srbije”. U *Bibliotekarsko društvo Srbije: 1947–2022*, ur. Dragana Grujić, 143–171. Beograd: Bibliotekarsko društvo Srbije, 2022. (na ćirilici)
11. „Internacionalna stalna izložba publikacija”. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021). <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27645> (preuzeto 20. 8. 2023).
12. „Izveštaj o radu Bibliotečkog društva Srbije u 1995. godini”. *Bibliotekar* god. 45, br. 1–2 (1995): 117–118. (na ćirilici)
13. „Izveštaj o radu Društva bibliotekara SR Srbije između petnaeste i šesnaeste skupštine: (4. 4. 1966 – 10. 5. 1968)”. *Bibliotekar* god. 20, br. 3 (1968): 241–246. (na ćirilici)
14. Janković, Milan. „Savez bibliotečkih radnika Srbije u 1980. godini”. *Bibliotekar* god. 32, br. 1–6 (1980): 167–168. (na ćirilici)
15. Jokanović, Vladimir. „Reč glavnog i odgovornog urednika”. *Bibliotekar* god. 38, br. 1–3 (1986): 7. (na ćirilici)
16. Lazarević, Ksenija. „Rad Društva bibliotekara SR Srbije”. *Bibliotekar* god. 20, br. 3 (1968): 250–251. (na ćirilici)
17. Lazarević, Nebojša. „Rad Društva bibliotekara Srbije u prvoj polovini 1961. godine”. *Bibliotekar* god. 13, br. 1–3 (1961): 137–146. (na ćirilici)
18. „Najbolji seoski knjižničar”. *Bibliotekar* god. 22, br. 2 (1970): 152–153. (na ćirilici)
19. „Od uredništva”. *Bibliotekar* god. 26, br. 4–6 (1974): 174. (na ćirilici)
20. Paunović, Vladimir. „Četiri i po decenije konfuzne tišine – analiza razloga institucionalnog zaborava na Kongres kulturne akcije metodom usmene istorije.” *Kultura*, br. 161 (2018): 186–200. <https://doi.org/10.5937/kultura1861186P>. (na ćirilici)
21. „Prvi broja časopisa ‘Bibliotekar’”. *Borba* (23. 11. 1948): 4. (na ćirilici)
22. „Program proslave pedeset godina Bibliotekarskog društva Srbije”. *Bibliotekar* god. 47, br. 1–2 (1997): 87–88. (na ćirilici)
23. Radulović, Zdravka. „Bibliotekar 1948–2013: istorijski pregled”. *Bibliotekar* god. 60, br. 1–2 (2013): 11–42. (na ćirilici)
24. Radulović, Zdravka i Dolores Kalodera-Petrović. „Bibliografija časopisa *Bibliotekar*: (1948–1997)”. *Bibliotekar* god. 48, br. 1–4 (2006). (na ćirilici)
25. Ristić, Dušanka i Vesna Crnogorac, pr. „Društvo bibliotekara Srbije: 1948–2004”.

- Bibliotekar* god. 49, br. 1–2 (2007): 17–177. (na ćirilici)
26. Ristić, Dušica. „Četvrta redovna Skupština Saveza bibliotečkih radnika Srbije”. *Bibliotekar* god. 36, br. 1–3 (1984): 57–61. (na ćirilici)
27. Savić, Ana. „Analitička bibliografija Bibliotekara: 2006–2012”. *Bibliotekar* god. 60, br. 1–2 (2013): 43–116. (na ćirilici)
28. „Skupština Saveza bibliotečkih radnika Srbije”. *Bibliotekar* god. 27, br. 5–6 (1975): 619–630. (na ćirilici)
29. „Skupština Beogradske sekcije Društva jugoslovenskih bibliotekara”. *Pravda*, br. 358 (23. 12. 1932): 7. (na ćirilici)
30. Stamatović, Desanka. „Novi početak časopisa Bibliotekar”. *Bibliotekar* god. 49, br. 1–2 (2007): 9–13. (na ćirilici)
31. *Statistički godišnjak SR Srbije: 1974*. Beograd: Republički zavod za statistiku, 1974. (na ćirilici)
32. „Statut Društva bibliotečkih radnika Srbije”. *Bibliotekar* god. 37, br. 1/3 (1985): 77–99. (na ćirilici)
33. „Statut bibliotekarskog društva Srbije”. *Bibliotekar* god. 49, br. 1–2 (2007): 261–270. (na ćirilici)
34. Stevanović, Milica. „Stručni časopis kao svedočanstvo razvoja bibliotekarstva i širih kulturnih i istorijskih kretanja u društvu”. *Bibliotekar* god. 62, br. 1/2 (2015): 34–47. (na ćirilici)
35. „Zapisnik sa XII godišnje skupštine Društva bibliotekara NR Srbije održane u Beogradu 18. marta 1961. god. u prostorijama Narodne biblioteke Srbije”. *Bibliotekar* god. 13, br. 1–3 (1961): 130–134. (na ćirilici)

Violeta Stojmenović
Bor Public Library
sloterdajk@gmail.com

Gordana Đilas
Matica Srpska Library, Novi Sad
gordanadjilas@gmail.com

BIBLIOTEKAR: 1948–1997

SUMMARY: Based on archival documents and published reports, the paper presents the history of the journal *Bibliotekar* (Librarian) from its launch in 1948 until the end of the 20th century, when it temporarily ceased being published. The key challenges related to the conceptions and editorial policies of the journal, its cooperation with libraries, and the provision of thematically and formally diverse but high-quality and timely articles are analysed. There were also problems related to financing and the regular periodicity of the journal with which the editors were dealing all the time trying to maintain a periodical that would represent, guide, and improve all aspects of the profession and the professional association of librarians in Serbia. Some necessary adjustments to the unsteady systemic rules and ideologically informed working conditions of professional journal publishing in Serbia are also illuminated. As a tool for librarian(ship) formation and positioning in the wider fields of cultural and educational activities, national culture and science, the journal often faced insufficient financial support from state authorities, usually unable to obtain the necessary funds in other ways, thus always being in crisis. Moreover, as a professional informative and educational organ, the journal and its editorial board faced a lack of interest among the local public librarians and, accordingly, the lack of certain types of contributions, the uneven development of professional competencies, and the launch of competing serial publications within the Republic of Serbia and the common state. The archival material testifies to how the Serbian Library Association as the issuing body and the editorial boards tried and to some extent succeeded in overcoming or bypassing the mentioned and other obstacles to maintain the continuity of the publication with varying success for almost half a century, solve the issues of its distribution, and improve its professional and scientific importance.

KEYWORDS: *Bibliotekar* (Librarian), journal, editorial board, editorial policy, periodical, publishing, Serbian Library Association.

Примљено: 8. септембра 2023.

Прихваћено: 2. октобра 2023.

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А
Р

АНАЛИЗА ГРАЂЕ ЗА БИБЛИОТЕКАРСКУ БИБЛИОГРАФИЈУ МОНОГРАФСКИХ ПУБЛИКАЦИЈА ОБЈАВЉЕНИХ У СРБИЈИ 2010–2022

САЖЕТАК: У раду је анализирана издавачка делатност у Србији у области библиотекарства и сродних дисциплина, у периоду од 2010. до 2022. године. Анализа обухвата монографске публикације доступне у електронском каталогу Народне библиотеке Србије и Узајамној библиографско-каталошкој бази података COBIB.SR. Приказани су резултати: о броју објављених наслова по годинама издавања, о заступљеним језицима, броју преведених публикација, издавачима и местима издавања. У раду је посебна пажња поклоњена анализи заступљених тема. Детаљније су анализирани најбројније тематске група – група Библиографије, каталози и група Библиотекарство. Сви статистички подаци поређени су са резултатима претходно објављене анализе, коју је спровела Ана Савић, за период од 1974. до 2009. године.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: библиотекарство, Србија, издавачка делатност, 2010–2022.

Увод

Анализа која следи урађена је са намером да се пружи увид у теме и питања, којима су се библиотекари у Србији бавили током посматраног периода, од 2010. до 2022. године, као и да се добије увид у монографске изворе, неопходне за обављање библиотечко-информационе делатности. Овај период одабран је с обзиром на претходно објављену анализу у оквиру књиге: *Српска библиоотекарска библиографија монографских публикација: 1974–2009*, ауторке Ане Савић,

у издању Народне библиотеке Србије, 2010. године, која је послужила као подстицај за истраживање и мера за поређење добијених резултата.¹

Предмет анализе су све монографске публикације објављене у наведеном периоду на територији Србије, у штампаном или електронском облику, на српском језику и на страним језицима, из области библиотекарства и информатике и њима сродних области знања. Обухваћена је библиографска грађа која се бави следећим темама: библиотекарство у ужем смислу, библиотечка делатност, издаваштво, штампарство, информатика, школовање и усавршавање библиотекара, трговина књигама, област ауторских права, законодавство из области библиотекарства и издаваштва, конзервација и рестаурација старе књиге и рукописа, графичка техника, археографија, историја писма, економија и менаџмент у библиотекарству, психологија читања, социологија књиге итд. Укратко, у питању су монографске публикације које припадају следећим УДК групама: 002 (документација, књиге, рукописи, ауторство), 003 (системи писања и писма), 004 (рачунарска наука и технологија, рачунарство, обрада података), 005 (менаџмент), 01 (библиографије и каталози), 02 (библиотекарство), 050 (серијске публикације), 09 (рукописи, ретка и значајна дела) и 655 (процеси штампања и издавања).

Библиографска грађа, која садржи све податке потребне за анализу, преузета је из електронског каталога Народне библиотеке Србије и записа из Узајамне библиографско-каталожке базе података COBIB.SR. Нису обухваћени записи за публикације које су недоступне – за које у Узајамној библиографско-каталожкој бази стоји податак да не постоје у фонду ниједне библиотеке у систему. За разлику од анализе Ане Савић, нису обухваћени ни посебни отисци (сепарати), који по својој форми и библиографској обради спадају у монографске публикације, али су у суштини делови неке друге надређене публикације (прилози у часописима или зборницима).

Књижарски и издавачки каталози чине значајан број публикација које су врло разнолике, а обим текста каталога је различит. Према устаљеној пракси Народне библиотеке Србије као монографске публикације обрађују се каталози обима од 17 и више страна, док каталози обима до 16 страна спадају у ситан документациони материјал. У наведеним статистичким подацима заступљени су само каталози обрађени као монографске публикације, док они од 16 и мање страна нису обухваћени овом анализом.

Ни ова анализа није могла да буде урађена, а да је не прате извесне отежавајуће околности које су последица недостатака узајамних библиографских база података, попут неуједначености одредница, дупликата, недовољно квалитетно урађене садржинске обраде... Све ове мане „колективне” обраде посебно се осећају када се подаци користе за израду библиографија (захтевају

---

¹ Ана Савић, *Српска библиошкарска библиографија монографских публикација: 1974–2009* (Београд: Народна библиотека Србије, 2010), 21–30.

озбиљну редакцију записа), али за анализу издавачке делатности немају тако значајан утицај на добијене статистичке резултате.

У даљем тексту анализе, статистички су приказани и прокоментарисани следећи подаци о монографским издањима из области библиотекарства: број наслова по годинама издавања, број наслова по језицима, број преведених публикација, број наслова по месту издавања, најзаступљенији издавачи, број наслова према УДК броју (тематска анализа).

Број наслова по годинама издавања

Статистички подаци о броју објављених наслова по години издавања приказани су у Графикону 1 (Хронолошки преглед броја наслова). Према приказаним статистичким подацима у посматраном периоду, од 2010. до 2022. године, објављено је укупно 1424 публикација из наведених области. Посматрано по годинама, уочљиво је да је најпродуктивнија била 2014. година са 136 објављених публикација, а да је најмањи број публикација – 81 био објављен у току 2020. године, што је и очекивано због неповољних објективних околности, изазваних пандемијом Ковида 19. Испод 100 објављених публикација било је још само 2022. године (укупно 98). Просечно се из области библиотечко-информационе делатности објављивало око 110 публикација годишње.

Према већ наведеној претходној анализи Ане Савић, у обухваћеном периоду од 36 година (1973–2009), објављено је укупно 2256 монографских публикација из области библиотекарства, што је у просеку 63 књиге годишње. Број од преко 100 објављених књига из ове делатности остварен је само два пута, најпре 2006. године (107 књига) а затим 2008. године (101 књига).²

Број наслова по језицима

Преглед броја наслова по језицима приказан је у Табели 1. Књиге које су обухваћене анализом штампане су на 16 различитих језика, а међу њима је и 11 вишејезичних публикације, у којима је заступљено више страних језика, или више страних језика и српски језик.

Као што се у табеларном приказу може видети, највише је публикација штампаних на српском, а од страних језика најзаступљенији је енглески. У претходном периоду објављене су књиге на 21 језику – на српском језику објављена је 1691 публикација, или 75% од наведеног укупног броја (2256), док је од осталих био доминантан енглески језик (125 публикација, или 5% од укупног броја).³

---

² Савић, *Српска библиошкекарска библиографија ...*, 25.

³ Савић, *Српска библиошкекарска библиографија ...*, 26.

Број преведених публикација

Број наслова преведених публикација приказан је у Табели 2. У по-
сматраном периоду преведено је укупно 76 публикација (5% од укупног броја).
Највише је превода са енглеског језика на српски (26), са српског на неки од
страних језика (21), седам је превода са руског језика, шест са немачког, по пет
са француског и вишејезичних публикација, по два са италијанског и кинеског
језика и по један са словеначког и црквенословенског.

Према претходној анализи било је укупно 129 преведених публика-
ција, што је око 6% од укупног броја, највише са енглеског језика на српски (48),
са српског на друге језике (47).⁴

Број наслова по месту издавања

Књиге обухваћене анализом објављене су у укупно 78 места изда-
вања. У Табели 3 наведена су места (седишта издавача), у којима је објављено
више од 10 наслова из области библиотекарства. У 18 места издавања (23%
укупног броја од 78 места издавања) објављено је 1256 публикација што из-
носи 88% од укупног броја свих објављених публикација. Најпродуктивнији
градови били су: Београд (774 објављених публикација, или 54,35%), Нови Сад
(152 или 10,67%), Ниш (71 публикација), Крагујевац (34), Чачак (29), Панчево и
Смедерево (по 28), Суботица и Ириг (по 16), Сомбор и Лозница (по 13), Зајечар,
Пожаревац, Краљево, Крушевац и Нови Пазар (по 12), Јагодина и Шабац (по 11).

У осталих 59 места објављено је 167 наслова (12%), док један наслов
нема наведено место издавања. Мање од 10 наслова објављено је у следећим
местима: у Ужицу (осам наслова), у Врању, Зрењанину, Пироту и Сврљигу (по
седам), у Алексинцу, Врњачкој Бањи и Рековцу (по шест), у Александровцу, Ди-
митровграду, Лазаревцу и Пожеги (по пет), у Сремским Карловцима и Врчину
(по четири); у четрнаест места (Бела Црква, Врбас, Деспотовац, Инђија, Кикин-
да, Кладово, Лепосавић, Лесковац, Минићево, Неготин, Обреновац, Пришти-
на, Сремска Митровица и Шид) објављено је по три наслова, у десет места
(Аранђеловац, Бор, Ваљево, Земун, Косовска Митровица, Мало Црниће, Мла-
деновац, Ново Милошево, Рума и Свилајнац) по два, а у двадесет једном месту
(Бачка Паланка, Богатић, Власотинце, Гуча, Житиште, Зубин Поток, Ивањи-
ца, Ковачица, Лајковац, Лаћарак, Опово, Озаци, Пријепоље, Прокупље, Рача,
Рашка, Сокобања, Сремска Каменица, Стари Бановци, Темерин и Чајетина)
објављен је по један наслов.

И према претходној анализи, Београд, Нови Сад, Ниш, Чачак и Субо-
тица су седишта издавача који су издали највећи број наслова из библиотекар-

⁴ Савић, *Српска библиотекарска библиографија ...*, 26.

ства: Београд 1496 публикација (66%), Нови Сад 363 публикације (16%), Ниш 47 публикација, Чачак 37 публикација и Суботица 25 публикација.⁵

Издавачи

У издавању литературе, која је обухваћена анализом, учествовало је укупно 475 издавача. У Табели 4 приказани су статистички подаци о издавачима који су објавили више од 10 издања. Према приказаним резултатима 29 издавача (6% од укупног броја издавача) објавило је 459 публикација (32% од укупног броја публикација).

Издавачи значајног броја публикација биле су и библиотеке: Народна библиотека Србије (100 објављених публикација), Библиотека Матице српске (50), унивезритетске библиотеке у Београду (25), Нишу (22) и Крагујевцу (18), 25 матичних јавних библиотека (у Суботици, Зрењанину, Кикинди, Панчеву, Сомбору, Новом Саду, Сремској Митровици, Шапцу, Ваљево, Смедереву, Пожаревцу, Крагујевцу, Јагодина, Бору, Зајечару, Ужицу, Чачку, Краљеву, Крушевцу, Нишу, Прокупљу, Пироту, Лесковцу, Врању и Београду), 36 општинских јавних библиотека (у Алексинцу, Аранђеловцу, Белој Цркви, Богатићу, Великом Градишту, Власотинцу, Врбасу, Врњачкој Бањи, Гучи, Деспотовцу, Димитровграду, Дољевцу, Житишту, Ивањици, Инђији, Кладову, Књажевцу, Лазаревцу, Лајковцу, Лозници, Малом Црнићу, Неготину, Новој Вароши, Новом Бечеју, Новом Пазару, Обреновцу, Опову, Оџацима, Пожеги, Пријепољу, Рековцу, Руми, Свилајнцу, Сремским Карловцима, Темерину и Шиду), као и Библиотека Филозофског факултета у Новом Саду и Библиотека Српске патријаршије. Као издавачи стручне литературе учествовала су и струковна удружења: Библиотекарско друштво Србије (21), Заједница матичних библиотека Србије (11) и Друштво школских библиотекара Србије.

Претходна анализа нема наведене статистичке податке о издавачима, али садржи регистар издавача.

Заступљене теме

Статистички преглед по заступљеним темама приказан је у Табели 5. Називи тема у табели наведени су према терминологији онлајн платформе Српски УДК Онлајн.⁶

Приказани статистички подаци показују да израда библиографија и каталога доминира у односу на друге области библиотекарства, којима су се

---

⁵ Савић, *Српска библиошкарска библиографија ...*, 21.

⁶ Српски УДК Онлајн, Народна библиотека Србије, <https://sr.udc-hub.com/search.php> (преузето 30. 8. 2023).

библиотекари бавили у периоду од 2010. до 2022. године (708 библиографија/ каталога од укупно 1424 публикације, што износи око 50% од укупног броја публикација). По броју објављених публикација следи област библиотекарства са 401 објављеном књигом (28%), затим публикације посвећене рукописима (128 публикација или 9%); системима писања и писмима баве се 73 публикације (5%), процесима штампања и издавања 61 публикација (4%), док 30 књига говори о серијским публикацијама (2%). Заступљене су и теме из области документације (11), књиге о библиотекарским организацијама и скуповима (шест), рачунарству и менаџменту (по три). У посебним табелама приказани су прегледи заступљених тема у групи 01 – Библиографије, каталози (Табела 6) и у групи 02 – Библиотекарство (Табела 7).

И према претходној анализи, израда библиографија и каталога доминира у односу на друге области библиотекарства (58%). У периоду од 1974. до 2009. године објављене су 973 библиографије, што износи 43% од укупног броја објављених публикација. Каталогизације и публикације који обрађују теорију каталогизације и класификације заступљени су у 347 јединица (15%). И анализа рукописа је заступљена у великом броју радова – 325 публикација (14%), као и теме о системима писања којима су се бавиле 103 публикације (4,56%). Штампарством и издаваштвом бавиле су се 104 публикације (4,6%). Свега 61 књига говорила је о информационам технологијама, 26 публикација бавило се темом информација, 5 књига је говорило о менаџменту, а 4 о маркетингу у библиотекарству.⁷

Тематска анализа

У групи 01 – Библиографије, каталози (Табела 6) најбројнији су комерцијални каталози издавача и књижара (190), ауторске/индивидуалне библиографије (150), специјалне предметне библиографије (121), библиографије садржаја (95), колективне библиографије (71), следе каталози јавних библиотека (32), каталози приватних библиотека (19), библиографије према месту (13), док је најмањи број публикација које се баве теоријом библиографије (11) и каталозима уопште (6).

У овој групи треба посебно поменути малобројне, али врло значајне, публикације које се баве теоријом библиографије. Ту спадају, пре свега, пет књига Александре Вранеш: *Основи теорије и историје библиографије* (2010), *Библиографија* (2013), *Српска библиографија* (2015), *Сербска библиографија в ѱериодике* (2015) и *Библиографија* (2017). Заслужују да се помену и зборници радова *Српска национална библиографија Народне библиотеке Србије* (2012) и *Значај библиографије ѱериодике за истраживање књижевности и културе* Института

⁷ Савић, *Српска библиотекарска библиографија* ..., 24.

за књижевност и уметност (2014), као и књига *У његовој јодринској Парнаса* Добрила Аранитовића (2012).

Уколико посматрамо библиографије најбројније су ауторске/индивидуалне библиографије, међу библиотекарима и библиографима популарно назване „персоналним” библиографијама. У категорији УДК групе 01 оне су заступљене са 150 публикација (21%), док су у укупном броју публикација заступљене са 10,5%. У питању су публикације посвећене бројним личностима значајним на националном или завичајном нивоу. У овој групи свакако треба издвојити рад на обимној грађи, објављеној у публикацијама *Библиографија Иве Андрића: (1911–2011)* и *Библиографија Иве Андрића. Књ. 2, (2011–2021)*, коју је сакупила и приредила група аутора, а објавиле Задужбина Иве Андрића, САНУ и Библиотека Матице српске, као и књигу *Издања дела Иве Андрића: 2007–2017: њовом 125 година од рођења* аутора Биљане Ђорђевић Мироња и Драгане Михаиловић, у издању Задужбине Иве Андрића и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”. Српска академија наука и уметности редовно објављује персоналне библиографије радова академика поводом разних јубилеја.

У колективне библиографије сврстана је 71 публикација – то су библиографије издања културних, научних и образовних установа, удружења, издавачких кућа... Посебно треба издвојити *Библиографију Сусрећа библиографа у сиомен на др Георгија Михаиловића: Инђија: 1983–2016*, ауторки Марије Јованцаи и Гордане Ђилас. У ову групу спадају и библиографије издања појединих библиотека: Градске библиотеке у Новом Саду, Градске библиотеке „Карло Бијелички” у Сомбору, Народне библиотеке Смедерево, Народне библиотеке у Јагодини, Библиотеке „Бранко Радичевић” Житиште, Народне библиотеке „Детко Петров” Димитровград, Народне библиотеке „Његош” Књажевац, Универзитетске библиотеке „Никола Тесла” у Нушу.

Библиографије садржаја, популарно назване „аналитичким” библиографијама, садрже попис прилога, најчешће из часописа. У групи библиографија и каталога има их 95. Обухватају библиографије прилога из бројних часописа свих области науке и културе. Свака од ових библиографија, поред исцрпног пописа свих прилога, редовно садржи и обимну уводну студију и друге елементе пропратне грађе, који заокружују слику о предметној публикацији и чине значајну основу за даља истраживања.

Библиографије према месту чине малу групу од 13 публикација и укључују националне библиографије као и завичајне библиографије. У овој групи издавамо први том ретроспективне библиографије *Српска библиографија: њериодика: 1768–2005. Књ. 1, А–Г*, главни редактор Ратко Марковић, у издању Народне библиотеке Србије, 2011. године.

Специјалне предметне библиографије чине бројну групу од 121 публикације и посвећене су најразличитијим темама из свих области науке и културе. Уз напомену да је скоро свака од ових библиографија заслужила да се помене, издавамо неколико занимљивих наслова: *Српска библиографска би-*

блиографија монографских публикација: 1974–2009 Ане Савић, Библиографија српских речника и Библиографија српских енциклопедија и лексикона Дејана Вукићевића, Библиографија српских буква: (1997–2008) Борјанке Трајковић, Књије и периодичне публикације објављене током Првој светској рати на Крфу, у Солуну и Бизерти: библиографија Светлане Мирчов, Лейоис културној живоји током Великој рати: 1916–1918 Војана Ђорђевића, Драгане Грујић и Гордане Ђоковић.

Међу библиотечким каталозима најбројнији су каталози јавних библиотека (32), при чему се под појмом „јавне“ подразумева јавно доступна библиотека, па тако ова група обухвата каталоге националних, народних/градских, специјалних (библиотеке културних установа, црквене, манастирске), универзитетских и других библиотека. Најчешће су пописани каталози рукописних и старих и ретких штампаних књига, као и каталози завичајне грађе, каталози периоде...

Каталози приватних библиотека заступљени су у 19 публикација и пописују публикације из личних библиотека појединих личности, које често представљају легате у оквиру појединих јавних библиотека. Неке од значајнијих публикација ове врсте су: *Каталог рукописне заоставшине Милоша Црњанској* (Нада Мирков Богдановић), *Каталог личне библиотеке Десанке Максимовић: библиотека целина у Народној библиотеци Србије* (Велибор Прелић, Мирјана Станишић), *Каталог лејати Пејра Колендића: рукописи, корексионгенција, старе књије* (Злата Бојовић, Нада Мирков Богдановић, Дејан Вукићевић), *Kolekcija knjiga o Titu: Biblioteka celina Josipa Broza Tita* (Vesna Mikelić, Vesna Pavlović), *Каталог личне библиотеке иаџријарха Павла. Том 1, Књије на српском и осјалалм јужнословенским језицима и Каталог личне библиотеке иаџријарха Павла. Том 2, Књије на старим језицима; Периодика; Некњижна грађа* (група аутора Народне библиотеке Србије), *Библиотека Захарија Орфелина: библиографија* (Сњежана Ђирковић).

Као што је већ речено, комерцијални, трговачки каталози издавача и књижара су најбројније публикације у групи 01 – Библиографије и каталози. Има их укупно 190 и они у овој групи чине 27% публикација, док се у укупном броју публикација, заступљених у анализи, налази 13% публикација. За библиотечко-информациону делатност ови каталози имају одређени значај, било као информација корисна за процесе планирања и набавке библиотечке грађе, било као грађа за истраживања или израду неке будуће библиографије. Каталози који су ушли у ову анализу објављени су од следећих 12 издавача: Креативни центар (32 каталога), Завод за уџбенике (22), Лагуна (13), Центар за промоцију науке (12), Службени гласник (11), Новосадски сајам (9), Прометеј (7), Вулкан (6), Пчелица (5), Sezam Book (4), Дерета (3), Моно и Мањана (2).

У групи 02 – Библиотекарство (Табела 7) објављене су бројне ауторске монографске публикације и зборници радова са научних конференција. Објављени су следећи зборници Библиотекарског друштва Србије: *Темељне*

вредности савремене библиотекарства (2010), *Стандардизација и квалитет библиотекарских услуга* (2011), *Хоризонти светској и европској библиотекарства у дијигалном добу* (2012), *Отворен приступ знању у библиотекама* (2013), *Медијска и информациона исменост у друштву знања и библиотека* (2016), *Корисници библиотекарских услуга: историјска перспектива и савремене тенденције* (2017), *О чему говорим када говорим о библиотекама: заоварање, промовисање, лобирање* (2018), *Иновације и трендови у библиотекарству* (2019), *Мале библиотеке у великом дијалогу за промене* (2020), *Мобилно библиотекарство: до удаљених корисника путем апликација, услуга и идеја* (2021) и *После 2020: нове ирике и перспективе* (2022).

Издања везана за годишњи скуп Библионет су каталози: *Скривено блато библиотека Србије: најдрагоценији експонати из завичајних збирки јавних библиотека у Србији* (2010) и *Издавачка делатност библиотека Србије* (2013), као и зборници *Дијигалне колекције у библиотекама Србије* (2014), *Колекције ериодике у српским библиотекама* (2015), *Летати и библиотеке целине* (2016), *Информационо-комуникационе технологије и иновативни сервиси у библиотекама* (2017), *Ручкописна и стара штампана књија* (2018), *Електронска грађа и извори у библиотекама* (2019), *Сарадња и партнерства: креирање нове заједничке визије за библиотеке* (2020), *Библиотека од куће: изазови и могућности организације библиотекарских услуга током пандемije* (2021) и *Библиотеке и доживотно учење* (2022).

Пажњу је привукао зборник радова *Посебне збирке у контејнеру заштитне културној наслеђа и као додацијај културној развоја*, са међународне конференције Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије, одржане у Београду, 2–4. октобар 2017, као и зборници радова са одржаних међународних научних конференција које се одржавају на Филолошком факултету, са научног скупа *Библиотеке и идентитет*, који се сваке друге године одржава у Панчеву, затим зборници радова са годишњег стручног скупа *Манастири и библиотеке чувари културне баштине*, који се сваке године одржава у манастиру Велика Ремета, зборници Жичког сабора библиотекара Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“ из Краљева, као и зборници са међународних стручних скупова у Лазаревцу, Пироту, Нишу...

Неке од значајнијих ауторских монографија су следеће (према азбучном редоследу наслова): *Autorska prava za bibliotekare*, превела и прилагодила Stela Filipi-Matutinović; *Библиографија: приручник за стручни испит* Дејан Вукићевић; *Библиотека и културно наслеђе* Борјанка Трајковић; *Библиотека леубеница душе* Светлана Мирчов; *Библиотеке и идентитет* Гордана Стокић Симончић и Жељко Вучковић; *Библиотеке услуге за особе према животној доба* Гудрун Кулцер; *Дечја одељења Библиотеке града Београда* Бранка Драгосавац; *E-biblioteka Vesna Injac Malbaša; Elektronski izvori i nacionalna kataloga praksa* Srđan Slavnić; *Етика: приручник за студије библиотекарства и информатике* Јасна Јанићијевић; *Завичајни фондови* Дејан Вукићевић; *Јавне библиотеке у Србији: од 1901. до 1918. године* Бранка Драгосавац; *Јавне библиотеке у Србији*

између два свейска раића, Биљана М. Ђурашиновић; *Каталоги́зација монографских извора* Светлана Јанчић и Ана Савић; *Култура чииања у времену интернеића* Жељко Вучковић и Нада Тодоров; *Народне библиотеке и целоживоино учење* Гордана Ђоковић; *Ne padaјte se da ёete se ređiti knjјga* Umberto Еко; *Non imprimatur* или *Цензура у библиотекарсвиу и издавашвиу* Дејан Вукићевић; *Олеги из историје црквенои библиотекарсва* Ненад Идризовић; *Odabrana poglavlјa iz statistike za bibliotekare* Ранта Ковачевић; *Право у обласии књије* Драган Бараћ; *Предмеина класификација – предмеини каталои* Љиљана Брковић; *Проналажење информација у дигиталним библиотекама* Александра Трговац; *Пружање услуга особама са интелектуалним шешкоћама у библиотекама* Бојана Грујић; *Рећник bibliotekarstva i informacionih nauka: nemaцko-srpski/srpsko-nemaцki* Lјilјana Kovaцeviћ, Dobrila Begeniћiћ; *Српске манасијирске библиотеке до краја XVIII века* Жарко Војновић; *Текст у говор: иринциии алтернативних метода чииања код особа са инвалидитетом* Драгана Милуновић; *Чииалишииа у Србији у XIX веку* Десанка Стаматовић (2. допуњено изд.); *Школска библиотека у предмеиној и разредној настави основне школе* Драгана Грујић.

Бројне су монографије поводом јубилеја појединих библиотека, где издвајамо публикацију *Библиотека Српске академеје наука и умешности: 1841–2021*, Сање Степановић Тодоровић и Марине Нинић. Библиотеке у објављеним публикацијама представљају своје колекције – најчешће завичајне фондове, колекције старих и ретких књига, легате, фондове периодике, ликовне збирке, историјску грађу, успешне пројекте, водиче и изложбене каталогe.

Група публикација која се бави рукописима, ретким и значајним делима, броји 128 публикација, а међу њима се посебно издвајају публикације: *Ђирилске рукописне књије Библиотеке Маишце српске* (у анализираном периоду објављене књиге 15 до 18), *Инвенитар рукописа Библиотеке Српске иаиријаришије* Зоран Ранковић, Владимир Вукашиновић, Радоман Станковић; *Ђирилске рукописне књије Библиотеке Српске иаиријаришије. Књ. 1*, Ајосиоли Душица Грбић, Бранислав Тодић и Зоран Ранковић; *Књија и библиотеке код Срба у средњем веку* Гордана Стокић Симончић, (2. издање); *Језик и иисменоси* Татјана Суботин Голубовић, Душица Грбић, Виолета Јовичинац Петровић; *Сииолав из 1743.: рукописни ириручник јерођакона Јоасафа из 1743. у Училишвиу Пејроварадинскои Шанца (Новои Сага)* Душица Грбић; *Водени знаци хиландарских српских рукописа XVI века* Радоман Станковић; *Водени знаци хиландарских српских рукописа XVII века* Радоман Станковић; *Свейоорска башиина: манасијир Хиландар и сииара српска књижевности* Ирена Шпадијер...

О процесима штампања и издавања књига говори 61 публикација објављена у периоду од 2010. до 2022. године. Неки од интересантних наслова из ове групе су: *Олед о ииииографији* Ерик Гил; *Књија о Геци Кону* Велимир Старчевић; *Сииаро српско издавашво: (1494–1918)*, приредио Владимир Анђелковић; *Сииаре српске шииамииарије* Љубомир Стојановић; *Српски иисци и шииамииана књија на Косову и Мейохији 1536–1941: историјски ирелед* Милорад Филић;

Заснови Глијорија Вазаровића Јован Пејчић; Издавачи и издаваштво у Срба: (1804–1918), приредио Владимир Анђелковић; Српска књижевна заграда: 1892–1914: документи, приредили Јелица Рељић, Мирослав Перишић; Старо српско књижевство Велимир Старчевић; Autor i njegov izdavač Zigfrid Unzeld; Гласник и култура Слободан Гавриловић.

Закључак

На основу расположивих података, садржаних у каталожним записима, закључујемо да је издавачка делатност из области библиотечно-информационе делатности у посматраном периоду (2010–2022) не само одржала континуитет, већ да је број објављених књига у просеку порастао у односу на претходну анализу са којом су подаци поређени. Годишњи просек од 110 објављених књига, у периоду од 2010. до 2022. године, у односу на 63 просечно објављене књиге у претходној анализи (период од 1974. до 2009. године).

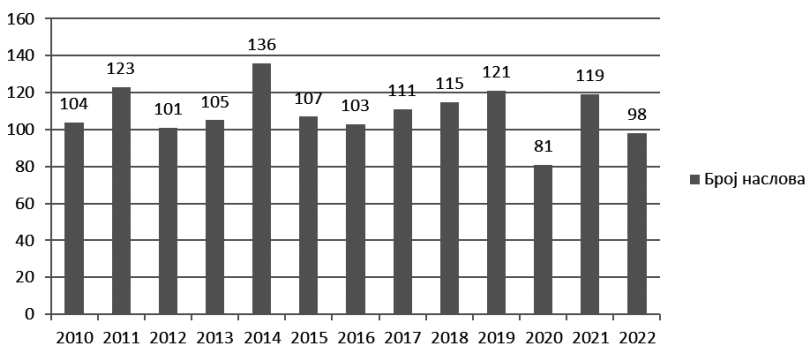
Од укупног броја највише је публикација штампаних на српском језику – 1315, или 92% (у претходној анализи 75%), док је од осталих језика у оба периода био доминантан енглески језик. Преведено је укупно 76 публикација (5% од укупног броја), највише са енглеског језика на српски (26) и са српског на неки од страних језика (21).

Места у којима је објављен највећи број публикација из библиотечно-информационе делатности су: Београд (774 објављених публикација, односно 54,35%), Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Чачак, Панчево и Смедерево.

У издавању литературе, која је обухваћена анализом, учествовало је укупно 475 издавача. Међу издавачима библиотекарске литературе биле су и библиотеке: Народна библиотека Србије (са 100 објављених публикација), Библиотека Матице српске (50), универзитетске библиотеке у Београду, Нишу и Крагујевцу, 25 матичних јавних библиотека у седиштима управних 25 округа, 36 општинских јавних библиотека, Библиотека Филозофског факултета у Новом Саду и Библиотека Српске патријаршије, као и струковна удружења (Библиотекарско друштво Србије, Заједница матичних библиотека Србије и Друштво школских библиотекара Србије).

Тематска анализа показује да израда библиографија и каталога доминира у односу на друге области библиотекарства, којима су се библиотекарски бавили у периоду од 2010. до 2022. године (50% од укупног броја публикација); следи област библиотекарства (28%), затим публикације посвећене рукописима (9%), системима писања и писмима (5%), процесима штампања и издавања (4%), серијским публикацијама (2%), мањим бројем публикација заступљене су и теме из области документације, књиге о библиотекарским организацијама и скуповима, рачунарству и менаџменту. Тематски су детаљније анализиране група 01 – Библиографије, каталози и у група 02 – Библиотекарство.

Графикон 1. Хронолошки преглед броја наслова

Језик	Број наслова
албански	2
белоруски	1
босански	8
вишејезички	11
енглески	30
италијански	2
мађарски	15
македонски	1
немачки	6
румунски	9
руски	10
словачки	5
словенски (остали)	1
српски	1.315
турски	1
хрватски	4
црквенословенски	3
Укупно	1.424

Табела 2. Преглед броја наслова преведених публикација	
Језик	Број превода
више језика	5
енглески	26
италијански	2
кинески	2
немачки	6
руски	7
словеначки	1
српски	21
француски	5
црквенословенски	1
Укупно	76

Табела 3. Места у којима је објављено више од 10 наслова	
Место издавања	Број наслова
Београд	774
Нови Сад	152
Ниш	71
Крагујевац	34
Чачак	29
Панчево	28
Смедерево	28
Суботица	16
Ириг	16
Сомбор	13
Лозница	13
Зајечар	12
Пожаревац	12
Краљево	12
Крушевац	12
Нови Пазар	12
Јагодина	11
Шабац	11
Укупно	1.256

Табела 4. Издавачи са више од 10 издања	
Издавач	Број издања
Народна библиотека Србије	100
Филолошки факултет Београд	50
Српска академија наука и уметности	39
Креативни центар	34
Народна библиотека Смедерево	30
Градска библиотека у Новом Саду	28
Православни богословски факултет	28
Завод за уџбенике	26
Универзитетска библиотека "Светозар Марковић" Београд	25
Службени гласник	24
Библиотека Матице српске	22
Народна библиотека "Стеван Сремац" Ниш	22
Библиотекарско друштво Србије	21
Универзитетска библиотека Крагујевац	18
Чигоја штампа	18
Прометеј	16
Српска читаоница Ириг	16
Градска библиотека "Владислав Петковић Дис"	15
Универзитетска библиотека "Никола Тесла" Ниш	14
Филозофски факултет Нови Сад	14
Библиотека града Београда	13
Градска библиотека Панчево	13
Лагуна	13
Центар за промоцију науке	13
Економски факултет Београд	12
Филозофски факултет Ниш	12
Центар за културу "Вук Караџић" Лозница	12
Заједница матичних библиотека Србије	11
Народна библиотека "Вук Караџић" Крагујевац	11

Табела 5. Преглед по заступљеним темама		
УДК	Тема	Број наслова
002	Документација. Књиге. Рукописи. Ауторство	11
003	Системи писања и писма	73
004	Рачунарска наука и технологија. Рачунарство. Обрада података	3
005	Менаџмент	3
01	Библиографије и каталози	708
02	Библиотекарство	401
050	Серијске публикације	30
061	Библиотекарске организације и скупови	6
09	Рукописи. Ретка и значајна дела	128
655	Процеси штампања и издавања	61
Укупно		1.424

Табела 6. Преглед заступљених тема у групи 01 - Библиографије, каталози		
УДК	Тема	Број наслова
011/016	Библиографије	11
012	Ауторске библиографије. Индивидуалне библиографије	150
013	Колективне библиографије	71
014.3	Библиографије садржаја	95
015	Библиографије према месту	13
016	Специјалне предметне библиографије	121
017	Каталози уопште. Предметни каталози	6
017.1	Каталози јавних библиотека	32
017.2	Каталози приватних библиотека	19
017.3/4	Комерцијални, трговачки каталози издавача, књижара	190
Укупно		708

Табела 7. Преглед по заступљеним темама у групи 02 - Библиотекарство		
УДК	Тема	Број наслова
02	Библиотекарство	52
021	Делатност. Сврха. Корисност библиотека (уопштено)	10
022	Положај библиотеке, зграда библиотеке, библиотечке просторије. Опрема	4
023	Библиотечка администрација. Особље. Персонал	2
024	Односи с корисницима. Правила о коришћењу библиотеке	2
025.17	Обрада посебних фондова	5
025.2	Набавка и увећање фонда. Набавно одељење	5
025.3/4	Каталогизација и класификација	11
025.85	Брига, чување књига	5
026/027	Стручне и опште (јавне) библиотеке	37
026	Стручне библиотеке	11
027.022	Јавне, опште библиотеке	64
027.1	Приватне библиотеке	11
027.2	Библиотеке у власништву, полуприватне библиотеке	3
027.52	Библиотеке локалних заједница	41
027.54	Централне библиотеке	20
027.6	Библиотеке за посебне категорије корисника	19
027.7	Библиотеке високошколских институција	37
027.8	Библиотеке институција основног и средњег образовања	17
027.9	Јавне читаонице књига и новина	6
028	Читање	39
Укупно		401

Literatura:

1. *Elektronski katalog Narodne biblioteke Srbije i uzajamn baz podataka COBIB.SR.* <https://plus.cobiss.net/cobiss/sr/sr/bib/search/simple?db=cobib> (preuzeto 30. 9. 2023).
2. Savić, Ana. *Srpska bibliotekarska bibliografija monografskih publikacija: 1974–2009.* Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2010. (na cirilici)
3. *Srpski UDK Onlajn.* Narodna biblioteka Srbije. <https://sr.udc-hub.com/search.php> (preuzeto 30. 9. 2023).

Bojana Vukotić
National Library of Serbia, Belgrade
bojanavukotic8@gmail.com

ANALYSIS OF MATERIALS FOR THE BIBLIOGRAPHY OF MONOGRAPHS ON LIBRARIANSHIP PUBLISHED IN SERBIA FROM 2010 TO 2022

SUMMARY: The paper analyses the publishing activities in Serbian librarianship and related disciplines from 2010 to 2022. The analysis includes monographs available in the electronic catalogue of the National Library of Serbia and the union catalogue COBIB.SR. The data on the number of published titles by year of publication, the languages represented, the number of translations, the publishers, and publication places are presented. Special attention is paid to the analysis of the covered topics. The largest thematic groups – “Bibliographies, catalogues” and “Librarianship” – are analysed in more detail. All statistical data are compared with the results of a previously published analysis conducted by Ana Savić for the period 1974–2009.

KEYWORDS: librarianship, Serbia, publishing activity, 2010–2022.

Примљено: 2. октобра 2023.
Прихваћено: 9. новембра 2023.

ЕДИЦИЈА „Б ПЛУС”

САЖЕТАК: У уводу је представљен пројекат „Библиотека +” као сложени систем и модуларни пакет активности, који ради на унапређивању библиотечно-информационе делатности и побољшању стручних перформанси појединаца. У наставку се излаже двадесетогодишњи историјат едиције „Б плус”, као дела овог пакета, и укратко се представљају појединачни наслови. Кроз анализу присуства наслова из едиције у библиотекама у Србији, коришћења у високошколској настави и при полагању државног стручног испита, те анализом цитираности у научним радовима, стиче се слика о рецепцији ових књига код домаће стручне и научне публике. Откривене бројке говоре у прилог закључку да оваква едиција не може успешно да постоји ако нема суштинску подршку матичне заједнице.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Б плус, стручна литература, академско издаваштво, библиотекарство и информациона наука.

До почетка 2000-их година, објављивањем стручних монографија за библиотекаре у Србији бавила се само Народна библиотека Србије, у својој Едицији „Савремена библиотека”. Међутим, она се састојала углавном од превода стандарда и стручних упутстава, а онај ко је желео да прати савремена светска кретања и правце размишљања у струци могао се ослонити само на иностране књиге у фондovima великих библиотека, Народне библиотеке Србије, Библиотеке Матице српске и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”, у мери у којој су их оне набављале.

Невладино удружење „Библиотека Плус” је организација која је покренула прву едицију стручне библиотекарске литературе са делима савремених аутора и савременим темама. Прва књига у овој едицији објављена је 2003. године. Историјат едиције нераздвојан је од историјата организације „Библиотека Плус”, која је замишљена и функционише мултиаспектно: кроз едукацију, интердисциплинарне пројекте и издаваштво.

Ова прича почиње 1997. године, када је издавачка кућа СЛИО спровела обимно истраживање, подстакнута дугогодишњим проблемима у односима

издавачи – библиотеке – читаоци.¹ Циљ истраживања, које је изведено методом упитника, био је да се идентификују разлози за лошу комуникацију у овом троуглу, нарочито библиотека са остала два чиниоца. Иако није било научног карактера, изазвало је пажњу стручњака, а анализа резултата дала је солидну основу за решавање проблема у облику свеобухватног програма.

Попуњени упитници показали су велико незадовољство библиотекара својим положајем, као и одсуство стручно дефинисане иницијативе да се остваре битне промене стања. Свакако да су и тадашње друштвене околности, један рат иза и један на хоризонту, допринеле да библиотекарима, као и издавачима, у великој мери изгубе свест о свом професионалном статусу и достојанству. Библиотеке су због недостатка новца за куповину књига и неразумних, политички диригованих откупа Министарства културе (на пример, огромне пошиљке књига издавача „Просвета” и „Verzal Press”) све више постајале складишта за инфериорне и непотребне књиге. Последица је била да библиотеке, пре свега јавне и школске, нису могле да испуњавају своје задатке и да се број корисника приметно осипао. Већина библиотекара је, такође, изгубила наду да се библиотеке као институције могу препородити, и своје тежње свела на конзервирање постојећег стања и на бескрајне и бесплодне расправе о могућностима за побољшање, онолико скромно колико је омогућавао јавни буџет.

Истраживање је јасно показало да су потребне нове активности, делотворнији канали комуникације и шира сарадња са локалном средином, али није било јасно како да се ти елементи сложе и на који начин да се мотивишу актери. Библиотекарима нису видели себе као главне чиниоце и нису увиђали ко би им били партнери у тим активностима. Издавачка кућа CLIO искористила је налазе истраживања и у сарадњи с библиотекарима и стручњацима из других области креирала пакет образовних програма под називом „Библиотека +”, с намером да га реализује у једном броју библиотека изван Београда.²

У септембру 1998. програм „Библиотеке +” био је представљен у Библиотеци „Браћа Настасијевић” у Горњем Милановцу, публици коју је чинило двадесет директора библиотека у Србији. У сарадњи с њима, дефинисани су основни задаци овог програма:

Обука библиотекара за најсавременије библиотечке активности и упознавање са актуелним стандардима струке;

- Отварање свакодневне библиотечке праксе за ново електронско окружење;
- Повећање утицаја библиотека у локалној културној средини;
- Планирање набавке публикација и модернизација начина комуникације библиотека са јавношћу.

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А
Р

¹ Најважнији закључци истраживања објављени су у: *CLIO magazin* бр. 2 (1998), кроз ауторске текстове сарадника на пројекту: Милене Драгићевић Шешић, Весне Ђукић Дојчиновић, Гордане Љубановић, Гордане Стокић, Бранимира Стојковића и Зорана Хамовића.

² Више о организацији „Библиотека плус”, ранијим и текућим активностима на <https://www.bibliotekaplus.rs/> (преузето 10. II. 2023).

Због деструктивних последица познатих догађаја, током 1999. дошло је до прекида активности. Оне су настављене у 2000. и 2001. години кроз „Школу Б+“, када је реализован први циклус од 18 курсева. Други циклус одржан је 2003, у сарадњи с Народном библиотеком Србије и састојао се од 22 курса.³ Оба циклуса пројектно је финансирао Фонд за отворено друштво. Главна поља рада били су: процес набавке и каталогизације, библиотечке услуге, статистика и извештавање, менаџмент и маркетинг у библиотекама, управљање пројектима и финансијама, коришћење савремених технологија. Основна сврха „Школе Б+“ била је да библиотекарима пружи могућност да непрекидно развијају своје професионалне вештине и да усвајају професионално понашање, истовремено стандардизујући и иновирајући свакодневну праксу у различитим типовима библиотека. Циљ школе, као дела пакета, био је да се положе темељи за стварање система Б + – система отворених библиотека у Србији.

Важан део „ђачких активности“ било је проучавање литературе, те је постало природно да „Библиотека +“ покрене и одговарајућу едицију. Тако је, у октобру 2002, у просторијама Народне библиотеке Србије, одржан оснивачки састанак Едиције „Б плус“. На њему је усвојен програм едиције: „У Едицији Б плус објављују се одабрана савремена дела из библиотекарства и информативних наука. Издања Едиције Б плус намењена су широком кругу стручњака за ове области, библиотекарима, информатичарима, студентима, издавачима, књижарима, свим посленицима књиге и електронских медија.“⁴

Едицију „Б плус“ карактеришу информативност, актуелност, углед и компетентност аутора и преводилаца, складан спој теоријског и практичног приступа, равнотежа између историјске и савремене тематике, као и едукативна и подстицајна компонента објављених наслова. Посебна пажња посвећује се квалитетном садржинско-техничком уређењу књига и одговарајућем пропратном референтном материјалу“.

Чланови првог уредништва били су: Весна Ињац Малбаша, Љиљана Ковачевић, Гудрун Кривокапић, Гордана Љубановић и Гордана Стокић Симончић. Главни уредник је био Зоран Хамовић.

Прва књига објављена је 2003. године. Био је то приручник Питера Клејтона и Гари Јудин Гормана „Управљање изворима информација у библиотекама“, са рекомнованом библиографијом, коју је израдила Адела Клејтон. Ово дело је две године пре тога објавило британско Удружење библиотекара и у том тренутку је сматрано врхунским приручником из области управљања фондовима и изворима. Проблематика је третирана теоријски и практично, а обухвата више процеса у библиотекама: принципе селекције и набавке; формулације политике развијања фондова; методе вредовања колекција; дуготрајно

---

³ Архивиран сајт: CLIO, „Škola B +“, <https://www.bibliotekaplus.rs/skola-b-plus/index.htm> (преузето 10. 11. 2023).

⁴ CLIO, „Biblioteka plus“, <https://clio.rs/kategorije/10> (преузето 10. 11. 2023).

очување и „плевљење“ библиотечких извора; управљање буџетом, као и сарадњу и умрежавање библиотека – све то у електронском добу.

Књига је убрзо уклопљена у курсеве које је „Школа Б+“ организовала те, и наредне године, неке од њих у сарадњи с Народном библиотеком Србије и Гете Институтутом у Београду.

Следећи наслов била је историја античких библиотека „Библиотеке старог света“, објављена 2004. године. Било је то последње дело Лајонела Касона, угледног америчког професора класичних студија, у оригиналу објављено 2001. године, у издаваштву Универзитета Јејл. Иако је историја писма, књиге и библиотека дуго део наставног програма и стручног испита, и постоји много студија из области античке књиге, новина Касоновог третмана теме је у томе што је није писао са становишта библиотекара, него се бавио библиотечким локацијама, зградама, организацијом и њиховом улогом у животу античког града и култури античког друштва. Књига је написана питким језиком и занимљивим стилем, далеким од сувопарне професорске академичности и показује велико умеће аутора, који истински влада својом темом и може да је представи тако да буде јасна и занимљива, подједнако стручњацима и обичним читаоцима.

У 2005. години у Едицији „Б Плус“ објављена су три наслова. Били су то „Библиотека у двадесет првом веку“ Питера Брофија, „Наука о информацијама“ Ив-Франсоа Ле Коадика и „Заштита и конзервација књига“ Антонија Ђардула. Питер Брофи, универзитетски професор и директор Истраживачког центра за библиотечно-информациони менаџмент (Centre for Research in Library & Information Management – CERLIM), у последњој години 20. века (2000, издање британског Удружења библиотекара), написао је визионарску књигу, у којој преиспитује улоге библиотеке уопште, у светлу друштвених и технолошких помака, који су се догодили, и оних који се у том тернутку тек помаљају или само слуте, и који из корена мењају начин рада и библиотечке услуге. Поставио је питање да ли мењају и природу библиотеке и образложено одговорио да традиционални и електронски извори информација могу равноправно да постоје и да библиотеке морају задржати своју улогу стручних посредника и оних који олакшавају сналажење у свету умрежених информација.

Са књигом Ив-Франсоа Ле Коадика, Едиција „Б плус“ постаје саиздавачки подухват Издавачке куће СЛЮ и Народне библиотеке Србије, и тај однос ће трајати до 2016. године. Превод је рађен према другом издању из 2003. (Универзитетска штампа, Париз). Упркос наслову који може да завара школованог библиотекара, „Наука о информацијама“ није дело о библиотечно-информационој науци. Ле Коадик је по образовању хемичар и физичар који се бавио информационом статистиком, инфометријом и наукометријом и који нас својим текстом води у „нову парадигму“, у наступајућу будућност. Посматрајући информациони сектор као целину, коју карактерише измењена улога свих који се баве складиштењем и коришћењем информација: издавача, књижара, библиотекара, документалиста, конзерватора, аутор показује да се

њихов посао све више везује за информације, а све мање за објекте: књиге или друге документе.

„Заштита и конзервација књига” појављује се у време кад ова тема не постоји као предмет или део предмета на стручном испиту, а за студенте библиотекарства и друге заинтересоване постоји само приручник др Вере Радо-сављевић „Заштита и чување библиотечке и архивске грађе”, из 1986. у издању Народне библиотеке Србије, који је, узгред буди речено, и данас на списку литературе за предмет на стручном испиту, за разлику од књиге о којој је реч. Оригинална објављена 1999. у италијанској кући „Библиографска издања”, са рецензијом тадашње начелнице Одељења за конзервацију Народне библиотеке Србије, ова књига је попунила празнину и омогућила да домаћа стручна публика добије увид у најсавременија гледишта и технике у вези са конзервацијом и рестаурацијом хартије, од аутора из земље која се сматра светским предводником у овим пословима.

„Менаџмент библиотека” Жоел и Жан-Луј Милера објављен је 2006. године. Књигу коју су потписали документалиста Жоел Милер и предавач менаџмента Жан-Луј Милер, оригинално је објавио француски „Библиотечки круг”, 2001. године. Било је то још једно издање у Едицији „Б плус” на тему актуелну у библиотекарству, које није писано „изнутра”, из струке, и тиме ограничено фахом. Успешност библиотека дуго је оцењивања на основу статистичких извештаја, а аутори ове студије апелују да се уместо тога напори усмере на модерно управљање радним тимом, рад на комуникацији, распореду времена, мотивисању радних тимова. Издавање овог дела синхроно су пратили одговарајући курсеви „Школе Б +” са иностраним предавачима и рад на превођењу ISO стандарда за библиотечку статистику и показатеље успешности рада библиотека (ISO 2789, ISO 11620), те њихово објављивање као SRPS стандарда.

У поговору за књигу „Интелектуална основа организовања информација” Илејн Свенонијус, која је објављена 2009. године, рецензент Небојша Ковачевић је, између осталог, написао: „... чини се да највећа привлачност дела И. Свенонијус ипак није у сфери анализе и гвоздене библиографске логике. (...) То је, можда, баш оно темељно уверење (...) да не само да неоспорно постоје некакви „ентитети/бића/” у неком уређеном универзуму, којима Свенонијусова без дилеме додељује статус платонистичких објеката, него да су ти „ентитети” на неки тајанствен и никада до краја докучив начин стварнији и трајнији од свега трошног и пролазног што обично називамо и сматрамо стварним”. Ову филозофску похвалу систематичном и библиографском начину размишљања и виђења света, препуну за домаћу публику тада страног и прилично апстрактног речника, који припада парадигми FRBR-а, изврсно је превела Љиљана Ковачевић са оригинала који је 2000. године објавио Масачусетски технолошки институт.

Две године касније, 2009. године, излази „Историја књиге” Фредерика Барбијеа. Барбије је историчар по образовању и предавач на познатој Вишој

националној школи за информациону науку и библиотекарство у Лиону. Дело које је оригинално изашло у Француској 2000, јесте производ интензивног интересовања савремене француске историографије за ову тему, која се третира интердисциплинарно и временски свеобухватно. Тај третман превазилази уске границе општеприхваћене поделе на античко доба, средњи век, модерно и савремено доба, као и границе дисциплина: издаваштва, библиотекарства, књижевности, историје књижевности, уметности укршавања и опреме књиге, технике, економије, политике – иако их све обухвата – и феномен књиге посматра као феномен људске културе.

„Економика издавачке делатности”, са поднасловом: „економске, правне и организационе основе”. Вулфа фон Луцијуса је, из угла библиотекара, још један поглед „споља” на делатност која је са библиотекарством органски повезана. Међутим, она је писана из срца издаваштва. Фон Луцијус је дугогодишњи издавач и активни члан немачког удружења издавача. Књига је изворно објављена 2007. године, а у преводу 2011. Луцијусова књига није теоријског типа. То је „извештај с фронта”, темељан и систематичан приказ свих аспеката рада у издаваштву и, као такав, драгоцен приручник за оне који желе, или им је потребно да разумеју механизме овог посла, као и дилеме и тешкоће с којима се издавачи разних врста сусрећу. Теза уредника Едиције „Б плус” при одлучивању за овај наслов, била је да морамо познавати и разумети оне с којима смо у ланцу професионалне повезаности.

После пет година од изласка претходног наслова у едицији, 2016. године, појавиле су се две књиге: „Е-библиотека” Весне Ињац-Малбаше и „Отворени приступ” Питера Субера. „Е-библиотека” је *summa* рада једне од најсвестранијих особа српског библиотекарства, током последње две деценије 20. и прве деценије 21. века. Објављена је постхумно, као збирка стручних радова, која се тематски шири кроз четири круга: Народна библиотека Србије, библиотекарство у Србији, Европи и свету. Ова књига је својеврсна хронологија готово свега што је иновирало и мењало нашу струку у датом периоду, хроника реорганизације и дигитализације нашег библиотекарства, увек с погледом на праксу развијенијих средина и жељом да од њих усвојимо оно најбоље, и штиво без којег није могуће познавати историју Народне библиотеке Србије крајем 20. и почетком 21. века.

Питер Субер је признати предводник покрета за отворени приступ и аутор књиге, коју је оригинално објавио Масачусетски технолошки институт, 2012. године. Ово дело јасно, прегледно и једноставно, објашњава историјат и контекст настанка отвореног приступа, представља и брани концепт, и на начин који је разумљив и лаицима објашњава врсте отвореног приступа. Њено место је, пре свега, на полицама са приручном литературом библиотекара у високошколским и специјалним библиотекама, који се носе с проблемима набавке научних часописа и покретања и одржавања институционалних репозиторијума.

Последњи до сада објављен наслов у едицији „Б плус” је још једно домаће дело: уређена докторска дисертација Весне Црногорац под називом

„Јавне библиотеке и демократија“ (2018). Још једна актуелна тема, право на приступ информацијама од јавног значаја, у фокусу је ове књиге. Ауторка предлаже и образлаже модел нових услуга које јавна библиотека може да уведе, а то је омогућавање корисницима слободан приступ информацијама од јавног значаја. Тиме она потврђује своју друштвену улогу у најширем смислу, улогу демократске институције, која свим припадницима друштвене заједнице пружа приступ информацијама.

Наслове у овој едицији преводили су библиотекарски, али и стручни преводиоци. Објављују се у тврдом повезу, у просеку у тиражу од 500 примерака. Свака књига, осим збирке текстова Весне Ињац Малбаша, објављена је уз финансијску подршку неке организације јер ову врсту литературе није могуће издавати на комерцијалан начин, искључиво ослањањем на продају.

За 20 година постојања, од 12 до сада објављених наслова, према подацима на сајту издавача CLIO, пет је распродато: „Библиотеке старог света“, „Наука о информацијама“, „Заштита и конзервација књига“, „Менаџмент библиотека“ и „Историја књиге“.

Према подацима из узајамног каталога COBISS.RS они су своје место у библиотекама нашли на следећи начин:

Наслов	Бр. библиотека	Бр. примерака
Управљање изворима информација у библиотекама	70	106
Библиотеке старог света	61	103
Библиотека у двадесет првом веку	76	123
Наука о информацијама	76	127
Заштита и конзервација књига	76	132
Менаџмент библиотека	96	180
Интелектуална основа организовања информација	74	136
Историја књиге	96	166
Економика издавачке делатности	64	93
Е-библиотека	73	105
Отворени приступ	46	56
Јавне библиотеке и демократија	67	119

Каталог COBISS.RS садржи податаке из 261 библиотеке свих типова, осим школских, које су чланице система. Иако су проверени само подаци у Cobiss бази, ипак долазимо до неумитног закључка да ни половина тиража књига из стручне библиотечко-информационе едиције није дошла

у библиотеке и руке библиотекара, којима је намењена. С друге стране, има библиотека, пре свега матичних, које су набавиле комплетну едицију, попут Народне библиотеке Бор и Народне библиотеке „Вук Караџић” у Крагујевцу.

Према подацима издавача који их, нажалост, не поседује, у периоду пре 2011. године, на републичком и градском (београдском) откупу књига за библиотеке, наслови из Едиције „Б плус” бирани су на следећи начин:

Наслов	Година	Република	Београд
Економика издавачке делатности	2011	/	17
Економика издавачке делатности	2012	50	/
Е-библиотеке	2016	/	15
Е-библиотеке	2017	75	/
Отворени приступ	2017	17	/
Јавне библиотеке и демократија	2019	124	30

Из табеле се види да су откупи, како-тако, пратили издања „Б плус” и њима у некој мери снабдевали јавне библиотеке у Србији.

Трећи аспект живота књига из едиције „Б плус” може се сагледати увидом у спискове обавезне литературе на основним и мастер студијама и за припрему стручног испита. Одговарајући подаци са Катедре за библиотекарство Педагошког факултета у Сомбору, Универзитета у Новом Саду” нису били доступни аутору овог рада. На Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета Универзитета у Београду користи се пет наслова: „Библиотека у двадесет првом веку” (предмет: Библиотекарство 2), „Библиотеке старог света” (предмет: Историја књиге и библиотека 1), „Менаџмент библиотека” (предмет: Процеси управљања у библиотекама), „Интелектуална основа организовања информација” (предмет: Структура информација 2) и „Историја књиге” (мастер студије, предмет: Информациони формати).

На државном стручном испиту у списковима литературе налазе се три књиге за два предмета: „Интелектуална основа организације информација” (предмет: Каталогизација, предметна и стручна класификација) и „Историја књиге” и „Библиотеке старог света” (предмет: Основи историје писма, књиге и библиотека).

Последњи показатељ читања и коришћења наслова из Едиције „Б плус”, који ће бити поменут у овом раду, је цитираност, према подацима из Српског цитатног индекса (SCIndex). Следи табела с насловима и бројем цитата у домаћој научној периодици:

Наслов	Бр. цитата
Управљање изворима информација у библиотекама	2
Библиотеке старог света	1
Библиотека у двадесет првом веку	10
Наука о информацијама	6
Заштита и конзервација књига	1
Менаџмент библиотека	2
Интелектуална основа организовања информација	1
Историја књиге	8
Економика издавачке делатности	1
Е-библиотека	3
Отворени приступ	2
Јавне библиотеке и демократија	1

Може се претпоставити да су набројани наслови више цитирани, али у публикацијама које не задовољавају критеријуме за „домаћу периодичну публикацију научног карактера”, што је услов за унос у базу.

За потпуну студију рецепције Едиције „Б плус” требало би прегледати стручну периодику и установити где су, и у ком броју, објављивани прикази појединих наслова. Аутор овог текста није имао услова да то уради, али претпоставка је да су ти прикази пре имали информативни утицај него што су битно утицали на набавку и коришћење појединих наслова.

Упркос веома квалитетном избору и продукцији наслова, објављених током 20 година њеног постојања, у професионалном животу српског библиотекарства, на основу изнетих података о присуству у библиотекама, коришћењу у образовању и обуци библиотекара и референцама у радовима, може се закључити да Едиција „Б плус”, као део пакета, није значајно допринела постизању првобитног циља, стварању система Б +, односно система отворених библиотека у Србији. Као пакет у целини, ни ова библиотека стручне литературе није постигла да постане „својина” српског библиотекарства, да буде доживљена и третирана као масовно потребна и инспиративна. Овај суд о неуспеху не односи се толико на саму едицију, колико на информације, савремене, иновативне и критичке начине размишљања и поступања, који се могу наћи у њеним насловима. Само поглед на динамику издавања открива да оваква библиотека не може да буде витална као „ничија” међу нама, или тамо неког издавача. Будући да је не објављује буџетска установа, она може напредовати само уз пажњу и подршку стручне заједнице: библиотекара и књижничара, професора и студената библиотекарства и информационе науке.

Ипак, систем Б + истрајава у оном што је себи поставио за циљ, те поред текућих образовних пројеката из области медијске и информационе

писмености и пројектног учења, у Едицији „Б плус” припрема се нови наслов. Реч је о студији руског лингвисте Јулије Шчербакове „Доба библиоскопа”, која тражи одговор на питање: Има ли у животу и дому савременог човека места за књиге? Слично томе, у овом тексту питамо се: Има ли у библиотекарству Србије места за едицију „Б плус”?

Literatura i izvori:

1. Biblioteka plus. <https://www.bibliotekaplus.rs/> (preuzeto 10. 11. 2023).
2. CLIO. „Biblioteka plus”. <https://clio.rs/kategorije/10> (preuzeto 10. 11. 2023).
3. CLIO. „Škola B plus”. <https://www.bibliotekaplus.rs/skola-b-plus/index.htm> (preuzeto 10. 11. 2023).
4. Kovačević, Nebojša. „O inteligentnom organizovanju informacija”. U *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Ilejн Svenonijus, 284 –290. Beograd: CLIO, Narodna biblioteka Srbije, 2007.
5. Pedagoški fakultet u Somboru. „Diplomirani bibliotekar”. <http://www.pef.uns.ac.rs/index.php/courses-list/2023-03-14-09-00-11/2023-03-14-09-27-01/2023-03-14-09-30-6> (preuzeto 10. 11. 2023).

LIBRARY PLUS SERIES

SUMMARY: In the introduction of the paper, the project “Library+” is presented as a composite system and modular package that works on improving the LIS profession and bringing the professional skills and performance of librarians to a higher level. The paper presents a 20-year history of the Library Plus Series being a part of the package. All 12 titles published so far are briefly described. The author researched how many libraries in Serbia have this title and in how many copies. Which titles are part of the university curricula and which are on the reading lists for the librarian certification exam? Which titles and how many times are cited in periodicals? Findings lead to the conclusion that a series like this cannot successfully exist without substantial support from the professional community.

KEYWORDS: Library Plus series, professional literature, academic publishing, library and information science.

Примљено: 10. 11. 2023.
Прихваћено: 24. 11. 2023.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ ПАНЧЕВО ИЗ ОБЛАСТИ БИБЛИОТЕКАРСТВА

САЖЕТАК: Издавачка делатност Градске библиотеке Панчево (ГВП) усмерена је на објављивање стручних и научних публикација из области библиотекарства и културне историје. Прву књигу, *Кийалоі „леје књижевности” на српскохрватском, немачком и мађарском језику*, објавила је у међуратном периоду 1936, а издањима из области библиотекарства враћа се осамдесетих година прошлог века. Са покретањем нове периодичне публикације, *Панчевачкоі чийалишија*, 2002. године, почиње ренесанса академског издаваштва ове библиотеке. Часопис је од првог броја окупио вредне сараднике из свих типова библиотека и високошколских институција, што је даље утицало на укупну издавачку делатност ГВП. Промена имена, односно изостављање локалне одреднице у наслову (2011), означила је промену концепције и трансформацију овог стручног гласила у научни часопис за теорију и праксу библиотекарства. Сарадници и уредници *Чийалишија* су, до данас, својим текстовима, студијама и ангажовањем пружили не мали допринос стручном усавршавању српских библиотекара и дисеминацији информација из области библиотекарства и информатике. Посебно су били ангажовани на пољу систематског истраживања историје библиотекарства и на утемељивању идентитета стручне заједнице. О томе сведоче студије из ове области, настале на резултатима истраживања за потребе израде докторских дисертација и више зборника са Научног скупа „Библиотеке и идентитет”, које панчевачка библиотека организује од 2017. године, у сарадњи са академском заједницом Београдског и Новосадског универзитета.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Градска библиотека Панчево, издавачка делатност, библиотекарство, часопис *Чийалишије*, Научни скуп „Библиотеке и идентитет”, монографије, зборници.

Прво издање Градске библиотеке Панчево

У полумрачном предсобљу предратне Магистарске библиотеке налазила се огласна табла, на којој су објављиване зидне новине, што је била „апсолутна новост” у Панчеву тих година.¹ Ово прво информативно гласило Градске библиотеке (ГБП) претходило је првом штампаном издању, *Кайшалоу Градске библиотеке у Панчеву: леја књижевности на српскохрватском, немачком и мађарском језику*, објављеном 1936. године у штампарији Ј. Бергера.²

Библиотека је веома успешно радила у годинама пред Други светски рат. Градски библиотекар је, од 1936. до 1937, био писац и новинар Славко И. Њагуљ, власник мале књижаре и папирнице „Планета” (1937–1941) и један од покретача часописа *Уметности* и *Скрејница*.³ Како би многобројне читаоце упознали са фондом и убрзали избор и издавање књига, Њагуљ и његови млади пријатељи и сарадници Исаиловић, Д. Трумић и Мошуљ припремили су и одштампали овај *Кайшалоу*, у тиражу од 2000 примерака. Куповином овог издања „читаоци” су стицали право да користе библиотеку (чланарина у прво време није наплаћивана) и могућност да код куће „натенане” изаберу књигу коју би желели да читају. Цена је била повољна: коштао је два динара, колико и килограм хлеба.⁴

Златно доба издавачке делатности

После неколико зборника и песничких књига Мирослава Антића, Младена Маркова, Градимира Стојковића и других писаца, шездесетих година 20. века, Библиотека се враћа издањима која су у вези са библиотечком струком и културном историјом. „Златно доба” њеног издаваштва биле су осмдесете године. Тада је учествовала у објављивању фототипског издања најстаријих годишта листова *Панчевца*, у два тома, *Жижје 1871–1874*, превода докторске дисертације Милана Ђурчина,⁵ студије Душка М. Ковачевића *Васа Живковић: животи, рад и њесништво*,⁶ *Незнаних и мало знаних сјиса* панчевачког шегрта

---

¹ Градска библиотека Панчево (ГБП), Завичајна збирка, Славко И. Њагуљ, „Како је 1935. и 1936. године Градска библиотека у Панчеву сређивана и постала јавна библиотека”, 12 куцаних и нумерисаних страна, машинопис потписан и датиран: „У Београду, 29. јануара 1990”. Видети и Славко И. Њагуљ, „Градска библиотека”, *Панчевачка недеља* бр. 179 (7. фебруар 1937): 3.

² *Кайшалоу Градске библиотеке у Панчеву: леја књижевности на српскохрватском, немачком и мађарском језику* (Панчево: Ј. Бергер, 1936). Градска библиотека Панчево, Завичајна збирка, Мсх I 76.

³ Видети: „Биографски речник писаца из Панчева” у *Књижевна типографија Панчева* (Панчево: Градска библиотека; Београд: Институт за књижевност и уметност, 2001), 646–647.

⁴ Њагуљ, „Како је 1935. и 1936. године ...”.

⁵ Милан Ђурчин, *Српска народна њесма у немачкој књижевности*, с немачког превео Бранимир Живоиновић (Београд: Народна библиотека Србије; Панчево: Народна библиотека „Вељко Влаховић”, 1987).

⁶ Душко М. Ковачевић, *Васа Живковић: животи, рад и њесништво* (Панчево: Народна библиотека „Вељко Влаховић”; Београд: Народна библиотека Србије; Нови Сад: Матица српска; Војвођанска академија наука и уметности, 1990).

Бранислава Нушића⁷ и др. Тих година, у сарадњи са Народном библиотеком Србије, објављена је и *Панчевачка библиографија 1833–1960* Миодрага Живанова.⁸

„У Београду сам често сретао Жику Николића, управника панчевачке Градске библиотеке, мог друга са исте године студија. Долазио је у Народну библиотеку на договоре са Миодрагом Живановим, библиотекарком и библиографом највећег формата, око издавања репринт издања *Панчевца* и *Жиже*. Градска библиотека објавила је те листове и подигла, можда, један од највреднијих споменика стваралаштву у Панчеву. Не знам ниједну градску библиотеку на нашим просторима која је остварила такав подвиг. Сећам се и када је објављена ‘Панчевачка библиографија’ Миодрага Живанова. Била је она тада, а и данас је још увек најбоља наша локална библиографија”, казао је знаменити библиограф Лазар Чурчић у саопштењу на првом научном скупу ГВП „Књиге, читаоци и библиотеке Панчева”, 1994. године.⁹

Наредних година одржано је више сродних окупљања у панчевачкој библиотеци, посвећених културној историји града, а последњи новембра 2000. године. Зборник радова под насловом *Књижевна историографија Панчева*, у коме су сажета два литерарна века Панчева, објављен је 2001.¹⁰ Овај научни скуп одржан је у сарадњи са Институтом за књижевност и уметност у Београду и др Миодрагом Матицким. У њему су објављени научни прилози о књижевној и културној баштини Панчева, исцрпан лексикон панчевачких писаца и летопис културног живота града, од краја 18. до краја 20 века.¹¹

Од Панчевачког читалишта до Читалишта

„Покретање стручног листа *Панчевачко читалиште* произишло је из снажне потребе библиотекара за усавршавањем, разменом идеја, за откривањем јавности од коликог је значаја библиотечка делатност за културни

---

⁷ Бранислав Нушић, *Незнани и мало знани сјиси*, приредио Александар Пејовић (Београд: Народна библиотека Србије; Панчево: Народна библиотека „Вељко Влаховић”, 1989).

⁸ Миодраг Живанов, *Панчевачка библиографија 1833–1960* (Београд: Народна библиотека Србије; Панчево: Народна библиотека „Вељко Влаховић”, 1985).

⁹ Лазар Чурчић, „Књиге, читаоци и библиотеке Панчева. Почети”, у *Сто година Градске библиотеке у Панчеву 1894–1994*, саопштења са Научног скупа *Културно-историјска прошлост и развој библиошкарства у Панчеву*, одржан 15. новембра 1994, *Свеске: ванредни број год. 6* (новембар 1994): 22–23.

¹⁰ *Књижевна историографија Панчева* (Панчево: Градска библиотека; Београд: Институт за књижевност и уметност, 2001). У зборнику је објављено и двадесетак радова који нису изложени на скупу, а писана су по његовом завршетку, на захтев главног уредника.

¹¹ О значају издаваштва Библиотеке говорио је и писао управник Тј. Влајић (1955–1973), који је и оживео издавачку делатност ГВП после рата. Руководиоци ГВП су и пре и после поменутог Ж. Николића, готово без изузетка, имали наклоност према писаној речи и издавачку делатност сматрали обавезним делом активности библиотеке. Р. Дуловић (1994–2002), који је имао искуства у асоцијацијама издавача, као некада и Вукашин Кобаш (1952–1955), подстакао је одржавање ових научних скупова и објављивање зборника радова; Н. Ротар и Д. Боснић, који су дошли на чело ГВП после њега, и сами писци, иницирали су покретање *Панчевачког читалишта* и подржавали његово постојање и развој, као и издавање многобројних монографских публикација.

развој једног Града... Наш лист ће покушати да прати најважнија збивања у библиотечком универзуму. Теме које ћемо обрађивати морају бити од суштинског значаја за професију. Само тако се могу продубити и наставити напори свих претходних генерација у осмишљавању и креирању библиотечке делатности”, записао је Немања Ротар у уводнику првог броја *Панчевачкој читалишћу*.¹²

Читалишће је био један у низу пројеката који су тада покренути и имали за циљ професионалну обуку библиотекара и промоцију књиге и читања. Биле су то године аутоматизације пословања библиотека, замене лисних каталога електронским и почеци дигитализације у Србији. Отуда и изражени захтеви за усавршавањем библиотечких радника и стицањем нових знања и вештина.

Појава *Панчевачкој читалишћу*, 2002. године, подстакла је истраживања и студије у самој ГБП, али и обликовала њену укупну издавачку делатност. У том периоду, Несиба Палибрк Сукић објавила је публикацију *Руске изабелице у Панчеву: 1919–1941, Француски клуб у Панчеву*, превела и приредила аутобиографију Владимира Мошина, оснивача Археографског одељења Народне библиотеке Србије.¹³ Др Жарко Војновић превео је и приредио *Повести оштитељнога манастира Војловице* Јоаникија Миљковића,¹⁴ објавио *Каталог сѣарих књига Градске библиотеке Панчево*¹⁵ и студију *Из сѣарих свећлосѣи*, посвећену знаменитим штампарима – браћи Јовановић.¹⁶ Ова два аутора наставила су да приређују и објављују нова издања и пошто су престала да раде у панчевачкој библиотеци.¹⁷ Колегиница Палибрк Сукић ће, уз проширено издање *Руских изабелица*, објавити библиографију издања Библиотеке Руске колоније,¹⁸ а Војновић референтну монографију *Српске манастирске библиотеке до краја XVIII века*.¹⁹

Пре петнаестак година, ГБП је издала *Библиографију Бранислава Пејровића* (приредио Дејан Вукићевић)²⁰ и прве књиге проф. др Гордане Стокић Симончић. Реч је о делима: *Књига и библиотеке код Срба у Средњем веку*, *Best practice у 22 њриче* и коауторском раду са проф. др Жељком Вучковићем,

¹² Немања Ротар, „Уводна реч”, *Панчевачко читалишће* год. 1, бр. 1 (2002): 1.

¹³ Владимир Алексејевич Мошин, *Под теретом: аутобиографија*, превод и коментари Несиба Палибрк Сукић (Панчево: Градска библиотека; Београд: Народна библиотека Србије, 2008). Мошин је завичајни аутор, доселио се у Панчево 1932, где је провео седам година које сматра „најмирнијим периодом” у животу породице, како наводи у својој *Аутобиографији*.

¹⁴ Реч је о делу Јоаникија Миљковића, игумана овог манастира, најстаријег завичајног писца, *Повест општежтељнога манастира Војловице* (Будим 1801). Јоаникије Миљковић, *Повест општежтељнога манастира Војловице*, на савремени српски језик пренео и напомене написао Жарко Војновић (Панчево: Историјски архив; Књижара „Прота Васа”: Градска библиотека, 2002).

¹⁵ Жарко Војновић, *Рађање словесног града: каталог старих књига Градске библиотеке Панчево* (Панчево: Градска библиотека; Нови Сад: Завод за културу Војводине, 2009).

¹⁶ Жарко Војновић, *Из Спарте светлост то јест Живот и подвизи Каменка и Павла браће Јовановића; уједно и Библиографија издања* (Панчево: Градска библиотека, 2010).

¹⁷ Колегиница Палибрк Сукић је у пензији, а Војновић је прешао у библиографско одељење НБС.

¹⁸ Несиба Палибрк Сукић, *Библиошѣка Руске колоније у Градској библиотеци у Панчеву: библиографија издања* (Панчево: Градска библиотека, 2022).

²⁰ *Библиографија Бранислава Пејровића*, прир. Дејан Вукићевић (Панчево: Градска библиотека, 2009).

Библиотеке и идентитет.²¹ Она је и приређивач *Библиотеке кроз време*, студије која доноси текстове наших врских стручњака посвећених генези библиотека у свету до 16. века.²² По повратку са студијског боравка у САД, донела је методолошки приручник за организовање програма *Једна књига један траг*, који је преведен и по коме панчевачка библиотека организује сродну манифестацију.²³

Историја српских библиотека, у време када је објављена *Књига и библиотеке код Срба у Средњем веку*, била је „практично непостојећа”. Она представља пионирски напор на овом пољу, а ауторка је „имајући јасну визију даљих изучавања, наумила и успела усмерити енергију млађих истраживача ка научном испитивању појединих епоха, или феномена српског библиотекарства од самих његових почетака до савременог доба”, констатује рецензент другог издања овог дела, др Жарко Војновић.²⁴

Његове речи потврђују прерађене докторске дисертације којима је као ментор руководила проф. Стокић, а које је ГВП објавила или су у припреми: *Јавне библиотеке у Србији 1901–1918* др Бранке Драгосавац, *Сивево Чујурило у културној историји Срба* др Наташе Иветић, *Јавне библиотеке у Србији између два светска рата* др Биљане М. Ђурашиновић и *Бујарски извори о чииалишиима и библиотекама у Србији до краја Другој светској рату* др Елизабете Георгиев.²⁵

Сарадња са професорком Стокић Симончић, са Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду, донела је нови квалитет издавачкој делатности ГВП. На њену иницијативну, објављено је друго допуњено издање знаменитих *Чииалишија у Србији у XIX веку* проф. др Десанке Стаматовић²⁶ и 2017. одржан први Научни скуп „Библиотеке и идентитет”, којим смо желели да подстакнемо нова истраживања историје библиотека и библиотекарства у националним оквирима и обележимо петнаест година успешног излагања часописа Градске библиотеке.²⁷

Панчевачко чииалишије је у тих 15 година много тога променило у свом раду: уредништво, концепцију, па чак и име. Трансформацију листа

---

²¹ Гордана Стокић Симончић, *Књига и библиотеке код Срба у Средњем веку* (Панчево: Градска библиотека, 2008); Gordana Stokić Simončić, *Best practice и 22 приче: комуникација, кultura организације, односи библиотека с јавношћу* (Панчево: Градска библиотека; Истоčno Сарајево: Матична библиотека, 2009); Гордана Стокић Симончић и Жељко Вучковић, *Библиотеке и идентитет: пролегомена за историју модерног српског библиотекарства* (Панчево: Градска библиотека; Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета, 2012); аутори су указали на недостатак целовите историје библиотекарства код нас и још једном подстакли на размишљања о идентитету библиотекара и библиотекарства у Србији.

²² *Библиотека кроз време: прилози о историји библиотеке до 16. века*, Гордана Стокић Симончић, прир. (Панчево: Градска библиотека; Београд: Филолошки факултет, 2017).

²³ *Planiranje programa Čitanje na teritoriji cele zajednice* (Панчево: Градска библиотека, 2012); Горан Траиловић, „Програм промоције књиге и читања Једна књига – један град”, *Чииалишије* год. 10, бр. 19 (новембар 2011): 22–26, http://www.citaliste.rs/casopis/br19/trailovic_goran.htm (преузето 26. 8. 2014).

²⁴ Жарко Војновић, „Ново напредовање старим трагом у историјској науци о библиотекама”, *Чииалишије* бр. 38 (мај 2021): 100; Гордана Стокић Симончић, *Књига и библиотеке код Срба у Средњем веку*, 2. измењено и допуњено издање (Панчево: Градска библиотека, 2020).

ГБП²⁸ у научни часопис за теорију и праксу библиотекарства изнело је ново уредништво, на челу са главном уредницом проф. Стокић Симончић. Пут од *Панчевачкој читалишћу* до *Читалишћа* представља светлу етапу издаваштва ГБП када је реч о стручним библиотекарским публикацијама.

Пре девет година, поводом 90-годишњице Градске библиотеке, публикована је *Лична топографија раја* Горана Траиловића,²⁹ а ове 60 година рада у библиотекарству: књига – мој водич кроз животи проф. др Десанке Стаматовић. Књигу је приредила др Бранка Драгосавац.³⁰ До краја године биће објављена и друга књига *Библиотеке кроз време*, која доноси историјат националних библиотека од 16. века до данас.

Реч на крају

О појединим сегментима издавачке делатности панчевачке библиотеке аутор овог рада је већ говорио на стручним скуповима у Краљево, Смедереву, Сарајеву, америчким корнерима у Србији и јавним библиотекама на акредитованом семинару *Читалишћа*, посвећеном писању академских текстова, Филолошком факултету у Београду и у другим пригодним приликама. Понешто је и објављено у поменутој *Личној топографији раја*, зборницима и стручним гласилима. Рад је, на захтев уредништва *Библиотекара*, по први пут фокусиран на издања панчевачке библиотеке из области библиотекарства и уз генезу и историјат доноси актуелне податке. Заинтересоване читаоце упућујемо на већ објављене текстове, који доносе детаљније податке о свеукупном издаваштву ГБП или појединим њеним сегментима.³¹

Под издаваштвом (библиотека) у свету се подразумевају сви облици издаваштва, не само штампана издања.³² У овом тексту није било речи рецимо, о виртуелним презентацијама ГБП које нису ни неважне ни малобројне. Има их десетак и заинтересоване упућујемо на виртуелну „капију”

²⁸ Прва три броја *Панчевачког читалишћа* имала су у заглављу поднаслов: Лист Градске библиотеке Панчево

²⁹ Горан Траиловић, *Лична топографија раја* (Панчево: Градска библиотека, 2015).

³⁰ Десанка Стаматовић, *60 година рада у библиотекарству: књига – мој водич кроз животи*, прир. Бранка Драгосавац (Панчево: Градска библиотека, 2023).

³¹ Горан Траиловић, „Издавачка делатност Градске библиотеке Панчево: модел за утврђивање темеља завичајних фондова”, *Читалишћа Народне библиотеке и музеја* год. 14, број 13/14 (2021): 7–21; Горан Траиловић, „Јавне библиотеке у Србији као издавачи серијских публикација”, *Бележница: лист Народне библиотеке Бор* год. 9, бр. 17 (2007): 19–23; Горан Траиловић, „Читалиште: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства и издавачка делатност Градске библиотеке Панчево”, у *Библиотеке у културном животи Србије, зборник радова стручног скупа Библиотеке у културном животи Србије, Краљево, 8. и 9. октобар, 2018*, ур. Катарина Јаблановић (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2018), 95–106; Горан Траиловић, „Meetingpoint Читалиште”, у *Међународна сарадња библиотеке: зборник радова стручног скупа са међународним учешћем Међународна сарадња библиотеке, Краљево, 3. и 4. октобар 2019*, ур. Катарина Јаблановић (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2019), 137–147. и др.

³² Што је рецимо став и политика The IFLA LIBPUB SIG, <https://www.ifla.org/units/library-publishing/>

панчевачке библиотеке www.biblioteka.link преко које могу приступити њеним веб-страницама, Јутјуб каналима и профилима на друштвеним мрежама.³³

Сви у тексту поменути аутори публикација, које је у последњих двадесетак година објавила ГБП, чланови су уредништва, или некадашњег савета редакције *Чииалиишиа*, што речито говори о утицају часописа на издавачку делатност Библиотеке. Сва издања имала су своје промоције и резонантан одјек у домаћој, па и иностраној стручној јавности, о чему сведоче прикази у домаћој и иностраној периодици.³⁴ Аутори књига *Библиоџеке и игенџиџеџи*, *Јавне библиоџеке у Србији 1901–1918* и *Срџске манасџирске библиоџеке го краја XVIII века* награђени су признањем „Стојан Новаковић” Библиотекарског друштва Србије. Издања су суфинансирала Министарство културе, Покрајински секретаријати за културу, информисање и научноистраживачку делатност, Град Панчево, а претплатом на часопис многобројне библиотеке и појединци.³⁵ Библиотека са поносом истиче суиздаваштво са бројним просветним, научним и културним установама и организацијама – националним библиотекама Србије и БиХ, јавним библиотекама у Неготину, Нишу и Источном Сарајеву, Филолошким факултетом у Београду, Филозофским факултетом у Новом Саду, Педагошким факултетом у Сомбору, Институтом за књижевност и уметност из Београда, Заводом за културу Војводине и сматра га пресудно важним за позиционирање библиотека на културној мапи Србије.³⁶

Literatura:

1. *Bibliografija Branislava Petrovića*. Prir. Dejan Vukićević. Pančevo: Gradska biblioteka, 2009. (na ćirilici)
2. *Biblioteka kroz vreme: prilozi opštoj istoriji biblioteka do 16. veka*. Prir. Gordana Stokić Simončić. Pančevo: Gradska biblioteka; Beograd: Filološki fakultet, 2017. (na ćirilici)
3. Ćurčić, Lazar. „Knjige, ĉitaoci i biblioteke Pančeva. Poćeci”. U *Sto godina Gradske biblioteke u Pančevu 1894–1994*, saopštenja sa Naućnog skupa Kulturno-istorijska prošlost i razvoj bibliotekarstva u Pančevu, održan 15. novembra 1994. *Sveske: vanredni broj* god. 6 (novembar 1994): 22–23. (na ćirilici)
4. Dragosavac, Branka. *Javne biblioteke u Srbiji: od 1901. do 1918. godine*. Pančevo: Gradska biblioteka; Niš: Narodna biblioteka „Stevan Sremac”; Negotin: Narodna biblioteka „Dositej Novaković”, 2016. (na ćirilici)

---

³³ Градска библиотека Панчево, <https://www.biblioteka.link/>.

³⁴ Нпр. Rudolf Preinerstorfer, у часопису који издаје Аустријска национална библиотека *Biblos* (Wien 59, 2010), у рубрици *Buchbesprechungen*, приказује књиге Гордане Стокић Симончић *Књига и библиоџеке код Срба у Средњем веку (153–154)* и Жарка Војновића, *Рађање словесног града: кайшало сџарих књига Градске библиоџеке Панчево (154–155)*.

³⁵ Објављивања Јавних библиотека у Србији Бранке Драгосавац подржало је и стотинак пренумераната.

5. Đurašinović, Biljana M. *Javne biblioteke u Srbiji između dva svetska rata*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2018. (na ćirilici)
6. Georgiev Elizabeta. *Bugarski izvori o čitalištima i bibliotekama u Srbiji do kraja drugog svetskog rata* (u pripremi). (na ćirilici)
7. Gradska biblioteka Pančevo. Portal Gradske biblioteke Pančevo. <https://www.biblioteka.link/>. (na ćirilici)
8. Gradska biblioteka Pančevo. Zavičajna zbirka. Njagulj, Slavko I. „Kako je 1935. i 1936. godine Gradska biblioteka u Pančevu sređivana i postala javna biblioteka”, mašinopis, potpisan i datiran: „U Beogradu, 29. januara 1990”.
9. IFLA. The IFLA LIBPUB SIG. <https://www.ifla.org/units/library-publishing/> (preuzeto 20. 2. 2023).
10. Ivetić, Nataša. *Stevo Čuturilo u kulturnoj istoriji Srba*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2018. (na ćirilici)
11. *Katalog Gradske biblioteke u Pančevu: lepa književnost na srpskohrvatskom, nemačkom i mađarskom jeziku*. Pančevo: J. Berger, 1936. (na ćirilici)
12. *Književna topografija Pančeva*. Pančevo: Gradska biblioteka; Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2001. (na ćirilici)
13. Mošin, Vladimir Aleksejevič. *Pod teretom: autobiografija*. Prevod i komentari Nesiba Palibrk Sukić. Pančevo: Gradska biblioteka; Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2008. (na ćirilici)
14. Miljković, Joanikije. *Povest opštežiteljnoga manastira Vojlovice*, na savremeni srpski jezik preneo i napomene napisao Žarko Vojnović. Pančevo: Istorijski arhiv; Knjižara „Prota Vasa”; Gradska biblioteka, 2002. (na ćirilici)
15. Njagulj, Slavko I. „Gradska biblioteka”. *Pančevačka nedelja* 179 (Pančevo, 7. februar 1937): 3. (na ćirilici)
16. Palibrk Sukić, Nesiba. *Biblioteka Ruske kolonije u Gradskoj biblioteci u Pančevu: bibliografija izdanja*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2022. (na ćirilici)
17. Pančevačko čitalište. „Naučni skup Biblioteke i identitet, Pančevo 25. i 26. maj 2017”. Gradska biblioteka Pančevo. <http://identitet2017.citaliste.com/> (preuzeto 26. 9. 2018). (na ćirilici)
18. *Planiranje programa Čitanje na teritoriji cele zajednice*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2012.
19. Stamatović, Desanka. *60 godina rada u bibliotekarstvu: knjiga – moj vodič kroz život*. Prir. Branka Dragosavac. Pančevo: Gradska biblioteka, 2023. (na ćirilici)
20. Stamatović, Desanka. *Čitališta u Srbiji u XIX veku*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2011. (na ćirilici)
21. Stokić Simončić, Gordana. *Best practice u 22 priče: komunikacija, kultura organizacije, odnosi biblioteka s javnošću*. Pančevo: Gradska biblioteka; Istočno Sarajevo: Matična biblioteka, 2009.
22. Stokić Simončić, Gordana. *Knjiga i biblioteke kod Srba u srednjem veku*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2008. (na ćirilici)

23. Stokić Simončić, Gordana. *Knjiga i biblioteke kod Srba u srednjem veku*, 2. izmenjeno i dopunjeno izdanje. Pančevo: Gradska biblioteka, 2020. (na ćirilici)
24. Stokić Simončić, Gordana i Željko Vučković. *Biblioteke i identitet: prolegomena za istoriju modernog srpskog bibliotekarstva*. Pančevo: Gradska biblioteka; Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta, 2012. (na ćirilici)
25. Trailović, Goran. „Izdavačka delatnost Gradske biblioteke Pančevo: model za utvrđivanje temelja zavičajnih fondova”. *Čitanica Narodne biblioteke i muzeja* god. 14, br. 13/14 (Bela Crkva, 2021): 7–21. (na ćirilici)
26. Trailović, Goran. „Javne biblioteke u Srbiji kao izdavači serijskih publikacija”, *Beleznica: list Narodne biblioteke Bor* god. 9 br. 17 (2007): 19–23. (na ćirilici)
27. Trailović, Goran. *Lična topografija raja*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2015. (na ćirilici)
28. Trailović, Goran., „Meetingpoint Čitalište”. U *Međunarodna saradnja biblioteka: zbornik radova stručnog skupa sa međunarodnim učešćem Međunarodna saradnja biblioteka, Kraljevo, 3. i 4. oktobar 2019*, ur. Katarina Jablanović, 137–147. Kraljevo: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani”, 2019. (na ćirilici)
29. Trailović, Goran. „Program promocije knjige i čitanja Jedna knjiga – jedan grad”. *Čitalište* god. 10, br. 19 (novembar 2011): 22–26. http://www.citaliste.rs/casopis/br19/trailovic_goran.htm (preuzeto 26. 8. 2014). (na ćirilici)
30. Trailović, Goran. „Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva i izdavačka delatnost Gradske biblioteke Pančevo”. U *Biblioteke u kulturnom životu Srbije*, zbornik radova stručnog skupa Biblioteke u kulturnom životu Srbije, Kraljevo, 8. i 9. oktobar, 2018, ur. Katarina Jablanović, 95–106. Kraljevo: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani”, 2018. (na ćirilici)
31. Vojnović, Žarko. *Rađanje slovesnog grada: katalog starih knjiga Gradske biblioteke Pančevo*. Pančevo: Gradska biblioteka; Novi Sad: Zavod za kulturu Vojvodine, 2009. (na ćirilici)
32. Vojnović, Žarko. *Iz Sparte svetlost to jest Život i podvizi Kamenka i Pavla braće Jovanovića; ujedno i Bibliografija izdanja*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2010. (na ćirilici)
33. Vojnović, Žarko. *Srpske manastirske biblioteke do kraja XVIII veka*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2019. (na ćirilici)
34. Vojnović, Žarko. „Novo napredovanje starim tragom u istorijskoj nauci o bibliotekama”. *Čitalište* 38 (maj 2021): 100–101. (na ćirilici)
35. Živanov, Miodrag. *Pančevačka bibliografija 1833–1960*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije; Pančevo: Narodna biblioteka „Veljko Vlahović”, 1985. (na ćirilici)

PUBLISHING ACTIVITY OF THE PANČEVO CITY LIBRARY IN THE FIELD OF LIBRARIANSHIP

SUMMARY: The publishing activity of the Pančevo City Library (PCL) is focused on publishing professional and scientific publications in the field of librarianship and cultural history. The Library published its first book, the catalogue of *belles-lettres* in Serbo-Croatian, German, and Hungarian, in the interwar period, in 1936. It restarted to issue publications related to librarianship in the 1980s. The launch of a new periodical entitled *Pančevačko čitalište* in 2002 marked the beginning of the renaissance of the academic publishing of this library. From the first issue, the journal gathered valuable collaborators from all types of libraries and academic institutions, which further influenced the overall publishing activity of the PCL. The change in the name of this publication, i.e. the omission of the local designation in its title in 2011, marked a conceptual shift and the transformation of the professional into a scientific journal on the theory and practice of librarianship. The contributors and editors of *Čitalište*, with their texts, studies, and overall engagement, have significantly helped to improve the process of professional development of Serbian librarians and the dissemination of information in the field of library and information science. They have been engaged especially in the systematic research of the history of librarianship and the establishment of the professional community identity. Studies in this area, based on the results of research conducted for the purpose of preparing doctoral dissertations, as well as proceedings from the Scientific Conference “Libraries and Identity” organized since 2017 by the Pančevo City Library in cooperation with the academic communities of the universities of Belgrade and Novi Sad, are the best proof of this.

KEYWORDS: Pančevo City Library, publishing activity, librarianship, *Čitalište* journal, Scientific Conference “Libraries and Identity”, monographs, proceedings.

Примљено: 12. септембра 2023.

Прихваћено: 1. новембра 2023.

Прикази

БИБЛИОТЕКА – МЕСТО РАЗВОЈА АКТИВНОГ И ОДГОВОРНОГ ДРУШТВА

*Библионеј 2023 (17. јодиињи сѣручно-научни скуп
Заједнице матичних библиотека Србије): Деца и млади:
библиотеке за нове генерације*

Стручно-научни скуп Заједнице матичних библиотека Србије, 17. по реду, Библионет 2023: „Деца и млади: библиотеке за нове генерације”, одржан је у периоду од 7. до 9. септембра у Сомбору, у организацији Заједнице матичних библиотека Србије и Градске библиотеке „Карло Бијелички”. Овогодишњи скуп био је фокусиран на библиотечко-информациону делатност за децу и младе, на изазове и трендове који утичу на библиотеке, а окупио је преко 170 учесника из 40 установа из Србије и региона.

На свечаном отварању говорили су Вања Марковић, самостална саветница и руководилац у Министарству културе Републике Србије, Антонио Ратковић, градоначелник Града Сомбора, др Владимир Пиштало, председник Заједнице матичних библиотека Србије и управник Народне библиотеке Србије, проф. др Гордана Рудић, шеф Катедре за библиотекарство на Педагошком факултету у Сомбору, и у име домаћина, Наташа Туркић, директорка Градске библиотеке „Карло Бијелички” у Сомбору.

Награда „Ђура Даничић” за укупан допринос развоју библиотечко-информационе делатности и културе у Републици Србији додељена је Жаклини Николић, библиотекарки саветници и директорки Библиотеке „Центар за културу” из Кладова. Образложење је саопштила Даниела Скоковић, чланица жирија.

Након свечаних обраћања и доделе Награде „Ђура Даничић” уследио је радни део скупа, који је у, два радна дана, био подељен у неколико сесија.

Првог дана на програму су била пленарна предавања, а две програмске новине обележиле су овогодишњи скуп. Први пут је одржан паралелни програм и први пут је у оквиру скупа, као нови вид сарадње, одржан Форум Библиотекарског друштва Србије.

Програм су започели предавачи по позиву. Катја Вебе (Међународна библиотека за младе, Минхен) говорила је о Међународној библиотеци за младе, највећој библиотеци тог типа у свету, о публикацијама из југоисточне Европе које су у њој заступљене, као и о годишњем каталогу који ова библиотека објављује – *The White Ravens*. Библиотеку је 1949. године, у Минхену, основала визионарка Јела Лепман. Данас броји преко 650.000 наслова на 240 различитих језика. Сузан Брант, самостална консултанткиња за библиотеке (Библиотечки центар, сервисни центар за преко 150 библиотека у Шлезвиг-Холштајну, у Немачкој), говорила је о креативним идејама у раду са децом, кроз циљеве одрживог развоја. Том приликом скренула је пажњу на важност Унесковог приступа *писмености будућности*¹ за библиотеке за децу и младе. Алица Коларић са Универзитета у Задру (Одјел за информацијске знаности) представила је рад „Деца и млади као корисници дигиталних информација” и говорила о значају подучавања медијске писмености и развоја критичког мишљења. Кампању Хрватског читатељског друштва за подстицање читања наглас, деци од рођења, под називом „Читај ми!” представила је Снежана Берак (Народна књижница „Петар Прерадовић”, Бјеловар). Градску и Свеучилишну библиотеку из Осијека, као пример мултикултуралне библиотеке, као и Фестивал језика, који је покренут 2012. године с циљем културне размене и чувања традиционалних вредности, приказали су Сузана Биглбауер и Синиша Петковић. Добрила Бегенишић, из Народне библиотека Србије, у свом излагању о истраживању, које је спровела у 18 матичних библиотека у Републици Србији, указала је на то да је рад са децом у библиотекама веома развијен, али да постоји проблем у виду простора, фонда и организовања програма намењених младима, те да се на основу расположиве документације не може са сигурношћу утврдити обим, врста и квалитет услуга које се пружају овој категорији корисника. Предавањем „Библиотеке и библиотекарски као подршка образовању о Холокаусту” Биљане Албахари, из Библиотеке града Београда, и Наде Бањанин Ђуричић, едукаторке из области културе сећања и Холокауста, представљени су модалитети у раду са младима о култури, историји и традицији јеврејског народа, као виду борбе против антисемитизма, предрасуда и дискриминације. На самом крају првог радног дана, Анђелија Пругинић (Градска библиотека „Карло Бијелички” Сомбор) изложила је програм „Лето са Малим принцом”, који је, поводом обележавања 80 година књиге *Мали принц*, био организован на Дечјем одељењу Градске библиотеке „Карло Бијелички”, током летњих месеци 2023. године.

¹ Future UNESCO, <https://en.unesco.org/futuresliteracy> (преузето 20. 9. 2023).

Другог радног дана главни програм био је подељен у две сесије, на којима је представљено шеснаест иновативних и инспиративних радова и истраживања. Прву сесију отвориле су Јелена Подгорац Јовановић и Биљана Богојевић (Библиотека шабачка) радом „Књиге у шаке, читање је здраво” и представиле истраживање које је Библиотека шабачка спровела на тему читалачких навика код деце, у ком је доказано да су деца неопходни трајни свакодневни подстицаји од родитеља, учитеља и библиотекара. Потом је Милица Матијевић (Библиотека „Димитрије Туцовић”, Лазаревац) у раду „Повратак на почетак – разговори о књигама: читалачки клуб у библиотеци ’Димитрије Туцовић’ у Лазаревцу” говорила о развоју и врстама читалачких клубова и кроз пример приказала начин њиховог формирања и рада. Надахнуто излагање Елизабете Георгиев (Народна библиотека „Детко Петров”, Димитровград) „Када се сан уз књигу оствари – лична перспектива рада са децом”, показало је ширину библиотечке професије, која нуди безброј могућности за професионални и лични развој. Виолета Ђорђевић (Библиотека града Београда) појаснила је концепт: библиотека као „треће место” – место које нуди лежерност, али садржаје и услуге којима јача капацитете својих корисника. Вишња Љ. Рајковић Мрдаковић говорила је о кључним променама општих схватања и пракси у раду са децом и младима са посебним потребама на Дечјем одељењу Народне библиотеке Смедерево. Златко Ахмић представио је заједнички рад са Јеленом Јовин (Библиотека Матице српске) о стимулсању и развоју писмености од најранијег доба до активног коришћења библиотечког фонда и тиме покушао да да одговор на питање: Како одгојити читаоца?

Потом су уследила излагања Јелене Калајџије (ЈУ Народна библиотека, „Филип Вишњић”, Бијељина, Република Српска) са темом „Да читање почне на вријеме”, Александре Вићентијевић (Библиотека града Београда), која је говорила о пројекту „Читам, па шта?” и његовом значају за тему подстицања читања код деце. Тања Граовац и Владимир Тот представили су „Тинејџ кутак”, процес његовог стварања и организације, Градске народне библиотеке „Жарко Зрењанин”. Прва радна сесија завршена је радом Марије Радуловић, Тање Вуковић и Исидоре Ђоловић: „Библиотека као атеље – синкретички и мултимодални приступ у раду са младима” (Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”, Чачак), у коме је предочен начин на који библиотеке могу подржавати, усмеравати и подстицати креативност младих, путем ликовно-књижевних радионица које сједињују традицију са савременим приступом.

Друга радна сесија обухватила је излагања Биљане Петровић (Библиотека града Београда), у ком је приказала радионице на којима је представљено дело *Мали њринци у Великој Хочи* на Косову и Метохији, током манифестације „Игре у Хочи”. Културне руте, као резултат сарадње невладиног сектора, библиотека и других утанова културе, представила је Љиљана Ђуровић (Дечја културна географија, Лазаревац). Александра А. Ердевич-

ки Томић приказала је инклузивне активности за децу и младе у Библиотеци шабачкој. Ивана Ђикић, Јелена Крунић Славковић и Марија Симовић говориле су о сарадњи Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“ у Краљеву са друштвеним организацијама локалне заједнице, посебно у корист деце и омладине. Весна Илић и Надица Стојановић представиле су Библиотеку у Лесковцу као инклузивни простор за остваривање људских права деце и младих са сметњама у развоју.

У паралелном програму „Примери добре праксе“, који је маестрално модерирао Даниела Скоковић, говорило је четрнаест колега из дванаест установа. Програм је био подељен у неколико целина, у којима је дат осврт на историјат и традиционалне програме, потом на програмске и тематске активности, сарадњу са локалним институцијама и појединцима, подршку формалном образовању и мултикултуралност. Представљене су иновације у раду и у виду коришћења простора, медија, нових технологија, као и хуманитарни рад и библиотерапија. Радови и аутори радова који су обухваћени овом сесијом били су: Жељко Младићевић, Ана Милутиновић, Народна библиотека Србије: „Деца у посети код доктора за књиге“; Маја Качарић, Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“, Зрењанин: „Зрењанинска библиотека – чувар традиције и зачетник модерне у циљу друштвеног и личног развоја“; Милана Вајкин, Народна библиотека „Јован Поповић“, Кикинда: „Улога библиотекара у одељењима за децу и младе“; Јована Рилак, „Национална установа – Универзитетска библиотека ‘Гоце Долчев‘“, Штип, Северна Македонија: „Библиотеке – најмоћнији фактор за квалитетнији образовни процес“; Јасмина Ј. Луковић, Тијана В. Бацетић, Биљана М. Ристовић, Народна библиотека Ужице: „Едукативно-креативне радионице Дечјег одељења Народне библиотеке Ужице“; Душанка Папић, Драгана Петрић, Народна библиотека „Вељко Петровић“, Бачка Паланка: „Књига на позорници библиотеке“; Саша Луковић Васиљевић, Маја Новаковић, Народна библиотека „Стеван Сремац“, Ниш: „Навикавајмо младеж на добро, од тога све зависи: програми Одељења књиге за децу Народне библиотеке ‘Стеван Сремац’ у Нишу“; Снежана Б. Ненезић, Народна библиотека Крушевац: „Временска линија услуга за младе у Народној библиотеци Крушевац“; Рита Флеис, Градска библиотека Суботица: „Звездани и звездане, живи показивачи књига у библиотеци у Старом Жеднику“; Марија Љ. Шаровић, Нарциса С. Алексић, Народна библиотека Пирот: „Комадић који недостаје“; Јелена Чобић Станисављевић, Народна библиотека „Илија М. Петровић“, Пожаревац: „Библиотека – место за интелектуални, емоционални и социјални развој младих људи“; Смиља В. Тодорчевић, Наташа Љ. Булатовић, Библиотека града Београда: „Библиотека ‘Вук Караџић’ Нови Београд – у корак са растом детета“.

У другом делу паралелног програма одржан је летњи Форум Библиотекарског друштва Србије, са темом: „Инкубатор идеја за рад са децом и младима“. Учеснице Форума биле су: Катарина Новаковић (Градска би-

блиотека, Нови Сад): „Сарадња Секције БДС за културне и образовне програме и јавних библиотека Србије и региона на пројекту 'Од детета до поете'”; Елизабета Георгијев (Библиотека „Детко Петков”, Димитровград): „Секција за рад са децом и младима – неопходност поновног активирања и искуства претходног рада”; Виолета Ђорђевић (Библиотека града Београда): „Међународна сарадња и могућност едукације и сарадње кроз Ерсзмус+ пројекат”; Марија Ђурић (Модерна галерија Ваљево): „Потребе и могућности међусекторске сарадње – сарадња као основа за јачање потенцијала установа културе”; Анђелија Пругинић (Градска библиотека „Карло Бијелицки”, Сомбор): „Нове идеје и моћ сарадње”. Модератор Форума била је: Милица Матијевић, чланица УО БДС-а.

Радни део програма завршен је обраћањем др Драгане Милуновић, заменице управника Народне библиотеке Србије, у ком је истакла да је један од најважнијих закључка овогодишњег Библионета дефинисање националне стратегије у области пружања библиотечких услуга за децу и младе. Стога је наредни корак преузела Заједница матичних библиотека Србије, која ће покренути иницијативу према Министарству културе РС за дефинисање националне стратегије у области пружања библиотечких услуга за децу и младе, по узору на праксу других земаља у свету и региону.

Поводом Стручно-научног скупа „Библионет 2023” Градска библиотека „Карло Бијелицки” приредила је изложбу *80 година Малој њринца*. Изложбу је чинило преко сто различитих издања књиге *Мали њринц* Антоана де Сент Егзиперија, из приватне колекције Жане Гњатовић, библиотекарке Градске библиотеке „Карло Бијелицки”, и дечији радови настали током програма „Лето са Малим принцом”. Ауторка поставке је Ерика Вујић. За учеснике скупа организовано је стручно вођење кроз изложбу у Градском музеју Сомбор и Градску библиотеку. Сви учесници скупа имали су прилику да погледају представу Народного позоришта Сомбор *Тенор на зајам*, као и да се уз стручно вођење упознају са знаменитостима Сомбора. У оквиру програма, организована је и продајна изложба ручно рађених сапуна ученика ОШ „Доситеј Обрадовић”.

Импресиван број учесника, квалитетне презентације и дискусије, потврдило су да је Стручно-научни скуп „Библионет”, веома плодан простор за размену идеја и искустава, на коме смо ојачали наша професионална умрежавања и сарадњу. Такође, важно је истаћи да су неформални тренуци дружења, уз осмех и у пријатељском духу, били подједнако важни. Верујемо да ће се плодови овог скупа осећати у будућем раду, пројектима и истраживањима.

ПОВЕЗИВАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ И ТЕХНОЛОГИЈЕ

Дигитална хуманистика – научни скуп о дигитализацији,
Народна библиотека Крушевац, 25–26. септембар 2023.

Народна библиотека Крушевац је по први пут организовала стручно научни скуп о дигитализацији књижевне, архивске и музејске грађе уз подршку Министарства културе Републике Србије. Скуп под називом „Дигитална хуманистика” одржан је у просторијама Библиотеке, у периоду од 25. до 26. септембра 2023. године, уз присуство бројних стручњака из библиотечке и архивске делатности. Нажалост, планирано учешће страних излагача ове године је изостало, али то ни у ком случају не умањује успешност скупа.

Будући да су се послови дигитализације увелико интегрисали у свакодневни рад библиотека, музеја и архива, основни циљ конференције је да прерасте у традиционално место сусрета запослених у овим институцијама, и на тај начин омогући сталну размену идеја, унапређење знања и искуства на пољу дигитализације. У складу са постављеним циљем, оформљен је и сајт конференције на адреси <https://digitalnahumanistika.com/>, који ће се допуњавати одговарајућим садржајима.

Програм конференције био је доказ преданости организатора да обезбеди увид у различите аспекте дигиталне хуманистике, укључујући и значај и улогу дигиталних колекција; методе и технике формирања, чувања и презентовања дигиталних садржаја; примере постојећих дигиталних колекција; дигиталне библиотеке у контексту правне регулативе, пре свега ауторског права, заштите података и цензуре; међународне пројекте који се баве општом доступношћу дигиталних садржаја; али и савремене тенденције отвореног приступа дигиталним садржајима; као и проширену стварност (virtual reality – VR) и вештачку интелигенцију (artificial intelligence – AI).

Пленарно предавање одржала је проф. др. Александра Вранеш, говорећи о теоријским концептима дигиталне хуманистике. Поред већ увреже-

них бојазни о томе да ли ће традиционална књига и библиотека постојати у будућности, или ће их у потпуности заменити електронска књига и виртуелни извори знања и забаве, професорка је отворила и питање да ли је друштву хуманистика уопште потребна и да ли је дигитална хуманистика њен пут ка спасењу, односно опстанку. Ова разматрања о етичким димензијама дигиталних хуманистичких наука изазвала су нас да размислимо о ширим импликацијама нашег рада.

Два предавања по позиву била су прилика да се учесници упознају са достигнућима две значајне библиотеке у окружењу на пољу дигитализације и коришћења дигиталних технологија. Најпре је Тамара Бугиган Вучај представила дигиталну библиотеку Народне библиотеке Србије, као и активности Библиотеке из поменутог домена у националним и европским оквирима. Фокус другог предавања, које су одржале др Александра Тртовац и др Наташа Дакић, био је на приказу могућих истраживања из дигиталне хуманистике коришћењем дигиталних колекција Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”.

Током трајања конференције разноврсни говорници донели су различита искуства и увиде, подстичући ангажованост и дискусију учесника. Још једном је истакнута неопходност израде централног регистра, који би окупио све дигиталне садржаје установа културе. Представљене су и дигиталне колекције у отвореном приступу националних институција као што су Библиотека Матице српске и Историјски архив Војводине. Јавне библиотеке Србије такође су имале прилику да представе своје дигиталне колекције, базе података и различита софтверска решења, која доприносе демократизацији приступа знању. Значајно је истаћи да је платформа ResCarta означена као тренутно најбоље решење за формирање функционалне дигиталне библиотеке. Искуство у раду са овом платформом представиле су колеге из Библиотеке града Београда, Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис”, Чачак и Библиотеке шабачке, док је у Народној библиотеци Крушевац у току миграција података на платформу ResCarta. Посебан сегмент био је посвећен могућности примене електронских водича као помоћних уџбеника, који су развили стручњаци из Математичког института САНУ и АРХИМедиа група, као и могућности употребе колаборативних мудрих алата за подршку заједничког учења.

Конференција под називом *Дигитална хуманистика* одржана у Крушевцу, представља неоспорни успех. Није само приказала најновије тенденције развоја у датој области, већ је такође подстакла и осећај заједништва међу учесницима. Формат уживо, добродошао као одступање од виртуелног обичаја, још једном је истакао важност личних интеракција и случајних сусрета у стручном дијалогу, те се надамо да ће организатор успети у намери да се ова конференција одржава годишње и постане централно место окупљања свих који се баве заштитом културне баштине и промоцијом културне баштине представљене у виртуелном простору.

ЗЛАТНА КЊИГА БИБЛИОТЕКЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Један од битних разлога за оснивање научног и књижевног друштва Матица српска, у Пешти 1826. године, била је заштита и унапређење њеног *Лейописа*, данас међу најстаријим књижевним часописима који излазе у континуитету. То говори у прилог чињеници да је Матица српска од самих почетка неговала издавачку делатност и да је она била један од кључних сегмената њеног рада и полуга утицаја на културну делатност Срба и других народа како у Аустроугарској монархији тако и шире. Како се каже у њеном основном статусу, „Намјереније Матице јест расаспрострањеније књижевства... тј. да се књиге српске рукописне на свет издају и распрострањавају”. Матица се јавља као издавачка установа, како ће се много касније јавити Српска књижевна задруга у Београду.¹

Матица српска, а нешто касније и Библиотека Матице српске, настављају да негују традицију издаваштва. Библиотека Матице српске данас објављује три серије каталога својих раритетних збирки – *Ђирилске рукописне књиге БМС*, *Кайалої сїарих и реїких књига БМС*, *Кайалої леїаїа БМС*; затим Едицију *Кайалої њосебних збирки БМС*, књиге у едицијама *Траїови* и *Посебна издања*; зборник са Трибине *Савремени човек и савремени свеїї*. Библиотека је објавила *Грађу за исїорију Библиоїеке Маїице срїске* у шест књига, *Водич* о свом раду на више језика (1964, 1989, 1997, 2016), монографију *Библиоїека Маїице срїске: њоводом 185 їодина оїїварања за јавносїї* (2023), а такође је и суиздавач публикација са другим институцијама. Када су периодичне публикације у питању, објављује текућу *Библиоїрафију књига у Воїводини*, научни и стручни часопис *Годишњак Библиоїеке Маїице срїске*, своје гласило *Весїи*, каталоге изложби и друге публикације. Од 2016. године овим издањима придружује се и Едиција *Злаїна књига Библиоїеке Маїице срїске*.

На седници Управног одбора Библиотеке Матице српске, којом је руководио академик Миро Вуксановић, одлучено је да ће се 28. април обележавати као Дан Библиотеке Матице српске. Дан Библиотеке обележава се на датум од изузетног значаја за историју Матице српске. На тај дан 1864. године одржа-

на је последња пештанска седница Матице српске и целокупна покретна имовина, укупно 61 сандук, предата је Јовану Форовићу, власнику пароброда „Напредак“, који ју је без новчане надокнаде пренео у Нови Сад, тадашњу Српску Атину, у којој се и данас налази.²

Дан Библиотеке обележава се свечано уз присуство многобројних званица из културног и јавног живота покрајине, али и целе Републике Србије. Том приликом, угледним делатницима српске културе и науке, и библиотечким посленицима за допринос развоју библиотекарства и библиографског рада, додељује се Награда „Златна књига Библиотеке Матице српске“. Поред повеље и плакете, награду чини и округли сто о раду добитника, који се одржава у новембру исте године, као и зборник који окупља излагања са тог скупа.

Зборници се објављују у Едицији *Златна књига Библиотеке Матице српске* од 2016. године и конципирани су тако да се на почетку сваког зборника, као уводник, налази кратак есеј Селимира Радуловића, управника Библиотеке Матице српске и главног и одговорног уредника свих издања зборника, посвећен књизи и читању. Следи *Зайисник Жирија за Награду „Златна књига Библиотеке Матице српске“*, а затим радови учесника Округлог стола. Сваки зборник илустрован је фотографијама са доделе Награде „Златна књига Библиотеке Матице српске“, као и фотографијама са Округлог стола, посвећеног лауреату награде.

Први добитник Награде „Златна књига Библиотеке Матице српске“ био је академик Предраг Пипер, редовни професор универзитета, водећи српски слависта, научник и библиограф. Награда му је додељена на Дан Библиотеке Матице српске 2016. године. Зборник *Лингвистика и славистика у делу Преграја Пипера* окупља домаће, али и међународне лингвисте и слависте, који су са свог аспекта осветлили Пиперово дело. Уредник овог зборника је Драгана Д. Јовановић.

Поред уводног есеја управника Библиотеке Матице српске, у овом зборнику налази се и уводни текст о добитнику награде, председника жирија за доделу Награде „Златна књига Библиотеке Матице српске“ Мира Вуксановића. Следи рад Рајне Драгићевић који говори о мемоарској прози академика Пипера, са посебним освртом на књигу Милоша Јевтића *Живои језика: разговори са Преграјом Пипером*. Лука Меденица износи Пиперове ставове везане за теорију семантичких локализација, а његов допринос нормативној лингвистици осветљава Милан Тасић. Душанка Мирић говори о функционалном приступу феноменима граматике и језика у целини у научном деловању Предрага Пипера. Шта су вербалне асоцијације и који је Пиперов допринос њиховом проучавању тема је рада Милене Јакић. Академик Предраг Пипер бавио се проучавањем граматичке и лексичке семантике у српском, руском, пољском,

---

² Душица Грбић, „Вести у новосадској штампи о сеоби Матице српске из Пеште у Нови Сад, априла 1864. године“, *Годишњак Библиотеке Матице српске* (2015 [шт. 2016]): 66-69.

словеначком, македонском, украјинском, чешком, лужичкосрпском и другим словенским језицима, питањима опште лингвистике, историје словенске филологије и другим славистичким и лингвистичким питањима. Управо том сегменту његовог научног деловања посвећени су радови: Предрага Обућине, Даре Дамљановић, Митре Рељић, Здравка Бабића, Станислава Станковића, као и госта из Белорусије Миките Супрунчука. О Пиперовом библиографском раду говори Душица Грбић, док Мирјана Стојисављевић види Пипера као родоначелника српског филолошког програма. Јелена Стошић истиче идеју Предрага Пипера о значају заменичког система за схватање суштине семантичке структуре једног језика. Неда Павловић у свом раду представља Пиперова промишљања о неким нашим писцима, њиховом језику и њиховим језичким погледима, што је драгоценост за филолошку науку нашег језика.

Зборник под насловом *Пријоведни вез Радована Белој Марковића*, други по реду у Едицији *Злајна књија Библиотеке Мајнице српске*, осветљава дело познатог српског писца и успешног библиотечног посленика Радована Белог Марковића. Уредник зборника је Драгана Д. Јовановић.

У уводном делу налази се беседа о добитнику коју је је, на Дан Библиотеке Матице српске, изговорио Миро Вуксановић. Марковићев роман *Плава кайија* био је најинспиративнији за учеснике Округлог стола, па су тако о њему текстове написали Миро Вуксановић, Драгана В. Тодоресков, Стојан Ђорђевић и Оља Василева. Славко Гордић говори о Марковићевом роману *Лајковачка љубица*, а Марко Недић о његовим малим прозним формама. Весна Тријић бави се мотивом врана у роману *Пушњикова циљана*. Сања Анђелић пореди Марковићев роман *Лимунација у Ђелијама* са делом Исидоре Секулић *Кроника љаланачкој љубљи*. Мотивом смрти и ишчезнућа у прози Радована Белог Марковића бави се Наталија П. Јовановић, док мотив ватре у његовим делима обрађује Аљоша Нумић. Такође, и збирка приповедака Радована Белог Марковића *Живчана јајица* завредила је да се њоме позабаве Вања Јекић, Милица Кецојевић и Огњен Аксентијевић. Осим што је био књижевник, Радован Бели Марковић био је и дугогодишњи директор библиотеке у Лајковцу где је оставио дубок траг, о чему сведочи Остоја Продановић. На послетку, зборник се заокружује беседом самог лауреата на тему књига, као и изводом из разговора који је са Радованом Белим Марковићем водила новинарка Мила Милосављевић.

Трећи у низу зборника из Едиције *Злајна књија Библиотеке Мајнице српске* посвећен је познатом српском композитору, универзитетском професору и члану САНУ Светиславу Божићу и носи наслов *Бројаница Светислава Божића*. Композиције Светислава Божића написане на стихове Венцловића, Црњанског, Дучића, Настасијевића, Попе, и других српских писаца, посебно се истичу, а Божић потписује ауторство и јединствене поетске озвучене библиографије, која има више од хиљаду јединица. Уредник зборника је Драгана Д. Јовановић.

На самом почетку зборника објављене су две уводне беседе о добитнику, Мира Вуксановића. Тема српског песништва као инспирације за музичко

стваралаштво Светислава Божића главна је потка у радовима Милице Божић Синчук, Небојше Тодоровића, Анице Сабо и Соње Маринковић. Јован Делић истражује како је композитор био испирисан песмама Рајка Петрова Нога, док Бранка Радовић говори о естетизацији патриотизма код Божића и Црњанског. Весна Микић разматра Божићеву композицију за мешовити хор *Хомолска иџра*, инспирисану стиховима Васка Попе, а Јелена Јеленковић говори о омузиковљењу стихова Дејана Медаковића у опусу Светислава Божића. *Небесна литургија*, духовна поема владике Николаја Велимировића била је инспирација Светиславу Божићу да напише хорску композицију истог наслова о чему пише Игор Радета. Садејство музике Светислава Божића и поезије Јована Дучића и Момчила Настасијевића тема је рада Монике Новаковић. Дина Д. Војводић и Милош М. Маринковић разматрају композиторов сусрет са Црњанским на примерима песама *Химна* и *Сумаџра*. Снежана Николајевић приказује какав утицај има Студеница на живот и рад композитора Божића. Весна Пено говори о тишини која звучи у бројаници Светислава Божића. Божићево креативно повезивање са прошлошћу и византијском традицијом која одјекује и у садашњости разматра Иван Муди, гост из Португалије. Три аутора у овом зборнику, Милена Медић, Ивана Н. Медић и Марко С. Миленковић, из различитих углова осветљавају Божићеву оперу *Меланхолични снови њрофа Саве Владиславића*. Зборник се завршава текстом Рајка Петрова Нога о Божићевој музичко-поетској руковети *Србијо, иже јеси*.

Лауреат Награде „Златна књига Библиотеке Матице” за 2019. годину био је Лазар Чурчић, врсни познавалац старе српске књиге и старог српског издаваштва и штампарства, угледни библиотекар, библиолог и историчар српске књиге међународног угледа. Зборник радова *Лазар Чурчић – књигољуб и књигохранитељ* садржи тринаест текстова посвећених његовом делу. Уредник зборника је Оливера Кривошић.

На самом почетку, Душица Грбић, као Чурчићев дугогодишњи блиски сарадник, даје општи осврт на његов живот и рад. Мирјана Д. Стефановић говори о специфичностима језика и језичких облика које је Лазар Чурчић користио у својим књигама и текстовима. Он је био пасионирани истраживач старе српске штампане књиге, о чему у своме раду говори Катарина Мано Зиси. Боривој Чалић приказује Лазара Чурчића као врсног истраживача и познаваоца живота и дела Захарија Орфелина. У свом раду, Светлана Томин говори о доприносу Лазара Чурчића проучавању пете цетињске инкунабуле, а Душан Белча приказује Чурчића као поборника књижевног рада владике вршачког и митролита карловачког Јована Георгијевића. Ласло Пашћик представља лексикон Жојефа Сињеија са акцентом на српске књижевнике који су у њему заступљени. О старим српским књигама у Славистичкој библиотеци Универзитета у Падови говори гошћа из Италије Моника Фин. *Ејџиџом* је дело новосадског професора и будимског епископа Дионисија Новаковића и њиме се бави Жарко Војновић, као и Лазар Чурчић, у једном од својих текстова. Бранислава Јордановић у свом

раду пише о учешћу Лазара Чурчића као консултанта и рецензента у пројектима Педагошког музеја у Београду. Ненад Р. Љубинковић надахнуто говори о тројици великих зналаца са којима је сарађивао – Милораду Радевићу, Боровоју Маринковићу и Лазару Чурчићу. Као дугогодишњи предани библиотекар у Библиотеци Матице српске, Лазар Чурчић се бавио и истраживањем њене историје и деловања о чему је и писао. Тим сегментом његовог рада бави се Гордана Ђилас. Вера Црљић пише о ангажовању Лазара Чурчића на уређењу и рестаурацији библиотеке у Пакрацу у Славонији. Зборник затвара текст лауреата под називом *Мала сећања једној библиотекарки*.

Као пета књига у Едицији *Златна књига Библиотеке Матице српске*, 2020. године из штампе је изашао зборник *Марија Клеут – сагледавање контекста*, посвећен раду наше истакнуте историчарке књижевности, професорке емерите Новосадског универзитета Марије Клеут. Уреднице овог зборника су Љиљана Пешикан-Љуштановић и Оливера Кривошић.

Зборник отвара рад Љиљане Пешикан-Љуштановић, наглашавајући да научни рад Марије Клеут карактерише комплексно сагледавање предмета властитог истраживања у поетичком, књижевно-историјском, социокултурном контексту, и то не само у националним него и ширим оквирима. Снежана Д. Самарџија истиче значај монографије о Ивану Сењанину коју је Марија Клеут написала још пре три деценије, али која је и данас значајан извор за оне који се баве том тематиком. Вера Васић анализира значај лексиколошке анализе коју је Марија Клеут користила у тумачењима епске поезије. Скоро детективски минуциозно и свестрано истраживање које је Марија Клеут спровела, реконструишући постанак необичне рукописне књиге под називом *Ерланџенски рукопис*, тема је рада Лидије Д. Делић. Јасмина Јокић представља Марију Клеут као приређивача неколико збирки народне књижевности из Едиције *Библиотека усмене књижевности*, коју је објавила Матица српска у сарадњи са Институтом за књижевност и уметност у Београду. Марија Клеут је као истраживач, кроз сопствену визуру, понудила интерпретације везане за готово све жанрове усмене књижевности, а рад Смиљане Ђорђевић Белић осветљава специфичан део усмене лирике Срба северно од Саве и Дунава из 18. и 19. века – ројтанске песме – којима се бавила и добитница Награде „Златна књига Библиотеке Матице”. Оливера Радуловић у свом раду указује на значај истраживања Марије Клеут, посвећеног пословицама Јована Мушкатиrowића и њиховом односу према Библији. Рад Вање Баришић Јоковић бави се значајем приређивачке антологије *Једнославни облици народне књижевности* Марије Клеут, која се мора сагледавати у ширем књижевном контексту, као и у библиографском опусу ауторке. Радослав Ераковић анализира тумачења Марије Клеут приликом упоредног ишчитавања стваралаштва двојице Пишчевића, оца и сина – Симеона и Александра, у чијим је делима описана судбина српских граничарских фамилија настањених у Русији. Драгољуб Перић у свом раду говори о интересовању Марије Клеут за бележења српског вербалног фолклора и обичаја који су прет-

ходили сакупљачком раду Вука Стефановића Караџића. На концу, Медиса А. Колаковић даје селективну библиографију радова Марије Клеут. Завршну реч даје сама добитница Награде „Златна књига Библиотеке Матице” својом причом о Библиотеци Матице српске.

За 2021. годину, лауреат Награде „Златна књига Библиотеке Матице” био је Горан Петровић, академик и један од најчитанијих и најпревођенијих српских писаца своје генерације. Зборник под називом *Традиција и фантасијика у делу Горана Пејровића* окупља текстове десет стручњака из области књижевности и лингвистике. Уредник зборника је Оливера Кривошић.

Рајна Драгићевић у свом раду говори са позиције лингвисте о односу Горана Петровића према језику и речима. Затим, Милош М. Ковачевић расветљава појам рекурвенције, односно приказује различите врсте „понављања елемената и образаца” унутар Петровићеве приче *Бојородица и друја виђења*. Можда најпознатијим Петровићевим романом *Сийничарница код срећне руке* баве се три аутора – Ђорђе Писаров, Јелена Марићевић Балаћ и Милена Кулић – који са различитих аспеката дају своје виђење романа. Роман *Ојсага цркве Свејої Сјаса* у својим радовим анализирају Љиљана Пешикан Љуштановић и Јован Делић. Зоран Ђерић и Настасја Писарев представљају роман *Исјод ѿаванице која се љусја* свако из своје визуре. Милета Аћимовић Ивков анализира Петровићеву збирку записа *Прејраживач*. На послетку, зборник заокружује кратка прича Горана Петровића под називом *Нејознајћа реч*.

Љиљана Пешикан-Љуштановић, професорка емерита Новосадског универзитета и истакнута историчарка књижевности, примила је Награду „Златна књига Библиотеке Матице” за 2022. годину. Зборник посвећен њеном раду носи наслов *Љиљана Пешикан-Љуштановић – сјрасји чиијања* и уредиле су га Лидија Делић и Драгана Д. Јовановић.

Једна од уредница, Лидија Делић, отвара овај зборник својим радом, који даје преглед спектра проучавања фолклористичких истраживања Љиљане Пешикан-Љуштановић. Следи рад Дејана Ајдацића, који разматра допринос Љиљане Пешикан-Љуштановић тумачењу књижевне фантастике. Интересовање добитнице Награде „Златна књига Библиотеке Матице српске” за савремене фолклорне феномене и њихова интерпретација, тема су рада Смиљане Ђорђевић Белић. Љиљана Пешикан-Љуштановић бавила се и проучавањем кратких говорних форми у делима Нушића, Андрића и Александра Поповића о чему пише Милена Зорић Латовљев. Усмена књижевност је област којом се Љиљана Пешикан-Љуштановић континуирано бави. Овде се издваја посебно усмена лирска поезија и њени различити жанрови и аспекти, са посебним нагласком на дела намењена деци попут успаванки о чему говоре радови Јасмине Јокић и Иване Мијић Немет. Осим усмене лирике, Љиљана Пешикан-Љуштановић је тумач и фантастичне прозе за децу што је приказано у раду Драгољуба Перића. Истраживања фантастике свакако заузимају значајно место у богатом опусу добитнице Награде „Златна књига Библиотеке Матице” о чему пише

Тијана Тропин. Марија Клеут анализира књигу *Змај десџоџи Вук – мии, исџо-рија, џесма* што је уједно и докторска дисертација Љиљане Пешикан-Љуштановић. Пешикан-Љуштановић је такође приредила и пет антологија и антологијских избора, а једну од њих – под називом *Лирске народне џесме*, анализира у свом раду Јеленка Пандуревић. Тематски и методолошки разноврсним радовима Љиљане Пешикан-Љуштановић, посвећеним лирској усменој поезији, треба додати и радове посвећене проблематици погребне поезије, са акцентом на тужбалице, о чему у свом раду говори Данијела Поповић Николић. Да су научна интересовања добитнице Награде „Златна књига Библиотеке Матице” заиста разноврсна доказује и рад Мирослава Радоњића који се бави њеним аналитичким и студиозним сагледавањем драмске књижевности и позоришне уметности. Горана Раичевић се у свом раду бави иновативним тумачењима Љиљане Пешикан-Љуштановић дела Боре Станковића. Медиса А. Колаковић даје селективну библиографију радова Љиљане Пешикан-Љуштановић. Зборник је заокружен беседом саме добитнице Награде о Библиотеци Матице српске коју назива „чудесна кућа од књига”.

Зборници који се објављују у Едицији *Злајна књија Библиоџеке Матице српске* значајан су сегмент издавачке делатности Библиотеке. До сада је објављено седам књига зборника, са око сто радова домаћих и страних, еминентних, културних и научних радника. Текстове у зборницима пишу махом блиски сарадници и добри познаваоци рада лауреата Награде „Златна књига Библиотеке Матице”, осватљавајући можда неке скривене сегменте које нико до тада није изнео на светлост дана. С обзиром на чињеницу да је сваки зборник везан за једно име, он представља изузетан допринос проучавању рада и деловања тог посленика српске науке и културе.

МОНОГРАФИЈА О БИБЛИОТЕЦИ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Грбић, Душица, Гордана Ђилас и Александра Драпшин. *Библиотека Матице српске: Поводом 185 година од отварања за јавност 1838*. Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2023.

Славећи 185 година од отварања за јавност (1838), Библиотека Матице српске објавила је монографију *Библиотека Матице српске*, чије су ауторке Душица Грбић, Гордана Ђилас и Александра Драпшин, изузетни зналци библиотекарства и историје Библиотеке Матице српске. Уз ову публикацију, поред изложбене поставке рукописних и старих штампаних књига и реткости изузетне вредности, свечано је обележен Дан Библиотеке Матице српске 28. априла 2023. године. Тај дан се прославља као Дан Библиотеке од 2016. године, јер је сеоба Матице и њене Библиотеке из Пеште у Нови Сад започета баш на тај датум, давне 1864. године.

Већ у „Уводној напомени“, осим о поводу писања, ауторке су укратко образложиле структуру монографије, наводећи да садржи кратак осврт на историјат Библиотеке Матице српске, што је уједно и назив првог поглавља, као и на њене послове, фондове и технолошко осавремењавање, чиме се баве у оквиру централног поглавља „Послови Библиотеке Матице српске и фондови“, а употпуњена је и великим бројем илустративних прилога.

У првом поглављу приказан је кратак историјат Библиотеке Матице српске, најстарије српске библиотеке националног значаја и прве јавне научне библиотеке, која је утемељена у Пешти 1826. године, у окриљу Књижевног друштва Матице српске, основаног са циљем да омогући излагање часописа *Лейбиш Матице српске*. Ауторке су хронолошки приказале на који начин се развијала Библиотека Матице српске, при чему је посебна пажња усмерена на описивање почетног фонда, па тако нпр. читалац ове монографије има увид у

списак од 24 наслова публикација које је Руска академија наука из Санкт Петербурга упутила Библиотеци. Те публикације су и прве књиге доспеле разменом у Библиотеку Матице српске, уз пет наслова књига дародавца Атанасија Стојковића, члана Руске академије наука и великог српског патриоте, што је први лични поклон који је дарован Библиотеци. Затим се говори о првим великим збиркама које је Библиотека добила и свим значајним дародавцима, који су знатно допринели богаћењу фонда, пре свега о Платону Атанацковићу и Сави Текелији, као и о библиотекарима који су утицали на њен даљи развој, уређење и свеукупни напредак, од оснивања до данашњих дана. С тим у вези, треба истаћи да, захваљујући историчару и библиотекару Јовану Радонићу (1873–1956), Библиотека данас располаже најбогатијом и најкомплетнијом збирком старе српске периодике. Ту су и значајни подаци о првом публикованом каталогу и каталогизацији књига, о развоју набавке и размене публикација с разним институцијама, о обавезном примерку, као и о њеној модернизацији и унапређењу, које је започето, пре свега, електронском обрадом публикација 1989, а настављено у складу са новим технолошким постигнућима.

Друго поглавље, уједно и централно, носи назив „Послови Библиотеке Матице српске и фондови” и садржи потпоглавља о одељењима Библиотеке: „Стара и ретка књига и легати”, „Набавка и размена публикација”, „Каталошко-библиографска обрада”, „Чување и коришћење публикација”, „Матични послови”, „Реферални центар”, „Заштита публикација”, као и потпоглавља која нас информишу о свеукупној делатности Библиотеке Матице српске и активностима које је успешно представљају и промовишу: „Дигитална библиотека”, „Издавачка делатност”, „Дан Библиотеке Матице српске и Награда ‘Златна књига Библиотеке Матице српске’”, „Изложбе”, „Трибина ‘Савремени човек и савремени свет’”, „Награда ‘Сретен Марић’”, „Стручни и научни скупови, конференције и акредитовани семинари” и „Награде и признања”.

У потпоглављу „Стара и ретка књига и легати” ауторке су велику пажњу посветиле опису значајних и богатих збирки реткости, које се непрекидно прибављају од самог настанка Библиотеке, што сазнајемо још у „Уводној напомени”, и по којима је данас Библиотека Матице српске једна од најбогатијих и најпознатијих. Истакнут је и нарочит значај библиотека целина – личних библиотека знаменитих личности и библиотека установа и друштава, по којима је Библиотека такође позната. Затим се у другом делу говори о пословима микрофилмовања и дигитализације старих периодичних публикација, о превентивној заштити и конзервацији и рестаурацији старих и ретких књига (о чему још детаљније можемо читати и у оквиру потпоглавља „Заштита публикација”), о уређењу, обради и заштити старих и ретких књига других институција, о сарадњи на пројектима са другим институцијама, посвећених опису и очувању књижног наслеђа.

Наредна потпоглавља посвећена су пословима набавке и размене публикација, опису послова каталошко-библиографске обраде монографских и

серијских публикација, израде текуће библиографије за територију АП Војводине и ЦИП записима, као и аутоматизацији библиографског пословања, каталогизацији са нормативном контролом, чиме су створени услови за успостављање конзистентног узајамног каталога и развој објектно-релационе каталогизације, Завичајној збирци и Посебним збиркама Библиотеке Матице српске, њиховом оснивању и специфичностима.

У одељку „Чување и коришћење публикација” приказана је структура овог одељења, као и правила коришћења услуга Библиотеке Матице српске, а могу бити интересантни и подаци о просечном броју учлањења и просечном броју публикација, које се користе током једне календарске године. Ово потпоглавље посебно је значајно за потенцијалне кориснике Библиотеке Матице српске, јер садржи све неопходне информације о фондовима, броју и типовима читаоница у Библиотеци, о различитим могућностима и опреми за рад, као и информације о средствима промовисања, информисања и комуникације са корисницима у Библиотеци (услуга *Пиџајџе библиоџекара Библиоџеке Матице српске*, оглашавање на Фејсбук страници и Инстаграму итд.).

Део „Матични послови” обавештава нас о матичним функцијама Библиотеке Матице српске која координира библиотечко-информативну делатност у Војводини, о организацији стручних испита и одржавања акредитованих програма сталног стручног усавршавања, о редовним годишњим надзорима над стручним радом библиотека у оквиру матичне надлежности, о организацији стручних семинара за библиотекаре итд. Тематска целина насловљена „Реферални центар” такође је од велике важности за потенцијалне кориснике будући да, на основу наведених информација, могу сазнати које све врсте услуга пружа ово одељење (претраживање цитираности радова научних радника, међубиблиотечка позајмица из иностранства, тематска претраживања у страним базама података итд.).

У последњим потпоглављима монографије дат је опис Дигиталне библиотеке, њених целина и опреме за дигитализовање. Затим се говори о издавачкој делатности Библиотеке, при чему читаоци могу стећи увид у велико богатство и разноврсност публикованих издања од изузетне важности за српску културу. Значајна пажња посвећена је опису едиције *Кашалої сїарих и реїких књиїа Библиоџеке Матице српске*, као и раду на персоналним библиографијама, међу којима се издваја *Библиоџрафија Иве Андрића* у две књиге, као највећа персонална библиографија у српској културној историји.

На крају, читаоци се могу информисати и о манифестацијама које се одржавају у Библиотеци, о електронским и штампаним изложбама, трибини „Савремени човек и савремени свет”, која је установљена још 2015. године, о Награди „Сретен Марић”, коју су установили Општина Косјерић и Библиотека Матице српске, а која се додељује бијенално од 2005. године за најбољу књигу есеја, као и о стручним и научним скуповима, конференцијама, акредитованим семинарима и разним радионицама, одржаним у циљу стручног усавршавања.

Завршни део монографије садржи информације о наградама и признањима које је добила Библиотека Матице српске, од 1966. године до данас, од којих је последња – „Сретењски орден првог реда” додељена 15. фебруара 2023. за нарочите заслуге у прикупљању и очувању књижног фонда од историјског и културног значаја, а поводом 185 година од почетка њеног јавног рада.

Осим приказа историјског развоја Библиотеке и њених послова, ова монографија је веома упечатљива и визуелно, почевши од самих корица, које су илустроване заставицом из рачанског рукописа *Сѣихолоија Киѣријана Рачанина* (18. век), па до њене унутрашњости – скоро свака страница употпуњена је фотографијама, које илустративно приказују сегменте онога о чему се говори, од почетка до краја. Одељак „Стара и ретка књига и легати” можда је и најбогатији по броју и разноврсности илустрација старих и ретких књига и реткости од изузетног значаја. Тако, рецимо, читалац може да види најстарију књигу Библиотеке Матице српске – *Майичин айосѣол* из 13. века, писан на пергаменту, као и следеће (навешћемо само неке): *Псалтир Гаврила Тројичанина* из 17. века, *Текелијин рукопис* из 18. века, рукописну музикалију *Грчка ѣсалѣиѣија* из 18. века, србуљу *Окѣиох ѣрвоѣласник* из 15. века, неке од елзевира и алдина, неке од руских штампаних књига, *Сѣемаѣоѣрафију* Христофора Џефаровића из 18. века, која садржи грбове јужнословенских земаља, *Славеносерѣиски маѣазин* из 18. века, уредника Захарије Орфелина итд. Осим тога, могу бити интересантне и фотографије великог броја старих књига, које садрже посвете и белешке знаменитих личности.

У каталогу се могу се видети и фотографије одељења, фотографије читаоница, апаратуре за конзервацију и рестаурацију књига, те фотографије неких рестаурисаних књига из Сентандреје, фотографије изложби, разних издања Библиотеке Матице српске, као и публикација из Посебних збирки. Осим тих, постоје и оне које илуструју разне догађаје и дешавања у Библиотеци, што читаоцима, поред потребних информација, пружа и велики естетски ужитак. Аутори фотографија су Соња Сулоцки Јегдић, Владимир Шанталаб и Бранислав Вареника.

Књигом *Библиотека Матице српске: Поводом 185 година од ѣтварања за јавносѣи 1838*, ауторке Душица Грбић, Гордана Ђилас и Александра Драпшин дале су шири увид у историју настанка и развоја Библиотеке Матице српске, у богатство њених фондова и врсте послова које обавља, по чему је тренутно то најпотпунија монографија о Библиотеци Матице српске, а у припреми је и потпуније и обимније издање, како су ауторке наговестиле у „Уводној напомени”. Читаоци ове значајне публикације засигурно ће добити не само потребне информације о историји и функционисању једне од најзначајнијих установа српске културе, већ ће имати прилику да заиста уживају, откривајући многе реткости и драгоцености које Библиотека Матице српске има да понуди.

БЛАГО ЗАПИСАНО НА СТРАНИЦАМА

Идризовић, Ненад. *Три века Библиотеке Српске патријаршије: откривено благо*. Београд: Архив Српске православне цркве; Библиотека Српске патријаршије; Музеј Српске православне цркве, 2023.

Књига ђакона Ненада Идризовића, теолога, библиотекара, хиперборејца, проистекла је из дугогодишњег прилежног истраживања развоја манастирских и црквених библиотека, а представља приређену и допуњену докторску дисертацију под називом „Патријаршијска библиотека Српске православне цркве 1706–2006”, коју је аутор одбранио на Филолошком факултету Универзитета у Београду, 2016. године.¹ Захваљујући темељном интересовању за црквену историју и историју Српске православне цркве, а тиме и за њену Библиотеку, Идризовић нас вешто води кроз триста и више година настајања, постојања и опстајања овог вредног књигохранилишта и саме црквене јерархије.

У читање нас уводи текст проф. др Гордане Стокић Симончић, која истиче да нам се, захваљујући Идризовићевој обимној студији, на скоро 300 страница, Библиотека „дефинитивно указала као најстарија активна књижна збирка у Србији и најстарија институција културе и образовања у Београду”. Основана је више од сто година пре Српског ученог друштва (1841), из кога је потекла данашња Српска академија наука и уметности док је, сетимо се, Матица српска основана 1826.

Развојни пут Библиотеке Српске патријаршије пратимо кроз седам периода: први (1706–1737), обухвата мучне године после Велике сеобе Срба у Хабзбуршку монархију, обојене непрестаном борбом за сопствени језик, култу-

---

¹Чланови комисије: проф. др Војислав Јелић, проф. др Владимир Вукашиновић и проф. др Гордана Стокић Симончић (ментор).

ру и веру, и то од времена када је библиотека упокојеног патријарха Арсенија III Чарнојевића пренета из Сентандреје у Сремске Карловце; следи стогодишњи узлазни ход патријаршијске књижнице од спајања фондова из Сремских Карловаца и Београда до смрти великог књигољупца митрополита Стефана Стратимировића (1837); трећу етапу карактерише успорени развој библиотечног фонда и његове организације, који траје годово цео један век, да би четврта била посвећена кратком деветогодишњем периоду до почетка Другог светског рата (1932–1941). Следи једно од најтежих раздобља у очувању културног блага СПЦ, када оснивањем НДХ и анексијом Срема започиње масовна конфискација црквених предмета, укључујући рукописе и књиге, из православних цркава и манастира. Шести период описује године друге половине 20. века, а седми најављује новине које је донео 21. век.

Читајући ову научну монографију, која се у првом свом делу, између осталог, наслања на увиде из радова Љубомира Дурковића-Јакшића, Радослава Грујића, Чедомира Денића и Димитрија Руварца, потом на дела Лазара Чурчића, Зорана Ракића, Радована Пилиповића, а најуверљивије на обиље први пут објављене архивске грађе, пред нама израћају упечатљиви портрети Мојсија Петровића, Викентија Јовановића, Стевана Стратимировића, Димитрија Руварца, патријарха Варнаве и осталих црквених поглавара. У овим проицљивим биографским записима, заснованим на тежишној књизи епископа Саве – *Српски јерарси* и на архивским изворима, историја сведочи да је динамика развоја Патријаршијске књижнице увек била у рукама црквених поглавара – митрополита и патријараха, те да је њихов однос према записаном и штампаном благу често одређивао начин организације и унапређења библиотеке. Срећа је, сазнајемо из књиге, да је таквих књигољубивих јерарха било више. Први пример налазимо код митрополита београдског, потом и карловачког Мојсија Петровића (1667–1730). Установио је фонд Митрополитске библиотеке у Београду, опремио наменске просторије за фонд у Старом двору те успоставио, дипломатском вештином, набавку богослужбених књига из Русије. Направићемо овде мали паралелни ток – на први поглед, књига је бременила опсежним текстом у фуснотама и неретко тај лавиринт позивања на изворе читаоцу отежава да урони у живописну културно-историјску потку ове студије. Међутим, баш у тим фуснотама крију се посласнице за оне који воле информацију из прве руке или проширену биографску белешку. Тако на 24. страни, у ситној ноги читамо превод молбе (са немачког језика), коју је митрополит Мојсије Петровић упутио аустријском цару да му дозволи оснивање ћирилске штампарије. Између осталог, митрополит пише да због недостатка црквених и школских књига „из дана у дан расте и повећава се међу народом неверство, које га служењу његовог височанства чини све неспособнијим”. Данашње дипломате имале би штошта да науче из овог писма. До краја књиге читаоцу не преостаје ништа друго до да погледом шара горе-доле, у потрази за још неким бисером. И наћи ће га.

У следећем периоду, уздиже се дело митрополита-библиофила Стефана Стратимировића (1790–1836): побољшање смештаја књига, велико увећање и организација фонда у 12 група која је до данас остала на снази. Овде до изражаја долази ауторово стручно библиотечко знање: начини инвентарисања, груписања и смештаја фонда минуциозно су описани. Довољан је податак да у целој студији аутор открива и коментарише 16 сачуваних рукописних инвентара, почевши од анонимног преписа заоставштине патријарха Арсенија III Чрнојевића из 1706. у коме је садржан и почетни фонд Патријаршијске библиотеке. То је кључна теза о зачетку Библиотеке у овој студији. Даље, књига приказује и први рукописни каталог из 1776, преточен у први штампани каталог из 1778. Побројани су хронолошки сви библиотекари, од први пут споменутог Мојсија Путника (1752) до управитеља из данашњих дана.

Библиотека Српске патријаршије је, током свог вишевековног постојања, услед сложених и драматичних друштвено-политичких дешавања, често мењала своје седиште у различитим државама (Београд, Сремски Карловци, Сентандреја), унутрашњу организацију, сходно томе и свој назив (у више наврата), затим намену, бивајући с времена на време и библиотека и књижара, али је свој фонд углавном умножавала – куповином, поклонима и богатим личним легатима. У свој фонд уврстила је библиотеке Илариона Руварца, Захарија Орфелина, Богословског училишта у Сремским Карловцима, патријарха Варнаве, Богословског друштва „Слога”, Богословије Светог Саве, а скоро свакој овој књижној збирци у студији је посвећено по поглавље. Дужна пажња указана је раду библиотекара – у ранијим временима Мојсија Путника, Илариона и Димитрија Руварца, док у 20. веку сазнајемо о ангажовању Владимира А. Мајевског, Љубомира Дурковића-Јакшића и посвећеника Радослава Грујића. Време патријарха Варнаве Росића (1930–1937) обележила је темељна реорганизација фондова у Сремским Карловцима и Београду, узлет у сваком библиотечком смислу, изградња зграде Патријаршије у Београду. Ангажман Радослава Грујића – да се после рата поврати конфисковано црквено благо, као и вештина Љубомира Дурковића-Јакшића – да се целокупна библиотечка грађа Патријаршијске библиотеке из Загреба врати и смести, подробно су описани, а горак укус и туга после читања тешко могу изостати.

Стиче се утисак да је књига крајњи дестилат свега написаног, а то поткрепујемо приказаном литературом на двадесетак страна, а још више грађом из тринаест архива. Закључци су проверљиви у изворима, штампаним и у оновременој публицистици. Пример је поглавље „Непроцењиво закопано благо” које нам открива раније готово неспоминан текст Јована Живковића, алијас Јована Даниловца, из 1890. (из кога је наслов овог поглавља позајмљен). Још смо дужни један податак: о Димитрију Руварцу, историчару, полемичару, библиотекару Библиотеке Српске патријаршије у тридесетогодишњем стажу и плодном аутору, овде су посвећени упечатљиви лирски описи, нарочито они које боје његов однос са протом Радославом Грујићем и сведоче о његовом брит-

ком перу, али и крајњем поштењу и залагању да фонд Библиотеке сачува и учини доступним.

Студија садржи излете ван временског оквира назначеног у наслову, попут кратке повести о Дворској библиотеци деспота Стефана Лазаревића (стр. 25) и судбини њених рукописа, те за читаоца релевантну литературу о овој инспиративној теми. Остала тематска проширења односе се на подробно описане прилике у штампарству, покушаје оснивања штампарија у раном 18. веку, на преглед развоја целокупног библиотекарства у нас, од оснивања националних културних институција и читалишта до савремених библиотечких тендеција у информатичкој ери. Незаобилазна су и питања цензуре. Истина је да све ове теме употпуњују и живо боје портрет ове времешне, али прве, даме међу српским библиотекама.

О савременим подухватима у Библиотеци Српске патријаршије, која је данас део српског библиотечког система и која се све више отвара и напредује у стручном усавршавању, читамо у последњим поглављима ове књиге. Пред нама је целовит тровековни развојни пут Библиотеке Српске патријаршије, у широком друштвеном, културном, просветном, црквеном и политичком контексту исписан пером богослова, библиотекара и искусног истраживача архива.

***БИБЛИОТЕКАР: часопис за теорију и праксу
библиотекарства***
М53, научни часопис од 2010. године.

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ ПРИЛОГА

Часопис *Библиотекар* покренут је 1948. године, само годину дана по оснивању Библиотекарског друштва Србије (БДС). У периоду од 1948. до 1997. године изашло је укупно 210 бројева, после чега је настала вишегодишња пауза. Излагање *Библиотекара* обновљено је 2006. године захваљујући финансијској подршци Министарства културе Републике Србије.

Матични научни одбор за језик и књижевност Министарства за науку и технолошки развој је часопису *Библиотекар* доделио **категорију М53 (научни часопис)** 2010. године. Према најновијој категоризацији часописа за 2016. годину часопис је задржао категорију М53.

Ово Упутство усклађено је са „Актом о уређивању научних часописа“ Министарства за науку и технолошки развој од 9. јула 2009. године и њиме се уређује начин обликовања и достављања научних и стручних прилога редакцији *Библиотекара*.

За ауторска права достављених прилога одговарају аутори. Аутори чији су радови прихваћени потписују изјаву да су упознати са упутствима за ауторе и обавезама аутора дефинисаним у Уређивачкој политици часописа, као и уговор о преносу ауторских права на издавача часописа *Библиотекар*, то јест на Библиотекарско друштво Србије. БДС ће прихваћене прилоге објавити и у електронској форми, а има право да користи и сажетке радова или изводе из достављених радова.

Редакција *Библиотекара* обавестиће аутора уколико је текст прихваћен у року од највише два месеца од пријема рада, али задржава дискреционо право да радове процени и да их не објави уколико утврди да не одговарају садржинским и формалним критеријумима.

Редакција се залаже за отворен приступ информацијама и објављивање текстова различитих типова, у којима аутори слободно изражавају своје

идеје. Не врши цензуру, идеолошку нити било какву другу, али се ограђује од ставова својих сарадника.

Молимо сараднике да своје прилоге прилагоде тематској и формалној структури часописа, као и да на послатим прилозима назначе за коју су рубрику писани. Часопис *Библиоџекар* има следеће рубрике: Тема (у којој се објављују радови написани по позиву), Пракса, Хроника, Документи, Прикази.

Молимо сараднике да у циљу уједначавања формалне структуре прилога поштују **следећа правила**:

- Радови би требало да садрже од 10.000 до 30.000 карактера (са размацима), то јесте да не буду дужи од једног ауторског табака.
- Текстови би требало да буду писани на српском (ћирилицом) или енглеском језику, величина фонта за наслове је 16, за поднасловe 14, за основни текст 12, за сажетке и кључне речи 11, за напомене (фусноте) 10, а врсте фонтова су следеће: Times New Roman – Serbian – Cyrilic, односно Times New Roman – English. Проред је 1,5.
- Текстови треба да се шаљу у дос формату програма Microsoft Word или неког другог едитора текста отвореног кода. Документ треба именовати на следећи начин: име и презиме аутора, наслов прилога, датум.
- У горњем левом углу прве стране наводе се: пуно презиме и име (свих) аутора, пун (званичан) назив и седиште установе аутора (афилијација) и електронска адреса аутора. Пожељно је навести и годину рођења аутора због увида у његов научно-стручни рад у централној нормативној бази података Народне библиотеке Србије. Веома је пожељно да се наведу и средња слова аутора. Функција и звање аутора се не наводе.
- Наслов треба да што верније опише садржај чланка. У интересу је аутора да се користе речи прикладне за индексирање и претраживање. Ако таквих речи нема у наслову, пожељно је да се наслову придода поднаслов. Наслов се даје на српском и енглеском језику.
- Сажетак (апстракт) је кратак информативан приказ садржаја чланка који читаоцу омогућава да брзо и тачно оцени његову релевантност. У интересу је аутора да сажетци садрже термине који се често користе за индексирање и претрагу чланака.
- Испод наслова на српском језику наводе се сажетак (100–250 речи) и кључне речи (2–8) на српском језику.
- На крају прилога наводи се листа референци (Литература). Како би часопис био индексиран у светским базама, у литератури се све јединице наводе на латиници (не преводе се) уз напомену *на ћирилици* за ћирилична издања. Референце се наводе абecedним редоследом.
- Испод листе Референци следи: презиме и име (свих) аутора, назив и седиште установе аутора (афилијација) на енглеском језику, електронска адреса аутора, наслов рада на енглеском језику, сажетак и кључне речи

на енглеском језику, евентуалне друге напомене о ауторским правима, преводиоцима и слично.

- Када се први пут наводи страном име у тексту, у загради треба да се стави име исписано у оригиналу; када се следећи пут помиње исто име, у наставку текста треба да буде доследно и истоветно транскрибовано без помињања у оригиналу.
- Код навођења страних израза, термина и скраћеница, превод израза и термина, као и развијен облик скраћеница треба да се ставе у одговарајуће напомене (фусноте).
- Табеларни и графички прикази треба да буду дати на једнообразан начин. Пожељно је да наслови свих приказа, а по могућству и текстуални садржај буду дати двојезично, на српском и енглеском језику.
- Напомене (фусноте) дају се при дну стране на којој се налази коментарисани део текста, најобимније не би требало да прелазе 100 речи и нумеришу се арапским бројевима у континуитету у целом тексту. Напомене треба да се користе мање за коментаре, а више за навођење литературе.
- Напомене у раду наводе се језиком и писмом публикације.
- Стил цитирања и навођења напомена (фуснота) и израде листе референци (литературе, библиографије) на крају рада је Чикаго стил – Chicago Style (Humanities).

УПУТСТВО ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЧИКАГО СТИЛА БИБЛИОГРАФСКОГ ЦИТИРАЊА

**Напомена: Ово Упутство је превод делова оригиналног упутства Chicago Style Citation Quick Guide преузетог са веб-адресе http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Наведени примери су **углавном** из домаће праксе.

Чикаго стил библиографског цитирања је најзаступљенији начин цитирања у хуманистичким научним дисциплинама. Његова популарност је велика јер је врло флексибилан и могуће је, без већих проблема, у правила укључити нове носиоце информација. Овим начином цитирања могуће је представити библиографске јединице у фуснотама/напоменама у дну текста као и у библиографији/литератури наведеној на крају текста. За ове две врсте навођења важе засебна правила. У примерима који следе наведени су најчешћи облици докумената који се користе као цитати.

КЊИГЕ

БЕЗ АУТОРА

Напомена или фуснота (у даљем тексту **Ф**): редни број. *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. *EU i vi: kratak pregled dostignuća EU* (Београд: Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, 2011), 39–40.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: *EU i vi*, 17.

Библиографија (у даљем тексту **Б**): *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. *EU i vi: kratak pregled dostignuća EU*. Београд: Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, 2011.

ЈЕДАН АУТОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

16. Ф. 1. Vesna Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK* (Београд: Zadužbina Andrejević, 2007), 16.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK*, 19.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Bulajić, Vesna. *Književna nacionalnost i UDK*. Београд: Zadužbina Andrejević, 2007.

ДВА ИЛИ ТРИ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.¹⁵

Ф. 1. Мирјана Бабовић и Светлана Јанчић, *Алфабейски књијоло монографских публикација: израда и формирање* (Београд: Народна библиотека Србије, 1985), 42.

---

¹⁵ Код трећег аутора додаје се и треће име и презиме, а прво и друго се одвајају зарезом.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Бабовић и Јанчић, *Алфабетски каталог монографских публикација*, 49.

Б: Презиме, Име и Име и Презиме аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Babović, Mirjana i Svetlana Jančić. *Alfabetski katalog monografskih publikacija: izrada i formiranje*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1985. (na ćirilici)

ЧЕТИРИ ИЛИ ВИШЕ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и др./et al., *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vladimir Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon* (Beograd: Nolit, 1984), 101.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon*, 98.

Б: Презиме, Име, Име и Презиме, Име и Презиме, Име и Презиме, Име и Презиме. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Jokanović, Vladimir, Fahrudin Kalender, Emil Popović, Miloš Stojanović. *Bibliotekarski leksikon*. Beograd: Nolit, 1984.

КОЛЕКТИВНО ТЕЛО КАО АУТОР

Ф: редни број, Назив колективног тела, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф: 1. Српска православна богословија у Призрену, *Извештај за школску 1932/33 годину* (Сарајево: М. Јовановић, 1933), 14.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: *Извештај за школску 1932/33 годину*, 15–16.

Б: Назив колективног тела, *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б: Srpska pravoslavna bogoslovija u Prizrenu, *Izveštaj za školsku 1932/33 godinu*. Sarajevo: M. Jovanović, 1933. (na ćirilici)

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ДВА ИЗДАВАЧА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година), страна/е.

Ф: 1. Shialy Ramamrita Ranganathan, *The Five Laws of Library Science* (Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931), 35.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
Ranganathan, *The Five Laws of Library Science*, 27.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година.

Б: Ranganathan, Shialy Ramamrita. *The Five Laws of Library Science*. Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931.

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ЈЕДНИМ ИЗДАВАЧЕМ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф: 1. Harald Naarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe* (Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996), 16.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
Naarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe*, 23.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година.

Б: Naarmann, Harald. *Early Civilisation and Literacy in Europe*. Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996.

ПРИМАРНА ОДГОВОРНОСТ УРЕДНИКА, ПРЕВОДИОЦА ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧА (АУТОР НИЈЕ НАВЕДЕН)

Ф: редни број. Име и Презиме, ур./гл и одг. ур./прев./прир., *Наслов књије*, (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф.1. Станислав Препрек, прев., *Еп о Гилгамешу* (Пожега: Епоха, 2004), 91–92.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
Препрек, *Еп о Гилгамешу*, 78.

Б: Презиме, Име, ур./гл и одг. ур./прев./прир. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Prepek, Stanisav, prev. *Ep o Gilgamešu*. Požega: Epona, 2004. (na ćirilici)

СЕКУНДАРНА ОДГОВОРНОСТ (УРЕДНИК, ПРЕВОДИЛАЦ ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧ УЗ АУТОРА)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књиџе*, ур./гл. и одг. ур./прев./прир. Име и Презиме¹⁶ (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Majkl Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, prev. Sergej Macura (Beograd: Filološki fakultet Univerziteta, 2007), 44.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, 32.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књиџе*. Уредник/Главни и одговорни уредник, Превео/Приредио Име и Презиме. Место издавања: Издавач, година.

Б. Gorman, Majkl. *Naše neprolazne vrednosti*. Preveo Sergej Macura. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta, 2007.

ПОГЛАВЉЕ ИЛИ НЕКИ ДРУГИ ДЕО КЊИџЕ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља“, у *Наслов књиџе*, уредник Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Борјана Христова, „Неколико речи о академику проф. др Александру Младеновићу“, у *Библиотеке услуге: зборник радова*, главни и одговорни уредник Сретен Угричић (Београд: Заједница матичних библиотека Србије; Суботица: Градска библиотека, 2008), 193–200.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Христова, „Неколико речи о ...“, 198.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља“. У *Наслов књиџе*, уредник Име и презиме, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Hristova, Borjana. „Nekoliko reči o akademiku prof. dr Aleksandru Mladenoviću“. у *Biblioteke usluge: zbornik radova*, urednik Sreten Ugričić, 193–200. Beograd: Zajednica matičnih biblioteka Srbije; Subotica: Gradska biblioteka, 2008. (na ćirilici)

---

¹⁶ Уколико има више лица која носе секундарну одговорност наводе се сва.

ПОГЛАВЉЕ ПРИРЕЂЕНОГ ТОМА КЊИГЕ (У ОДНОСУ НА ПРИМАРНЕ ИЗВОРЕ)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља“, у *Наслов књије*, ур. Име и Презиме, том *Наслова књије* ур. Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Dmtitar Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953-1955“, у *Balkanski pakt 1953/1954*, ур. Milan Terzić, том 2 *Zbornik radova* ур. Nemanja Milošević (Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008), 226–236.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Tasić „Jugoslovensko-albanski odnosi i ...“, 231.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља“. У *Наслов књије*, уредник Име и Презиме. Том *Наслова књије*, уредник Име и Презиме, стране. Место издавања: Издавач, година.

Б. Tasić, Dmtitar. „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953-1955“, у *Balkanski pakt 1953/1954*, уредник Milan Terzić. Том 2 *Zbornik radova*, уредник nemanja Milošević, 226–236. Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008.

ПРЕДГОВОР, УВОДНИК, ПОГОВОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, предговор/уводник/поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме аутора (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Nebojša Kovačević, *поговор* у *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Plejn Svenonijus (Beograd: Clio, 2007), 284–290.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, 287.

Б: Презиме, Име аутора. Предговор/Уводник/Поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме утора, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Kovačević, Nebojša. *Поговор* у *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Plejn Svenonijus, 284–290. Beograd: Clio, 2007.

ЕЛЕКТРОНСКО ИЗДАЊЕ КЊИГЕ

Ако је књига доступна у више формата, требало би навести ону верзију која је коришћена, али се могу навести и други формати.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), <http://adresa> (преузето - датум).

Ф. 1. Zoran Đinđić, *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma* (Beograd: SSO, 1982), <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (преузето 28. 5. 2011).

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đinđić, *Subjektivnost i nasilje*...

Б. Презиме, Име аутора. *Наслов књиџе*. Место издавања: Издавач, година, <http://adresa>

(преузето датум). Такође доступно и у штампаном облику.

Б. Đinđić, Zoran. *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma*. Beograd: SSO, 1982. <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (преузето 28. 5. 2011). Такође доступно и у штампаном облику.

ЧАСОПИСИ

ЧЛАНАК У ЧАСОПИСУ У ШТАМПАНОМ ОБЛИКУ

Ф. редни број, Име и Презиме аутора, „Наслов чланка“, *Наслов часописа* год. издажења, бр. св. (година): страна/е.

Ф. 1. Селман Тртовац, „Е-књиге – прелиминарне информације за набавку“, *Инфотека* год. 7, бр. 1/2 (2006): 81–87.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Тртовац „Е-књиге...“, 85.

Б. Презиме, Име аутора. „Наслов чланка“. *Наслов часописа* год. издажења, бр. св., (година): страна/е.

Б. Trtovac, Selman. „E-knjige – preliminarne informacije za nabavku“. *Infoteka* god. 7, br. 1/2 (2006): 81–87. (na ćirilici)

ЧЛАНАК У ОНЛАЈН ЧАСОПИСУ

Ф. редни број, Име и Презиме аутора, „Наслов чланка“, *Наслов часописа* год. бр. св. (година издавања), <http://adresa> (преузето датум), DOI.

Ф. 1. Miroslav Vujović, „A newly-discovered Roman altar from Surćin“, *Starinar* br. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (преузето 10. 5. 2011), DOI10.2298/STA0959149V.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Vujović, „A newly-discovered Roman...“.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка“. *Наслов часописа* год, бр, св. (година издавања) <http://adresa> (преузето датум), DOI.

Б. Vujović, Miroslav. „A newly-discovered Roman altar from Surčin“. *Starinar* год. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (преузето 10. 5. 2011), DOI10.2298/STA0959149V.

ЧЛАНАК У НОВИНАМА ИЛИ ПОПУЛАРНОМ ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов чланка“, *Наслов часописа или новина*, датум излажења, страна/e¹⁷ <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Nenad Batočanin, „Uvod u mrežno programiranje“, *PC – personal computer*, 10. oktobar 1995, 81–94.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Batočanin, „Uvod u mrežno programiranje“, 92.

2. N. Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini“, *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (преузето 28. 5. 2011).

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini“.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка“. *Наслов часописа или новина*, датум излажења, страна/e, <http://adresa> (преузето датум).

Б. 1. Batočanin, Nenad. „Uvod u mrežno programiranje“, 10. oktobar 1995, 81–94.

2. Kovačević, N. „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini“. *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (преузето 28. 5. 2011).

---

¹⁷ Ако се наводе чланци објављени у новинама које имају више дневних издања, податак о странама се изоставља због тога што исти чланак може бити на различитим странама сваког од издања, а чланак може изостати у неком од издања.

ПРИКАЗ ИЛИ РЕЦЕНЗИЈА КЊИГЕ У ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов приказа или рецензије“, приказ *Наслов књије*, Име и Презиме аутора, *Наслов часописа*, датум, година, страна/е, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Горана Стевановић, „Библиотеке старог света“, приказ *Библиоотеке сѝа-рој свеѝа*, Лажонел Карсон, *Гласник Народне библиотеке Србије*, 2005, 515–517, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (преузето 28. 5. 2011).

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Стевановић, „Библиотеке старог света“.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов приказа или рецензије“. Приказ *Наслов књије*, Име и Презиме аутора. *Наслов часописа*, датум, година, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Stevanović, Gorana. „Biblioteke starog sveta“. Prikaz *Biblioteke starog sveta*. Lajonel Karson, *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, 2005, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

НЕОБЈАВЉЕНЕ МАГИСТАРСКЕ ТЕЗЕ ИЛИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ф: редни број. Иницијал имена. Презиме аутора, „Наслов тезе или дисертације“ (магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година), стране.

Ф. 1. М. Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem“ (doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005), 61.

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža...“, 38.

Б: Презиме, иницијал имена. „Наслов тезе или дисертације“. Магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година.

Б. Seljak, M. „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem“. Doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005.

РАД ИЗЛОЖЕН НА СТРУЧНОМ СКУПУ ИЛИ КОНФЕРЕНЦИЈИ

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов рада“ (рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година).

Ф. 1. Небојша Васиљевић, „Закон о електронском документу“ (рад представљен на Е-трговина, Палић, Србија, 20–22. април 2009).

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Васиљевић, „Закон о електронском документу“.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов рада“. Рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година.

Б. Vasiljević, Nebojša. „Zakon o elektronskom dokumentu“. Rad predstavljen na E-trgovina, Palić, Srbija, 20–22. april 2009. (na ćirilici)

ВЕБ САЈТОВИ

За навођење веб-сајтова важи правило да се наведу сви расположиви подаци везани за тај сајт.

С обзиром на то да подаци варирају и подложни су променама, обавезно је навести датум преузимања.

Ф: редни број. Име организације, „Наслов текста“, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Панчевачко читалиште, „Судбина штампане речи“, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (преузето 28. 5. 2011).

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: „Панчевачко читалиште“.

Б: Име организације, „Наслов текста“, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Pančevačko čitalište, „Sudbina štampane reči“, Gradska biblioteka Pančevo, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

БЛОГ ЗАПИС ИЛИ КОМЕНТАР НА БЛОГУ

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Блог:

Ф: редни број. Име и презиме аутора блога, „Наслов текста“, Назив блога, датум, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“.

Коментар на блогу:

Ф: редни број. Име и презиме, коментар на „Наслов текста“, име блога, коментар послат датума, година, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, (17.34h) <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

*Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati...“

ЕЛЕКТРОНСКА ИЛИ ТЕКСТУАЛНА ПОРУКА

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти и никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презима пошиљаоца, имејл порука примаоцу, датум

Ф. 1. Petar Petrović, imejl poruka Mileni Ranković, 15. 2. 2011.

БИБЛИОГРАФСКА ЈЕДИНИЦА ИЗ КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАЗЕ ПОДАТАКА

Јединицама које се преузимају из комерцијалних база података потребно је додати назив базе података, као и приступни број који треба унети након библиографских података јединице.

Б. Choi, Mihwa. „Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty.“ doktorska disert., University of Chicago, 2008. ProQuest (AAT 3300426).

УРЕЂИВАЧКА ПОЛИТИКА

Часопис *Библиоџекар* посвећен је темама из области библиотекарства.

Друштво библиотекара Србије издало је први број часописа 1948. године; није излазио од 1997. до 2006; обновљен је 2006. од када излази у континуитету. Објављивање часописа подржава Министарство културе, а од 2009. године Министарство науке му даје научни статус (МБЗ).

Часопис *Библиоџекар* објављује оригиналне, претходно необјављене радове: оригиналне научне, стручне и прегледне радове, приказе књига, документа из области библиотекарства...

Радови морају бити написани на српском или енглеском језику језику, са резимеима на енглеском (за радове на српском), односно српском језику (за радове на енглеском).

Часопис излази два пута годишње.

ОБАВЕЗЕ УРЕДНИКА И РЕДАКЦИЈЕ

Главни уредник часописа *Библиоџекар* доноси коначну одлуку о томе који ће се рукописи објавити. Приликом доношења одлуке главни уредник и чланови редакције руководе се уређивачком политиком водећи рачуна о законским прописима који се односе на клевету, кршења ауторских права и плагирање.

Главни уредник задржава дискреционо право да примљене рукописе процени и не објави, уколико утврди да не одговарају прописаним садржинским и формалним критеријумима. У редовним околностима, редакција обавештава аутора о томе да ли је прихватила текст најкасније у року од месец дана од датума истека за пријем рукописа.

Главни уредник и чланови редакције не смеју имати било какав сукоб интереса у вези са рукописима које разматрају. Ако сукоб интереса постоји код једног члана или више чланова редакције, ти чланови се искључују из поступка избора рецензената и одлучивања о судбини рукописа. Уредник и чланови редакције су дужни да благовремено пријаве постојање сукоба интереса.

Главни уредник и чланови редакције су дужни да суд о рукопису доносе на основу његовог садржаја, без расних, полних/родних, верских, етничких или политичких предрасуда.

Уредник и чланови редакције не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

Уредник и чланови редакције дужни су да предузму све разумне мере како би идентитет рецензента остао непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије и како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

ОБАВЕЗЕ АУТОРА

Аутори гарантују да рукопис представља њихов оригиналан допринос, да није објављен раније и да се не разматра за објављивање на другом месту. Истовремено предавање истог рукописа у више часописа представља кршење етичких стандарда. Такав рукопис се моментално искључује из даљег разматрања.

Аутори такође гарантују да, након објављивања у *БиблиоИекару*, рукопис неће бити објављен у другој публикацији на било ком језику без сагласности издавача.

У случају да је послати рукопис резултат научноистраживачког пројекта или да је, у претходној верзији, био изложен на скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), детаљнији подаци о пројекту, конференцији и слично, наводе се у фусноти на почетку текста. Рад који је већ објављен у неком часопису не може бити прештампан у *БиблиоИекару*.

Аутори су дужни да се придржавају етичких стандарда који се односе на научноистраживачки рад. Аутори гарантују и да рукопис не садржи неосноване или незаконите тврдње и не крши права других. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Садржај рада

Рад треба да садржи довољно детаља и референци како би се рецензентима, а потом и читаоцима омогућило да провере тврдње које су у њему изнесене. Прикази и стручни чланци морају бити прецизни и објективни.

Намерно изношење нетачних тврдњи представља кршење етичких стандарда.

Аутори носе сву одговорност за садржај предатих рукописа и дужни су да, ако је то потребно, пре њиховог објављивања прибаве сагласност свих лица или институција које су непосредно учествовале у истраживању које је у рукопису представљено.

Аутори који желе да у рад укључе илустрације, табеле или друге материјале који су већ негде објављени, дужни су да за то прибаве сагласност носилаца ауторских права. Материјал за који такви докази нису достављени сматраће се оригиналним делом аутора.

Ауторство

Аутори су дужни да као ауторе наведу само она лица која су значајно допринела садржају рукописа, односно дужни су да сва лица која су значајно допринела садржају рукописа наведу као ауторе. Ако су у битним аспектима истраживачког пројекта и припреме рукописа учествовала и друга лица која нису аутори, њихов допринос треба поменути у напомени или захвалници.

Навођење извора

Аутори су дужни да исправно цитирају изворе који су битно утицали на садржај истраживања и рукописа. Информације које судобили у приватном разговору или кореспонденцији са трећим лицима, приликом рецензирања пријава пројекта или рукописа и слично, не смеју се користити без изричите писане дозволе извора.

Плагијаризам

Плагирање, односно преузимање туђих идеја, речи или других облика креативног израза и представљање као својих, представља грубо кршење научне и издавачке етике. Плагирање може да укључује и кршење ауторских права, што је законом кажњиво.

Плагијат обухвата следеће:

- дословно или готово дословно преузимање или смишљено парафразирање (у циљу прикривања плагијата) делова текстова других аутора без јасног указивања на извор или обележавање копираних фрагмената (на пример, коришћењем наводника);
- копирање слика или табела из туђих радова без правилног навођења извора и/или без дозволе аутора или носилаца ауторских права.

Ако се установи да је рад који је објављен у часопису плагијат, исти ће бити повучен у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*, а ауторима ће бити трајно забрањено да објављују у *Библиоотекару*.

Сукоб интереса

Аутори су дужни да у раду укажу на финансијске или било које друге сукобе интереса који би могли да утичу на изнесене резултате и интерпретације.

Грешке у објављеним радовима

У случају да аутори открију важну грешку у свом раду након његовог објављивања, дужни су да моментално о томе обавесте уредника или издавача и да са њима сарађују како би се рад повукао или исправио.

Предавањем рукописа редакцији *Библиотекара* аутори се обавезују на поштовање наведених обавеза.

ОБАВЕЗЕ РЕЦЕНЗЕНАТА

Рецензенти су дужни да стручно, аргументовано, непристрасно и у задатим роковима доставе уреднику оцену научне вредности рукописа.

Рецензенти евалуирају радове у односу на усклађеност теме рада са профилем часописа, релевантност истраживане области и примењених метода, оригиналност и научну релевантност података изнесених у рукопису, стил научног излагања и опремљеност текста научним апаратом.

Рецензент који има основане сумње или сазнања о кршењу етичких стандарда од стране аутора дужан је да о томе обавести уредника. Рецензент треба да препозна важне објављене радове које аутори нису цитирали. Он треба да упозори уредника и на битне сличности и подударности између рукописа који се разматра и било којег другог објављеног рада или рукописа који је у поступку рецензије у неком другом часопису, ако о томе има лична сазнања. Ако има сазнања да је исти рукопис разматра у више часописа у исто време, рецензент је дужан да о томе обавести уредника.

Рецензент не сме да буде у сукобу интереса са ауторима или финансијером истраживања. Уколико постоји сукоб интереса, рецензент је дужан да о томе моментално обавести уредника.

Рецензент који себе сматра некомпетентним за тему или област којом се рукопис бави дужан је да о томе обавести уредника.

Рецензија мора бити објективна. Коментари који се тичу личности аутора сматрају се непримереним. Суд рецензента мора бити јасан и поткрепљен аргументима.

Рукописи који су послати рецензенту сматрају се поверљивим документима. Рецензенти не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

ПОСТУПАК РЕЦЕНЗИЈЕ

Примљени радови подлежу анонимној рецензији. Циљ рецензије је да уреднику помогне у доношењу одлуке о томе да ли рад треба прихватити или одбити и да кроз процес комуникације са ауторима побољша квалитет рукописа.

Избор рецензента спада у дискрециона права уредника. Рецензенти морају да располажу релевантним знањима у вези са облашћу којом се рукопис

бави и не смеју бити из исте институције као аутор, нити то смеју бити аутори који су у скорије време објављивали публикације заједно (као коаутори) са било којим од аутора поднесеног рада.

Рад пролази две рецензије, а рецензент је дужан да најкасније у року од месец дана од пријема рада пошаље попуњен рецензентски образац.

У главној фази рецензије, главни уредник шаље поднесени рад стручњаку за научну област којом се рад бави. Рецензентски образац садржи низ питања на која треба одговорити, а која рецензентима указују који су то аспекти које треба обухватити како би се донела одлука о судбини једног рукописа. У завршном делу обрасца, рецензенти морају да наведу своја запажања и предлоге како да се поднесени рукопис побољша.

Идентитет рецензента остаје непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије.

Ауторима се препоручује да приликом писања радова избегавају формулације које би могле открити њихов идентитет. Уредник гарантује да ће пре слања рукописа на рецензију из њега бити уклоњени лични подаци аутора (пре свега, име и афилијација) и да ће се предузети све разумне мере како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

Током читавог процеса, рецензенти делују независно једни од других. Рецензентима није познат идентитет других рецензента. Ако одлуке рецензента нису исте (прихватити/одбити), главни уредник може да тражи мишљење других рецензента.

Током поступка рецензије уредник може да захтева од аутора да доставе додатне информације (укључујући и примарне податке), ако су оне потребне за доношење суда о научном доприносу рукописа. Уредник и рецензенти морају да чувају такве информације као поверљиве и не смеју их користити за стицање личне користи.

Редакција је дужна да обезбеди контролу квалитета рецензије. У случају да аутори имају озбиљне и основане замерке на рачун рецензије, редакција ће проверити да ли је рецензија објективна и да ли задовољава академске стандарде. Ако се појави сумња у објективност или квалитет рецензије, уредник ће тражити мишљење других рецензента.

РАЗРЕШАВАЊЕ СПОРНИХ СИТУАЦИЈА

Сваки појединац или институција могу у било ком тренутку да уреднику и/или редакцији пријаве сазнања о кршењу етичких стандарда и другим неправилностима и да о томе доставе неопходне информације/доказе.

Провера изнесених навода и доказа

- Уредник ће у договору са редакцијом одлучити о покретању поступка који има циљ да провери изнесене наводе и доказе.
- Током тог поступка сви изнесени докази сматраће се поверљивим материјалом и биће предочени само оним лицима која су директно укључена у поступак.
- Лицима за која се сумња да су прекршила етичке стандарде биће дата могућност да одговоре на оптужбе изнесене против њих.
- Ако се установи да је заиста дошло до неправилности, процениће се да ли их треба окарактерисати ако мањи прекршај или грубо кршење етичких стандарда.

Мањи прекршај

Ситуације окарактерисане као мањи прекршај решаваће се у директној комуникацији са лицима која су прекршај учинила, без укључивања трећих лица, нпр.:

- обавештавањем аутора/рецензента да је дошло до мањег прекршаја који је проистекао из неразумевања или погрешне примене академских стандарда;
- писмо упозорења аутору/рецензенту који је учинио мањи прекршај.

Грубо кршење етичких стандарда

Одлуке у вези са грубим кршењем етичких стандарда доноси уредник у сарадњи са редакцијом и, ако је то потребно, групом стручњака. Мере које ће предузети могу бити следеће (и могу се примењивати појединачно или истовремено):

- објављивање саопштења или уводника у ком се описује случај кршења етичких стандарда;
- слање службеног обавештења руководиоцима или послодавцима аутора/рецензента;
- повлачење објављеног рада у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*;
- ауторима ће бити забрањено да током одређеног периода шаљу радове у часопис;
- упознавање релевантних стручних организација или надлежних органа са случајем како би могли да предузму одговарајуће мере.

Приликом разрешавања спорних ситуација редакција часописа редакција се руководи смерницама и препорукама Одбора за етику у издаваштву (*Committee on Publication Ethics – COPE*): <http://publicationethics.org/resources/>.

ПОВЛАЧЕЊЕ ВЕЋ ОБЈАВЉЕНИХ РАДОВА

У случају кршења права издавача, носилаца ауторских права или аутора, повреде професионалних етичких кодекса, тј. у случају слања истог рукописа у више часописа у исто време, лажне тврдње о ауторству, плагијата, манипулације подацима у циљу преваре, као и у свим другим случајевима грубог кршења етичких стандарда, објављени рад се мора повући. У неким случајевима већ објављени рад се може повући и како би се исправиле накнадно уочене грешке.

Стандарди за разрешавање ситуација када мора доћи до повлачења рада дефинисани су од стране библиотека и научних тела, а иста пракса је усвојена и од стране часописа *Библиоџекар*: у електронској верзији изворног чланка (оног који се повлачи) успоставља се веза (HTML линк) са обавештењем о повлачењу. Повучени чланак се чува у изворној форми, али са воденим жигом на PDF документу, на свакој страници, који указује да је чланак повучен.

ОТВОРЕНИ ПРИСТУП

Часопис *Библиоџекар* је доступан у режиму отвореног приступа. Чланци, након објављивања у штампаном облику, налазе се на сајту Библиотекарског друштва Србије (bds.rs), у рубрици *Библиоџекар*. Објављени текстови могу се бесплатно преузети са сајта и користити у едукативне и некомерцијалне сврхе.

Поступак предавања рукописа, рецензија и објављивање радова су бесплатни.

АУТОРСКА ПРАВА

Када је рукопис прихваћен за објављивање, аутори преносе ауторска права на издавача. У случају да рукопис не буде прихваћен за штампу у часопису, аутори задржавају сва права.

На издавача се преносе следећа права на рукопис, укључујући и додатне материјале, и све делове, изводе или елементе рукописа:

- право да репродукује и дистрибуира рукопис у штампаном облику, укључујући и штампање на захтев;

- право на штампање пробних примерака, репринт и специјалних издања рукописа;
- право да рукопис преведе на друге језике;
- право да рукопис репродукује користећи фотомеханичка или слична средства, укључујући, али не ограничавајући се на фотокопирање, и право да дистрибуира ове копије;
- право да рукопис репродукује и дистрибуира електронски или оптички користећи све носиоце података или медија за похрањивање, анарочито у машински читљивој/дигитализованој форми на носачима података као што су хард диск, CD-ROM, DVD, Blu-ray Disc (BD), мини диск, траке са подацима, и право да репродукује и дистрибуира рукопис са тих преносника података;
- право да сачува рукопис у базама података, укључујући и онлајн базе података, као и право преноса рукописа у свим техничким системима и режимима;
- право да рукопис учини доступним јавности или затвореним групама корисника на основу појединачних захтева за употребу на монитору или другим читачима (укључујући и читаче електронских књига), и у штампаној форми за кориснике, било путем интернета, онлајн сервиса, или путем интерних или екстерних мрежа.

Часопис омогућава ауторима да објављену верзију рукописа у PDF формату депонују у институционални репозиторијум и/или некомерцијалне базе података или да га објаве на личним веб страницама (укључујући и профиле не друштвеним мрежема за научнике, као што су ResearchGate, Academia.edu итд.) или на сајту институције у којој су запослени најраније пола године након објављивања у часопису. При томе се морају навести издавач, као носилац ауторских права, и извор рукописа (комплетни библиографски подаци).

ОДРИЦАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ

Изнесени ставови у објављеним радовима не изражавају ставове уредника и чланова редакције часописа. Аутори преузимају правну и моралну одговорност за идеје изнесене у својим радовима. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Рецензенти (бр. 1 и бр. 2 за 2023. годину)

др Тамара Вученовић

Радио телевизија Србије, Радио Београд

др Славица Гостимировић

Народна библиотека Добој

проф. др Гордана Ђоковић

Универзитет у Београду, Филолошки факултет – Катедра за библиотекарство и информатику

мр Зоран Здравковић

Библиотека града Београда

Ана Јанковић

Народна библиотека Бор

проф. др Лејла Кодрић Заимовић

Универзитет у Сарајеву, Филозофски факултет – Одсек за компаративну књижевност и библиотекарство

проф. др Бојана Ласица

Универзитет у Источној Сарајеву, Филозофски факултет – Катедра за ошћу књижевност и библиотекарство

др Биљана Рујевић

Универзитет у Београду, Рударско-геолошки факултет – Централна библиотека

др Гордана Станчић

Андрићев институт – Библиотека „Иво Андрић“, Вишеград

проф. др Гордана Стокић Симончић

Универзитет у Београду, Филолошки факултет – Катедра за библиотекарство и информатику

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А
Р

БИБЛИОТЕКАР

часопис за теорију и праксу библиотекарства

Год. LXV, св. 2 (2023)

Часопис излази двапут годишње

Главни и одговорни уредник

проф. др Драгана Грујић

Класификација Дексјева по УДК

Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Лектура

др Татјана Богојевић

Редактура превода

Оливера Кривошић

Издавач

Библиотекарско друштво Србије

Београд, Скерлићева 1

Web: www.bds.rs

Email: sekretar@bds.rs

За издавача

Јелена Глишовић

Штампа

Графолик

Београд

Тираж

300

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

02(497.11)

БИБЛИОТЕКАР : часопис за теорију и праксу
библиотекарства / главни и одговорни уредник
Драгана Грујић. – Год. 1, бр. 2 (1948/1949) – год. 47,
бр. 1/2 (1997) ; Год. 48, бр. 1/4 (2006) – . – Београд :
Библиотекарско друштво Србије, 1948/1949–1997;
2006 – (Београд : Графолик). – 24 cm

Полугодишње.

ISSN 0006-1816 = Библиотекар (Београд)

COBISS.SR-ID 427270